

A szakképzés Magyarországon

Tematikus Áttekintés

2006. március

E tematikus áttekintés része egy a szakképzés témakörét tárgyaló jelentés-sorozatnak, melyet az Európai Szakképzés-fejlesztési Központ ([Cedefop](http://www.cedefop.europa.eu)) által létrehozott hálózat, a ReferNet tagjai készítene minden EU tagállamban (valamint Norvégiában és Izlandon). Az Oktatási Minisztérium Alapkezelő Igazgatósága (OMAI) Magyar Oktatási Observatory Iroda által koordinált ReferNet Magyarország hálózatról további információt a következő címen talál: <http://www.refernet.hu>.

Kérjük, vegye figyelembe, hogy a ReferNet jelentések szigorú útmutató kérdései alapján készülnek és elsősorban egy, a http://www.trainingvillage.gr/etv/Information_resources/NationalVet/ internetes oldalon elérhető online adatbázisban való használatra készülnek. Az olvasó ezért a jelentés tartalmát illetően ismétlésekkel találkozhat.

Készítette a Cedefop részére:

Dr. Köpeczi Bócz Tamás
Bükki Eszter

ReferNet Magyarország

Háttéranyagot rendelkezésre bocsátott:

Bajka Györgyi (*Nemzeti Felnőttképzési Intézet*) (9. fejezet)
Dr. Balogh Andrásné (*Budapesti Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem, Gazdaság- és Társadalomtudományi Kar, Műszaki Pedagógia Tanszék*) (4., 6. fejezet)
Bánhidyné Dr. Szlovák Éva (*Budapesti Műszaki Főiskola, Kandó Kálmán Villamosmérnöki Kar, Humánfejlesztési és Módszertani Intézet*) (5., 6., 7. fejezet)
Janák Katalin (*Központi Statisztikai Hivatal, Életszínvonal és Emberi Erőforrás Statisztikai Főosztály*) (1., 4. fejezet)
Kalmár Zsolt (*Magyar Kereskedelmi és Iparkamara*) (4. fejezet)
Mészáros Krisztina (*OMAI*) (1., 4., 5. fejezet)
Soósné Dr. Faragó Magdolna (*Oktatási Minisztérium*) (6. fejezet)
Dr. Szivi József (*Nemzeti Felnőttképzési Intézet*) (7., 8. fejezet)
Vidékiné Reményi Judit (*Budapesti Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem, Gazdaság- és Társadalomtudományi Kar, Műszaki Pedagógia Tanszék*) (4. fejezet)

A jelentést ellenőrizték a ReferNet nemzeti konzorcium tagintézményei:

- Budapesti Corvinus Egyetem, Társadalomtudományi Kar, Magatartástudományi és Kommunikációelméleti Intézet
- Budapesti Gazdasági Főiskola, Felnőttképzési Intézet
- Budapesti Műszaki Főiskola, Kandó Kálmán Villamosmérnöki Kar, Humánfejlesztési és Módszertani Intézet
- Budapesti Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem, Gazdaság- és Társadalomtudományi Kar, Műszaki Pedagógia Tanszék
- Foglalkoztatás-politikai és Munkaügyi Minisztérium, Foglalkoztatási és Felnőttképzési Helyettes Államtitkárság
- Központi Statisztikai Hivatal, Életszínvonal és Emberi Erőforrás Statisztikai Főosztály
- Magyar Kereskedelmi és Iparkamara
- Miskolci Egyetem, Kihelyezett Társadalomkutató Központ
- Nemzeti Felnőttképzési Intézet
- Nemzeti Szakképzési Intézet
- Oktatási Minisztérium (Szakképzési, Felsőoktatási és Fejlesztési és Nemzetközi Helyettes Államtitkárság)
- Országos Közoktatási Értékelési és Vizsgaközpont
- sulinova Közoktatás-fejlesztési és Pedagógus-továbbképzési Kht.
- Tempus Közalapítvány, Leonardo Nemzeti Iroda

TARTALOMJEGYZÉK

01 - ÁLTALÁNOS POLITIKAI KÖRNYEZET – A TUDÁS TÁRSADALMÁNAK KERETE	5
0101 - Politikai és társadalmi-kulturális/gazdasági környezet	5
0102 - Népeség és demográfia	5
0103 - Gazdaság és munkaerő-piaci mutatók.....	6
0104 - A népeség iskolai végzettsége.....	6
Irodalomjegyzék.....	7
02 – A SZAKPOLITIKA ALAKULÁSA – CÉLOK, KERETEK, MECHANIZMUSOK, PRIORITÁSOK	8
0201 – Célok és prioritások	8
Irodalomjegyzék.....	11
03 – INTÉZMÉNYI KERETEK – A TANULÁSI LEHETŐSÉGEK BIZTOSÍTÁSA	12
0301 – Igazgatási keret.....	12
0302 – A szakképzés jogszabályi kerete.....	13
0303 – A társadalmi partnerek szerepe	14
Irodalomjegyzék.....	15
04 – SZAKMAI ALAPKÉPZÉS (SZA)	17
0401 - A szakmai alapképzés rendszerének háttere és az oktatási-képzési rendszer ábrája	17
0402 – Szakmai alapképzés alsó-középfokú szinten	18
0403 – Szakmai alapképzés a felső-középfokú oktatásban (az iskolai [<i>school-based</i>] és a „váltakozó” [<i>alternance</i>] képzés)	19
0404 - Tanulószerződéses (<i>apprenticeship</i>) képzés	24
0405 - Egyéb ifjúsági programok és alternatív képzési formák.....	26
0406 - Szakképzés középfok utáni (nem felsőfokú) szinten (statisztikával együtt)....	27
0407 - Szakképzés harmadfokú szinten.....	28
Irodalomjegyzék.....	30
05 – SZAKMAI TOVÁBBKÉPZÉS (SZT) FELNŐTTEK SZÁMÁRA	32
0501 – Háttér-információ a szakmai továbbképzésről.....	32
0502 – Államilag biztosított SZT mindenki számára.....	34
0503 – A munkanélküliek és a munkaerő-piaci szempontból veszélyeztetettek képzése	38
0504 – A gazdálkodó szervezetek és/vagy társadalmi partnerek által kezdeményezett szakmai továbbképzés.....	41
0505 – SZT egyéni kezdeményezésben	43
Irodalomjegyzék.....	43
06 - A SZAKKÉPZÉSBEN DOLGOZÓ TANÁROK ÉS GYAKORLATI OKTATÓK KÉPZÉSE	46
0601 – A szakképzésben dolgozó tanárok és oktatók típusai	46
0602 - A szakmai alapképzésben dolgozó tanárok és oktatók típusai	47
0603 - A szakmai továbbképzésben dolgozó tanárok és oktatók típusai.....	49
Irodalomjegyzék.....	51
07 - KÉSZSÉG ÉS KOMPETENCIA-FEJLESZTÉS ÉS INNOVATÍV PEDAGÓGIA	53
0701 - A készség-igények előrejelzésének mechanizmusai.....	53
0702 - A képzési formák (<i>pathways</i>) közti híd megteremtése és új oktatási társulások	54
0703 - A tantervek megújítása.....	54
Irodalomjegyzék.....	55
08 - A TUDÁS GYARAPÍTÁSA, BESZÁMÍTTATÁSA ÉS ELISMERTETÉSE	57
0801 - A formális tanulás elismertetése: általános fogalmak és sémák	57
0802 – A nem-formális és informális tanulás érvényesítése és elismerése	58
Irodalomjegyzék.....	59
09 - A TANULÁST, PÁLYAVÁLASZTÁST ÉS FOGLALKOZTATÁST SEGÍTŐ TÁJÉKOZTATÓ ÉS TANÁCSADÓ SZOLGÁLTATÁSOK	60
0901 - Stratégia és biztosítás	60
0902 - Célcsoportok és a közvetítés módjai	61
0903 - Tanácsadó alkalmazottak	62
Irodalomjegyzék.....	63

10 - FINANSZÍROZÁS: BERUHÁZÁS AZ EMBERI ERŐFORRÁSBA.....	64
1001 - A képzés finanszírozására vonatkozó háttér-információk.....	64
1002 - A szakmai alapképzés (SZA) finanszírozása	66
1003 - A szakmai továbbképzés és a felnőttképzés finanszírozása.....	67
1004 - A munkanélküliek és egyéb, a munkaerő-piacról kiszorult csoportok számára kínált képzések finanszírozása	69
1005 - Kilátások és kérdések: a finanszírozástól az emberi erőforrásba való beruházásig	70
Irodalomjegyzék.....	71
11 - EURÓPAI ÉS NEMZETKÖZI DIMENZIÓK, AZ EGÉSZ ÉLETEN ÁT TARTÓ TANULÁS FELÉ	72
1101 - Az EU szintű politikai prioritásokkal, programokkal és kezdeményezésekkel kapcsolatos nemzeti stratégiák	72
1102 - Az oktatás és képzés europaizálódásának/nemzetköziesedésének hatása	72
Irodalomjegyzék.....	73

MELLÉKLETEK:

1. sz. melléklet: A magyarországi oktatási rendszer ábrája
2. sz. melléklet: A szakmai alapképzésben folyó gyakorlati képzések statisztikája
3. sz. melléklet: A mindenki számára elérhető államilag biztosított szakmai továbbképzésben (SZT) való részvétel mutatói
4. sz. melléklet: A munkanélküliek és a munkaerőpiacról való kiszorulás által fenyegetettek számára szóló képzések részvételi mutatói
5. sz. melléklet: 0601. táblázat
6. sz. melléklet: 0602. táblázat
7. sz. melléklet: 0603. táblázat
8. sz. melléklet: Rövidítések jegyzéke

0101 - POLITIKAI ÉS TÁRSADALMI-KULTURÁLIS/GAZDASÁGI KÖRNYEZET

A Magyar Köztársaság legfőbb törvényhozó szerve az Országgyűlés, amelynek 386 képviselőjét az állampolgárok választják 4 évre. Az Országgyűlés választja meg a köztársasági elnököt, az állam reprezentatív vezetőjét, valamint a miniszterelnököt, aki a végrehajtó hatalmat gyakorló kormány feje.

A közigazgatás decentralizációjának folyamata az 1989-es rendszerváltás óta tart, és az önkormányzatok ma jelentős jogokkal és feladatokkal rendelkeznek a helyi közösségek életének szervezésében, ideértve az oktatás-képzés területét is. A középszintű közigazgatás szinterei a 19 megye és a főváros, Budapest. 1999 óta, az EU követelményeinek megfelelően, hét tervezési-statisztikai és fejlesztési célokat szolgáló régiót is létrehozta, melyek egy vagy több megyére (a fővárosra) kiterjedő, társadalmi, gazdasági vagy környezeti szempontból együtt kezelendő területfejlesztési egységek. A területfejlesztés érdekében e régiókon belül statisztikai kistérségeket azonosítottak, melyek társadalmi-gazdasági szempontból hasonló fejlettségű településeket foglalnak magukba. A regionális szintű szervezetek egyre fontosabb szerepet töltenek be a szakképzés fejlesztésében is (lásd a 03 fejezetet).

A szakképzés fejlesztését célzó oktatáspolitikai legfontosabb célkitűzése az 1990-es években jelentősen átrendeződött (lásd 0103. fejezet) munkaerő-piac szükségleteinek és igényeinek kielégítése, a foglalkoztatás elősegítése és a nagyszámú munkaképes korú inaktív munkaerő-piaci re-integrációja, valamint a tudásalapú társadalom létrejöttének támogatása. A szakpolitika-fejlesztés alapjául szolgáló tervezést és előrejelzést azonban nagymértékben korlátozza számos tényező, így például a munkaerő-piaci szükségletek és igények jelentős különbségei vállalati mérettől és régiótól függően, az alternatív foglalkoztatási formák gyors fejlődése, a gazdaság mérete és nyitottsága (külföldi tőkéttől való függősége), vagy a társadalmi partnerek közvetítő szerepének gyengesége.

0102 - NÉPESSÉG ÉS DEMOGRÁFIA

Magyarország területe 93 030 km², népessége pedig 2005-ben 10 097 549 fő volt. Az állampolgárok túlnyomó többsége etnikailag és nyelvileg magyar, de vannak roma, német, horvát, szlovák, román és egyéb nemzetiségűek is.

Az európai tendenciákkal összhangban Magyarország népessége is öregszik, illetve, a születések számának csökkenése és a viszonylag magas halálozási arány következtében 1981 óta csökken. A természetes fogyást az 1990-es évek elejétől részben ellentételezi a migrációs nyereség. E demográfiai tendenciák hatással vannak az oktatás-képzés területére is. Egyrészt a közoktatáson belül a szakképző iskolákban tanulók összlétszáma csökkent – bár ezt némileg ellensúlyozta a középfokú oktatás expanziója (a szakközépiskolai tanulók létszámnövekedése, lásd 0104 fejezetet) - ami az iskolák kapacitás-kihasználásának problémájához vezet. Másrészt a jövőben a felnőttképzési igények fokozott növekedése várható.

Demográfiai tendenciák				
	2005	2010	2020	2025
TELJES NÉPESSÉG	10 097 549	9 976 792	9 741 229	9 613 265
0-24 ÉVES	2 901 721	2 711 971	2 453 059	2 413 589
25-59 ÉVES	5 043 708	5 019 445	4 742 278	4 657 660
60 ÉVESNÉL IDŐSEBB	2 152 120	2 245 376	2 545 892	2 542 016

Forrás: Központi Statisztikai Hivatal (KSH)

A magyar népesség egy másik sajátos, a szakképzésre is hatást gyakorló vonása a belföldi mobilitás alacsony szintje, mely olyan tényezőkkel van összefüggésben, mint a lakásárak regionális különbségei, a közlekedés és úthálózat hiányosságai. Ez jelentősen korlátozza a munkaerőpiac mobilitáson alapuló, valamint a képzési rendszer területi szintű tervezését.

0103 - GAZDASÁG ÉS MUNKAERŐ-PIACI MUTATÓK

A gazdaság és a munkaerőpiac szerkezete alapvető átalakuláson ment keresztül a rendszerváltás (1989) után, melynek következtében csökkent a mezőgazdaságban és az iparban foglalkoztatottak száma és nőtt a szolgáltatási szektorban dolgozóké. 2005-ben a gazdaságilag aktív népesség nagyobb része (62,53%) a szolgáltatásokban, egyharmada az iparban (32,31%), 5,16%-a pedig a mezőgazdaságban dolgozott.

Az átalakulási folyamatot a munkanélküliség drámai növekedése kísérte: a legnagyobb arányú 1993-ban volt, amikor a gazdaságilag aktív népesség 11,9%-t érintette, majd az évtized második felében 5-6% körül stabilizálódott. Bár az elmúlt év során növekedett a munkanélküliség (a 2004-ben mért 6,1%-ról 2005-re 7,2%-ra emelkedett, ami a férfiak 6,9%-át és a nők 7,5%-át érintette), a legnagyobb kihívást jelenleg a népesség alacsony foglalkoztatottsági aránya jelenti (2005-ben a férfiak foglalkoztatottsága 57,3%, a nőké 44,2%, a 15-74 év közötti népességé 50,5% volt). A fiatalok (15-24 évesek) munkanélküliségi aránya az elmúlt években növekedett, 2005-ben 19,1%-os volt.

Az oktatásra fordított állami költségek a bruttó hazai termék 5,39%-t tették ki 2004-ben (ebből 3,93% a közoktatás, 1,01% pedig a felsőoktatás támogatására szolgált). 2003-ban ugyanezen számok 5,8% és 1,2% voltak, ami 14, illetve 9 százalékos emelkedést jelent 2000 óta. 2003-ban a teljes költségvetés 12,29%-t költötték az oktatásra.

0104 – A NÉPESÉG ISKOLAI VÉGZETTSÉGE

A magyar népesség képzettségi színvonala javult az elmúlt évtizedben, és a gazdaságilag aktív népesség végzettségi szintje megközelítette az európai uniós átlagot (lásd a jelenlegi magyar adatokat az 1. táblázatban). A legfeljebb ISCED 2 szintű képesítéssel rendelkezők aránya alacsonyabb, míg a felső-középfokú és középfok-utáni szintű képesítésekkel rendelkezőké magasabb Magyarországon, az EU átlaghoz viszonyítva, bár középfokú érettségivel (ISCED 3A) csak a népesség 30% rendelkezik (EU átlag: 43%).

Jelenleg a tanulók döntő hányada (95% körül) 16 éves korára elvégzi az általános iskola 8 osztályát (ISCED 2A), ami köszönhető részben a tankötelezettség kiterjesztésének 16 éves korig (az általános iskolát 1998-ban vagy később megkezdők esetében ezt tovább, 18 éves korig terjesztették ki), illetve az évfolyamismétlés lehetőségének minden év végén. Az 1990-es években jelentős középfokú expanzió ment végbe, melynek mozgatórugója elsősorban az érettségit adó iskolatípusok iránti növekvő társadalmi igény és a középfokú iskoláknak a tanulólétszám szinten tartásában való érdekeltsége volt. A felsőfokú képezettségűekkel rendelkezők száma a felsőoktatás a középfokú iskoláinál még nagyobb mértékű expanziójával párhuzamosan folyamatosan növekszik, de ennek ellenére még mindig alacsonyabb, mint a legtöbb tagállamban.

1. táblázat: A 25-64 éves népesség legmagasabb iskolai végzettsége (2004)				
	ISCED 0-2	ISCED 3-4	ISCED 5-6	total
Magyarország	24%	59%	17%	100%

Forrás: Eurostat, Newcronos, Munkaerő-felmérés

Az iskolából korán kimaradók – a 18-24 éves, legfeljebb alsó középfokú végzettséggel rendelkező és nem továbbtanuló népesség - aránya az EU átlagnál némileg alacsonyabb (lásd 2. táblázat). A fentebb említett okok mellett ezt részben magyarázhatja az első (és 1999-2005 között a 2.) szakma ingyenes megszerzésének lehetősége nappali tagozaton a közoktatásban, illetve egy normatív finanszírozású felnőttképzési programban. Mindazonáltal a lemorzsolódók magas száma bizonyos csoportok és bizonyos felső-középfokú intézmény-típusok esetében, különösen a felső-középfokú szakiskolákban súlyos problémát jelent.

2. táblázat: A 18-24 éves, legfeljebb alsó-középfokú végzettséggel rendelkező és nem továbbtanuló népesség aránya (%)					
	2000	2001	2002	2003	2004
EU-25	17,3	16,9	16,6	16,1	15,7
Magyarország	13,8	12,9	12,2	11,8 (a)	12,6

(a) Törés a sorozatban. 2003-ban egy módszertani változás történt az adatgyűjtésben a mintavételt illetően. 2002-ig a Munkaerőpiaci felmérés (MF) mintavétele az 1990. évi népszámlálás 12.775 számlálókörzetéből (SZK) állt. 2003 januárjától 2004 júniusáig az MF mintája két részből állt. Az egyik rész továbbra is az 1990-es SZK-kat használta, míg a másik rész mintavétele a 2001. évi népszámlálás címjegyzéke alapján történt. 2004 júniusától az összes mintavételi cím a 2001. évi népszámlálás regisztere alapján történik.

Forrás: Eurostat, Newcronos, Munkaerő-felmérés

IRODALOMJEGYZÉK

Halász Gábor; Lannert Judit (szerk.): *Jelentés a magyar közoktatásról 2003*. Budapest: Országos Közoktatási Intézet, 2003.

Oktatás-statisztikai évkönyv 2004/2005/ Oktatási Minisztérium. Budapest: Oktatási Minisztérium, 2005. Interneten elérhető az alábbi címen:

<http://www.om.hu/doc/upload/200506/oe050531.pdf>

Szakképzés-fejlesztési Stratégia 2013-ig/A Magyar Köztársaság Kormánya. Budapest: Oktatási Minisztérium; Foglalkoztatáspolitikai és Munkaügyi Minisztérium, 2005.

Interneten elérhető az alábbi címen:

http://www.om.hu/letolt/szakke/szakkepzesi_strategia_050414.pdf

HASZNOS WEBOLDALAK

Központi Statisztikai Hivatal. Honlap [online]. Interneten elérhető az alábbi címen:

<http://portal.ksh.hu>

A Magyar Köztársaság Kormánya. Kormányzati Portál [online]. Interneten elérhető az alábbi címen: <http://www.hungary.hu>

O201 – CÉLOK ÉS PRIORITÁSOK

Stratégiák

Az elmúlt években a szakképzés (szakmai képzés) megújítása és modernizálása az új társadalmi-gazdasági szükségleteknek és igényeknek megfelelően stratégiai jelentőségűvé vált a magyar oktatáspolitikában. A szakképzés – beleértve az államilag elismert szakképesítéseket nyújtó oktatást és képzést, a felsőfokú oktatást és a felnőttképzést is – rendszerére és tartalmára vonatkozó fejlesztési célokat és intézkedéseket különféle ágazati stratégiák és kormányhatározatok írják körül.

A felsőoktatás jelenleg egy nagyszabású átalakuláson megy keresztül a bolognai folyamattal és a *Magyar Universitas Programmal* összhangban (lásd a 0407 fejezetet). A felnőttképzés legsürgetőbb feladatait az *1069/2004. (VII. 9.) kormányhatározat* fogalmazza meg, mely a képzett, a társadalmi változásokhoz és a munkaerőpiac új kihívásaihoz alkalmazkodni képes munkaerő biztosítását, ezáltal egy tudásra alapozott és versenyképes gazdaság kifejlesztését és az általános esélyegyenlőség megvalósítását célozza (lásd a 05 fejezetet).

Szakképzés-fejlesztési Stratégia

A formális iskolarendszeren belül vagy azon kívül államilag elismert képesítéseket nyújtó, illetve egyéb típusú szakmai képzéseket érintő *Szakképzés-fejlesztési Stratégiát* 2005-ben fogadták el. Ennek fő célkitűzése olyan magas színvonalú szakképzés biztosítása, amely megfelel a 21. század társadalmi és egyéni igényeinek, hozzájárul Magyarország társadalmi-gazdasági fejlődéséhez, és az egyént – képességei fejlesztése által – sikeres szakmai pályára készíti fel. Az *1057/2005. (V. 31.) kormányhatározatban* meghatározott reformintézkedések célja:

1. Minőségi szakképzés biztosítása mindenki számára, a szakképzés rendszerének a felhasználók szükségleteinek megfelelő szerkezeti átalakítása, a szakképzés hozzáférhetőségének javítása, korszerű tananyagok létrehozása, valamint a tanárok és oktatók képzésének modernizálása által;
2. Egy költséghatékonyabb finanszírozási és irányítási rendszer kifejlesztése a felhasználói érdekek érdekérvényesítő lehetőségének javítása, a források hatékonyabb felhasználása és a kapacitások kihasználásának tökéletesítése, valamint a szakképzés intézményi rendszerének fejlesztése által; végezetül pedig
3. A szakképzés információs és statisztikai rendszerének továbbfejlesztése.

Az egész életen át tartó tanulás stratégiája

Nemrégiben fogadta el a magyar kormány a 2013-ig tartó időszakra vonatkozó *egész életen át tartó tanulás stratégiáját*, mely egy átfogó fejlesztési programot fogalmaz meg az egyéni képességek fejlesztését állítva a középpontba. E stratégia lemond a meglévő intézményrendszerhez kötődő ágazati megközelítésről egy olyan megközelítés érdekében, mely az átfogó társadalmi és gazdasági problémákra ad kormányzati válaszokat. Az egész életen át tartó tanulás (*lifelong learning – LLL*) stratégiája és a hozzá kapcsolódó *2212/2005 (X. 13.) kormányhatározat* a különféle ágazatok cselekvési programjai és akciótervei egy olyan konszenzusos alapját kívánja megteremteni, amely lehetővé tenné a szisztematikus fejlesztést.

Az LLL stratégia a következőképpen határozza meg a legfontosabb feladatokat és a fejlődés kulcsfontosságú területeit:

Prioritások:

1. Az oktatás és képzés esélyteremtő szerepének erősítése
2. Az oktatás, képzés és a gazdaság kapcsolatainak erősítése
3. Új kormányzati módszerek és közpolitikai eljárások alkalmazása
4. Az oktatási és képzési rendszerek hatékonyságának javítása, állampolgársági ráfordításainak növelése
5. Az oktatás és képzés minőségének javítása

A fejlesztés kulcsfontosságú területei:

1. Az alapkészségek és kulcskompetenciák fejlesztése a közoktatásban
2. Kulcs az alkalmazkodáshoz: széles és gazdag kínálat a szakképzésben, a felsőoktatásban és a felnőttkori tanulásban
3. Folyamatosan bővülő tanulási lehetőségek (IKT, munkahelyi tanulás, informális tanulás és alternatív tanulási formák)
4. Pályaorientáció, tanácsadás és pályakövetés
5. Az informális és nem-formális tanulás elismerése
6. A hátrányos helyzetű és munkaerő-piaci szempontból veszélyeztetett csoportok támogatása (a lemorzsolódás megelőzése, esély az egész életen át tartó tanulásba való a bekapcsolódásra)
7. Újfajta tanítási/tanulási kultúra meghonosítása (új pedagógus szerepek, minőségkultúra)

Fejlesztési programok

A szakképzés tartalmának és rendszerének e stratégiai dokumentumokban meghatározott fejlesztését jelenleg elsősorban a Szakiskolai Fejlesztési Program (SZFP) és a Strukturális Alapok forrásainak felhasználását koordináló I. Nemzeti Fejlesztési Terv részét alkotó Humán erőforrás-fejlesztés Operatív Program (HEFOP) támogatja.

Szakiskolai Fejlesztési Program

Az eredetileg a 2003-2006 közötti időszakra tervezett, majd a 2006-2011 közötti időszakra és több (várhatóan 90) iskolára kiterjesztett SZFP a szakiskolákból kikerülő képességeinek fejlesztését, képezéseik piaci értékének növelését és a szakiskolák presztízsének javítását szolgálja. A program az alábbi 4 általános komponensből és 4 tematikus projektből áll:

(A) Közismereti és szakmai alapozó komponens

(B) Szakképzés-módszertani komponens

(C) Hátrányos helyzetűek reintegrációs komponens

(D1) Önfejlesztő iskolai és (D2) Minőségfejlesztési komponens

A tematikus projektek a következők: Idegen nyelv projekt (angol és német), Szakiskolai mérés-értékelés projekt, Szakiskolai pályaorientáció projekt és Informatika a szakiskolában projekt. Az A, B és C komponensek jellemzője, hogy valamennyinek részét képezi a komponens profiljának megfelelő:

- tartalomfejlesztés: amely kiterjed a tantervekre, tananyagokra, tanári háttéranyagokra, a tanulást segítő dokumentumokra (tanulási útmutató, példatár, szótár, stb.) egyaránt;

- humánerőforrás fejlesztés: a tanárok, gyakorlati oktatók, az iskolák vezetőinek továbbképzése, tanulmányútjai, képzési támogatása;
- eszközfejlesztés: a képzéshez szükséges tárgyi feltételek megteremtése, illetve korszerűsítése, azaz az eszközbeszerzés.

A D komponens mindhárom komponenshez kapcsolódik.

Humánerőforrás-fejlesztés Operatív Program

A HEFOP a foglalkoztatás, az oktatás és képzés, valamint a szociális és egészségügyi szolgáltatások területén megvalósítandó fejlesztéseket foglal magába. Az iskolarendszeren belüli és azon kívüli oktatás és képzés központi programokon vagy pályázatokon keresztül történő fejlesztéséhez kapcsolódó legfontosabb HEFOP intézkedések:

- 1.1. Intézkedés: A munkanélküliség megelőzése és kezelése
- 1.2. Intézkedés: Az Állami Foglalkoztatási Szolgálat fejlesztése
- 1.3. Intézkedés: A nők munkaerő-piaci részvételének támogatása, a munka és a családi élet összeegyeztetése
- 2.1. Intézkedés: Hátrányos helyzetű tanulók esélyegyenlőségének biztosítása az oktatásban
- 2.2. Intézkedés: A társadalmi befogadás előmozdítása a szociális területen dolgozó szakemberek képzésével
- 2.3. Intézkedés: A hátrányos helyzetű emberek, köztük a romák foglalkoztathatóságának javítása
- 3.1. Intézkedés: Az egész életen át tartó tanuláshoz szükséges készségek és kompetenciák fejlesztésének támogatása
- 3.2. Intézkedés: A szakképzés tartalmi, módszertani és szerkezeti fejlesztése
- 3.3. Intézkedés: A felsőoktatás szerkezetének és tartalmának fejlesztése
- 3.4. Intézkedés: A munkahelyteremtéshez és a vállalkozói készségek fejlesztéséhez kapcsolódó képzések
- 3.5. Intézkedés: A felnőttképzés rendszerének fejlesztése
- 4.1. Intézkedés: Az oktatás és képzés infrastruktúrájának fejlesztése
- 4.2. Intézkedés: A társadalmi befogadást támogató szolgáltatások infrastruktúrájának fejlesztése

Az egyik legnagyobb hatású projekt a HEFOP 3.2.1. központi intézkedésén (*Új szakképzési szerkezet*) keretében valósul meg, melynek célja az OKJ szakképesítést nyújtó szakképzés tartalmának és szerkezetének a magyar foglalkoztatási szerkezet elemzésén és a moduláris szakképzési rendszer kidolgozásán alapuló megújítása.

A program fő célja az oktatás, a képzés és a gazdaság kapcsolatainak megerősítése a következő lépések által:

- az OKJ-nak a munkaerőpiac igényeihez való igazítása;
- a 21 szakmacsoportban (lásd a 0403 fejezet 1. táblázatát) megszerezhető szakképesítések számának csökkentése a szakképesítések moduláris rendszerének kialakítása által;
- az OKJ és a FEOR (*foglalkozások egységes osztályozási rendszere*) kölcsönös megfeleltetése; és
- egy olyan rendszer létrehozása, melynek résztvevő az iskolarendszeren belül vagy kívül teljes szakképesítést szerezhetnek, és amely speciális és részsképzéseket is nyújtó folyamatos továbbképzési időszakokat is lehetővé tesz.

Az OKJ moduláris felépítése biztosítja a képzés és továbbképzés jobb egymásra épülését, a transzferálható készségek megszerzését, az előzetes tanulmányok mérését

és beszámíthatóságát szolgáló egységes rendszer kialakítását, valamint a munkaerőpiaci változások rugalmas és gyors követését és a szakképesítések tartalmi elemeinek megfelelő kiigazítását.

Az új OKJ szerinti szakképzés 2006 szeptemberében indul két szakmacsoportban a térségi integrált szakképző központok (TISZK) tagiskoláiban. A jövőben a szakmai gyakorlati képzés és vizsgáztatás modern, rugalmas és teljesen mértékben kihasznált központjaiként működő és (6-8) tagiskolájának képzési kínálatát és működését összhangba hozó és koordináló TISZK-ek létrehozását a HEFOP 3.2.2. és 4.1.1. intézkedései támogatják.

I RODALOMJEGYZÉK

Humánerőforrás-fejlesztési Operatív Program 2004-2006. /A Magyar Köztársaság Kormánya. Interneten elérhető az alábbi címen: http://www.hefop.hu/uploaded/pages/44/content/HEFOP_hu_20060503.pdf

A Magyar Köztársaság Kormányának stratégiája az egész életen át tartó tanulásról. 2005. szeptember. Interneten elérhető az alábbi címen: http://www.om.hu/doc/upload/200511/III_strategia_kormany_050921.pdf

Nemzeti Fejlesztési Terv 2004-2006./ A Magyar Köztársaság Kormánya. Interneten elérhető az alábbi címen: <http://www.nfh.hu/index.nfh?r=&v=158955378&l=&p=466>

Papp Ágnes (szerk.): *Szakképzés Magyarországon 2005.* Az Oktatási Minisztérium megbízásából készült tanulmány. Budapest: Nemzeti Szakképzési Intézet, 2005.

Szakképzés-fejlesztési Stratégia 2013-ig/ A Magyar Köztársaság Kormánya. Budapest: Oktatási Minisztérium; Foglalkoztatáspolitikai és Munkaügyi Minisztérium, 2005. Interneten elérhető az alábbi címen: http://www.om.hu/letolt/szakke/szakkepzesi_strategia_050414.pdf

*3.2.1. A szakképzés tartalmi, módszertani és szerkezeti fejlesztése: Új szakképzési szerkezet (összefoglaló leírás)/*Nemzeti Szakképzési Intézet Nemzeti Fejlesztési Terv Programiroda. Interneten elérhető az alábbi címen: https://www.nive.hu/nft/dokumentumtar/3.2.1_Osszefoglalo_leiras.pdf

HASZNOS WEBOLDALAK

Humánerőforrás-fejlesztési Operatív Program/Foglalkoztatáspolitikai és Munkaügyi Minisztérium. Interneten elérhető az alábbi címen: <http://www.hefop.hu/page.php>

Magyar Universitas Program/Oktatási Minisztérium. Interneten elérhető az alábbi címen: <http://www.om.hu/main.php?folderID=994>

Szakiskolai Fejlesztési Program/Nemzeti Szakképzési Intézet Szakiskolai Fejlesztési Programkoordinációs Iroda. Interneten elérhető az alábbi címen: <http://www.szakma.hu>

0301 – IGAZGATÁSI KERET

A magyarországi szakképzés igazgatási rendszere meglehetősen összetett, több okból kifolyólag:

- iskolarendszerű szakképzés egyaránt folyik közoktatási és felsőoktatási intézményekben is, melyeknek igazgatási szerkezete jelentősen különbözik egymástól;
- a közoktatás igazgatási rendszere erősen decentralizált;
- az iskolarendszeren kívül folytatott szakképzés irányítására vonatkozó szabályok jelentősen különböznek az iskolarendszerű szakképzésre vonatkozóktól;
- az Országos Képzési Jegyzékben (OKJ) szereplő államilag elismert szakképesítéseket nyújtó szakképzés tartalmának meghatározása több minisztérium kompetenciájához tartozik.

A *szakképzésről szóló 1993. évi LXXVI. törvény* értelmében a szakképzés általános felelőse (ágazati irányítója) az oktatási miniszter. A *közoktatásról szóló 1993. évi LVVIX. törvény* és a *felsőoktatásról szóló 2005. évi CXXXIX. törvény* értelmében ugyancsak ő látja el a közoktatás és a felsőoktatás rendszereinek ágazati irányítását is, amelyekhez az iskolarendszeren belüli szakképzést folytató intézmények tartoznak. A *felnttktképzésről szóló 2001. évi CI. törvény* jelenleg a foglalkoztatáspolitikai és munkaügyi minisztert bízza meg a felnttktképzés ágazati irányításával. A többi miniszter a szakképzés tartalmát illetően rendelkezik jogosítványokkal: a szakképesítésért felelős miniszter feladata az ágazatába tartozó szakképesítések szakmai és vizsgakövetelményeit, valamint központi tanterveinek tartalmát.

A közoktatási rendszer működtetésével kapcsolatos ellenőrzési funkciókat tölt be országos és regionális szinten egyaránt az Országos Közoktatási Értékelési és Vizsgaközpont (OKÉV). Az OKÉV egy központi költségvetési államigazgatási szerv, melynek főigazgatósága és hét regionális igazgatósága az állami érettségi vizsga, illetve országos mérések és vizsgálatok szervezésével, az országos szakértői és vizsgálóelnöki névjegyzékek elkészítésével, a tankönyvvé nyilvánítással és minőségbiztosítással kapcsolatos feladatokat lát el.

Országos szinten a társadalmi partnerek és szakmai szervezetek képviselőit is magába foglaló Magyar Akkreditációs Bizottság (MAB) és Felnttktképzési Akkreditáló Testület (FAT) az intézmény- és program-akkreditációval, valamint minőségbiztosítással kapcsolatos feladatokat látnak el a felsőoktatás, illetve a felnttktképzés területein.

Két országos szakmai fejlesztő-szolgáltató központ végzi a szakképzés, illetve a felnttktképzés területeinek fejlesztéssel (tantervek, képesítési követelmények, módszertan, stb.), koordinálással, kutatással, információszolgáltatással és tanácsadással kapcsolatos feladatait: a Nemzeti Szakképzési Intézet (NSZI) és a Nemzeti Felnttktképzési Intézet (NFI).

Az Oktatási Minisztérium hazai és közösségi pénzforrásokra épülő pályázatainak koordinálásával, valamint a Munkaerő-piaci Alap képzési alaprészének kezelésével kapcsolatos feladatokat az Oktatási Minisztérium Alapkezelő Igazgatósága (OMAI) végzi.

A hagyományos középszintű közigazgatási egységek, a megyék kötelezettsége azon közoktatási szolgáltatások biztosítása, melyek nem tartoznak a helyi önkormányzatok számára előírt feladatok közé (ilyen például a felső-középfokú szintű szakképzés biztosítása). A felnttktképzési tanfolyamokat és intézményeket az Állami Foglalkoztatási

Szolgálat (ÁFSZ) részét képező megyei munkaügyi központokban kell regisztráltatni, melyek a későbbiekben ellenőrizhetik azok törvényes működését is.

Helyi szinten az iskolák fenntartói lehetnek helyi és megyei önkormányzatok, állami szervek, egyházak, alapítványok, stb. A közoktatási intézmény fenntartója felelős az intézmény törvényes működéséért, és a fenntartó hagyja jóvá az iskola belső szabályzatait éppúgy, mint a nevelési és pedagógiai programokat. A felsőoktatásban a fenntartó a főiskolákon/egyetemeken folyó szakmai munka működését és hatékonyságát felügyeli, az intézmények azonban széleskörű autonómiával rendelkeznek mind igazgatási, mind oktatási kérdésekben.

A szakképzést folytató közoktatási intézmények - a szakképző iskolák –sintén jelentős autonómiát élveznek szakmai-pedagógiai kérdésekben, az intézmény irányítójának felügyelete alatt. A felnőttképzést folytató intézmények szabadon kidolgozhatják és kínálhatják képzési programjaikat, amennyiben a helyi megyei munkaügyi központoknál regisztráltatták magukat, és intézményüknek és/vagy programjaiknak a FAT általi akkreditáltsága csak abban az esetben szükséges, ha állami támogatást kívánnak igénybe venni.

A szakképzés igazgatási szervezetében résztvevő legfontosabb szervezetek összefoglaló táblázata			
	SZAKKÉPZÉS A KÖZOKTATÁSBAN	SZAKKÉPZÉS A FELSŐOKTATÁSBAN	SZAKKÉPZÉS A FELNŐTTKÉPZÉSBEN
KÖZPONTI SZINT	Oktatási Minisztérium szakképesítésért felelős minisztériumok OKÉV NSZI OMAI	Oktatási Minisztérium szakképesítésért felelős minisztériumok MAB NSZI OMAI	Oktatási Minisztérium Foglalkoztatáspolitikai és Munkaügyi Minisztérium szakképesítésért felelős minisztériumok FAT NFI NSZI
REGIONÁLIS SZINT	az OKÉV regionális igazgatóságai megyei önkormányzatok		az ÁFSZ megyei munkaügyi központjai
HELYI SZINT	helyi önkormányzatok a szakképző iskolák fenntartói szakképző iskolák	a felsőoktatási intézmények fenntartói főiskolák/ egyetemek	felnőttképzést folytató intézmények

0302 – A SZAKKÉPZÉS JOGSZABÁLYI KERETE

A szakképzést érintő legfontosabb jogszabály – mely nem vonatkozik a szakképzés részének hivatalosan nem tekintett felsőoktatásra és az ún. hatósági képzésekre - az *1993. évi LXXVI. törvény a szakképzésről*. E törvény a szakképzés áttekinthető rendszerének kereteit teremtette meg azáltal, hogy elrendelte az Országos Képzési Jegyzék (OKJ) kialakítását a korábbi különálló jegyzékek összeolvasztásával, mely így az összes államilag elismert szakképesítéseket tartalmazza az összes elérhető szinten; másrészt pedig azáltal, hogy szabályozta az államilag elismert szakképesítések szakmai és vizsgakövetelményei meghatározásának folyamatát. A szakképzési törvény és a hozzá kapcsolódó miniszteri rendeletek az iskolai rendszeren belül vagy kívül folytatott OKJ-s képesítést adó szakképző programok, valamint az államilag elismert szakképesítést nem nyújtó egyéb szakképző programok szolgáltatását is szabályozza.

Azon intézmények működését, irányítási rendszerét és finanszírozását melyek a köz- és felsőoktatási rendszeren belül folytatnak szakképzést, az *1993. évi LXXIX. törvény a közoktatásról*, illetve a *2005. évi CXXIX. törvény a felsőoktatásról* szabályozza. A formális iskolarendszeren kívül folyó felnőttképzésről a *2001. évi CI. törvény a felnőttképzésről* rendelkezik.

Néhány további fontos jogszabály:

1990. évi LXV. törvény az önkormányzatok és helyi önkormányzatok rendszeréről

1991. évi IV. törvény a foglalkoztatás elősegítéséről és a munkanélküliek ellátásáról

2003. évi LXXXVI. törvény a szakképzési hozzájárulásról és a képzés fejlesztésének támogatásáról

24/2004. (VI. 22.) FMM rendelet: az akkreditációs eljárás és követelményrendszer részletes szabályairól (a felnőttképző intézményekre vonatkozóan)

8/2006. (III. 23.) OM rendelet a szakképzés szolgáltatásának feltételeiről, valamint a térségi integrált szakképző központok tanácsadó testületeinek működéséről

0303 – A TÁRSADALMI PARTNEREK SZEREPE

A társadalmi partnerek bevonása a szakképzést érintő döntéshozó és politika-formáló folyamatokba széles körű. Országos szinten a jogszabályok számos, a társadalmi partnereket is magába foglaló tanács felállítását írta elő, melyek a szakmai párbeszéd és az érdekegyeztetés fórumául szolgálnak. Közéjük tartozik:

- az Országos Érdekegyeztető Tanács (OÉT), melyet a szakképzés-fejlesztés stratégiáinak kidolgozásában való együttműködés céljából hoztak létre;
- az Országos Szakképzési Tanács (OSZT), egy 1995-ben létrehozott konzultatív-tanácsadó testület;
- a Felsőoktatási és Tudományos Tanács (FTT), az oktatási miniszter tanácsadó szakértői testülete a felsőoktatás fejlesztési, finanszírozási és kutatás-fejlesztési kérdéseiben; és
- az Országos Felnőttképzési Tanács (OFT), mely konzultáció és politikai irányelvek kidolgozása által segíti a foglalkoztatáspolitikai és munkaügyi minisztert felnőttképzéssel kapcsolatos feladatainak ellátásában.

Országos szinten az Országos Képzési Jegyzékben (OKJ) felsorolt szakképesítések szakmai és vizsgakövetelményeinek korszerűsítését az érdekeltekből a 21 szakmacsoportban (lásd 1. táblázat a 0403 fejezetben) létrehozott bizottságok segítik 2001 óta. A *2005. évi CXXXIX. felsőoktatási törvény* értelmében az új felsőoktatási képzési programok képzési és kimeneti követelményeire vonatkozó kérelmeknek tartalmazniuk kell a Magyar Felsőoktatási Akkreditációs Bizottság (MFAB, lásd 0301) támogató szakvéleményét, az új program szociális és munkaerő-piaci indokoltságát, valamint az adott szakterülethez kapcsolódó szakmai szövetségek, munkáltatók és minisztériumok véleményét.

Regionális szinten az Országos Közoktatási Értékelési és Vizsgaközpont (OKÉV, lásd a 0301 fejezetet) által koordinált regionális fejlesztési és képzési bizottságok feladata a szakképzés regionális stratégiáinak kidolgozása, emellett közreműködnek a Munkaerő-piaci Alap képzési alaprészből származó állami támogatások pályáztatásában is. A megyei munkaügyi tanácsok a megyei szintű érdekegyeztetés fórumai a szakképzés, illetve a hátrányos helyzetű felnőttek képzésére fordítandó állami támogatás felhasználását illetően.

A két gazdasági kamara (a Magyar Kereskedelmi és Iparkamara, MKIK, és a Magyar Agrárkamara, MAK) fontos szerepet tölt be a szakképzésben országos, ágazati és helyi szinten egyaránt. A kamarák az országos gazdasági érdekképviseleti szervezetekkel együttműködve mestervizsgákat szerveznek és kidolgozzák azok követelményeit, közreműködnek az OKJ-s szakképesítések szakmai és vizsgakövetelményeinek fejlesztésében, és számos minőségbiztosítási feladatot is ellátnak az iskolarendszerű szakmai alapképzést illetően (tanulószerződés alapján és egyéb formában zajló gyakorlati képzés ellenőrzése, szintvizsgák szervezése, a szakmai vizsgáztatásban való részvétel).

Helyi szinten a gazdálkodó szervezetek együttműködési megállapodás vagy tanulószerződés alapján részt vehetnek a szakképző iskolák tanulóinak képzésében és teljesítményének értékelésében.

A szakképzésről szóló 1993. évi LXXVI. törvény egy nemrégiben történt módosításának értelmében az újonnan létrehozott térségi integrált szakképző központokban (lásd a 0201 fejezetet), illetve valamennyi olyan szakképző iskolában, melynek átlagos tanulói létszáma az elmúlt három évben meghaladta az 500 főt, 9-15 fős szakmai tanácsadó testületeket kell felállítani a társadalmi partnerek bevonásával.

Összefoglaló táblázat a társadalmi partnereknek a szakképzésben betöltött szerepéről		
	A TÁRSADALMI PARTNEREK FELADATAI	A SZEREP TÍPUSA (TANÁCSADÓ, DÖNTÉSHOZÓ, KÖZVETLEN/KÖZVETETT)
ORSZÁGOS SZINT	Stratégiai és politikai döntések kidolgozása (OÉT, OSZT, FTT, OFT) Szakmai és vizsgakövetelmények kidolgozása (OKJ-s szakképzési albizottságok) Akkreditáció és minőségbiztosítás (MAB)	tanácsadó (közvetett) tanácsadó (közvetlen) tanácsadó (közvetlen)
REGIONÁLIS SZINT	Stratégia-fejlesztés és fejlesztési források pályáztatása (regionális fejlesztési és képzési bizottságok) A hátrányos helyzetű felnőttek képzését szolgáló források elosztása (megyei munkaügyi tanácsok)	tanácsadó (közvetlen) tanácsadó (közvetlen)
ÁGAZATI SZINT	Szakmai és vizsgakövetelmények kidolgozása (MKIK, MAK)	tanácsadó (közvetett és közvetlen)
GAZDÁLKODÓK SZINTJE	Gyakorlati képzés és a tanulók értékelése (gazdálkodó szervezetek) A szakképző iskolák tanulóinak gyakorlati képzése feletti ellenőrzés (illetékes helyi gazdasági kamara)	döntéshozó (közvetlen) döntéshozó (közvetlen)

IRODALOMJEGYZÉK

Halász Gábor; Lannert Judit (szerk.): *Jelentés a magyar közoktatásról 2003*. Budapest: Országos Közoktatási Intézet, 2003.

Papp Ágnes (szerk.): *Szakképzés Magyarországon 2005*. Az Oktatási Minisztérium megbízásából készült tanulmány. Budapest: Nemzeti Szakképzési Intézet, 2005.

Structures of Education, Vocational Training and Adult Education Systems in Europe. Hungary 2003/ Eurydice Magyarországi Képviselő, Oktatási Minisztérium. Interneten elérhető az alábbi címen:

http://www.eurydice.org/Documents/struct2/frameset_EN.html

HASZNOS WEBOLDALAK

Oktatási Minisztérium. Honlap [online]. Interneten elérhető az alábbi címen:
<http://www.om.hu>

0401 - A SZAKMAI ALAPKÉPZÉS RENDSZERÉNEK HÁTTERE ÉS AZ OKTATÁSI -KÉPZÉSI RENDSZER ÁBRÁJA

Magyarországon a tankötelezettség 5 éves kortól (az óvoda utolsó évétől) 16 éves korig tart azon tanulók esetében, akik általános iskolai tanulmányaikat 1998. szeptember elseje előtt kezdték meg. Azok tankötelezettsége, akik 1998-ban vagy azt követően kezdték meg általános iskolai tanulmányaikat - az *1993. évi LXXIX. közoktatási törvény* 2003-as módosításának értelmében - 18 éves korig tart. A kötelező iskola-előtti, alapfokú és középfokú oktatás a közoktatási rendszer keretei között folyik, melynek működtetése az állam feladata, míg az iskolafenntartók körében megtalálhatók helyi önkormányzatok, egyházak, alapítványok, magánszemélyek, stb. „Harmadfokú” oktatás a felsőoktatás keretében folyik, amely mindenki számára ingyenesen hozzáférhető az egyéni képességek és teljesítmény függvényében. A köz- és felsőoktatási képzések típusait és szintjeit az 1. számú melléklet mutatja be.

A szakmai alapképzés típusai

A közoktatási törvény 1996-as módosítása alapján 1998 óta a szakképzés legkorábban a felső középfokú szintű közoktatási intézmények egyik típusának 11. évfolyamán, azaz 16 éves korban kezdhető meg.

A szakképző iskoláknak két típusa van – szakiskolák és szakközépiskolák –, melyek a tanulókat tipikusan az általános iskola 8 évfolyamának elvégzése után, 14 évesen fogadják. Az új szabályozásnak megfelelően azonban általánosan képző évfolyamaikon kizárólag csak szakmai előkészítő/alapozó oktatást nyújthatnak. Ezekben az iskolákban az Országos Képzési Jegyzékben (OKJ) felsorolt szakképesítéseket lehet megszerezni. A szakiskolák tanulói a 11. évfolyamon, 16 éves korban lépnek be a szakképzésbe, s ennek során ISCED 3C vagy 2C szintű OKJ-s szakképesítéseket szerezhetnek tipikusan 18 éves korban. A szakközépiskolákban folyó szakképzésben azok a tanulók vehetnek részt, akik rendelkeznek az - ebben az iskolatípusban, valamint a gimnáziumokban a 12. évfolyam végén szervezett érettségi vizsgán megszerezhető – érettségi bizonyítvánnyal, illetve elvégezték a 12. évfolyamot. A szakközépiskolákban ISCED 4 szintű OKJ-s szakképesítés szerezhető a középfok-utáni (13. és esetleg további) szakképző évfolyamokon.

A szakmai alapképzés egy új formája, az úgynevezett felsőfokú szakképzés 1998-ban került bevezetésre. E felsőfokú végzettséget nem nyújtó felsőfokú programokat felsőoktatási intézmények szervezik, bár a képzés az intézmények közötti megállapodás alapján folyhat szakközépiskolákban is. A felsőfokú szakképzésben való részvétel előfeltétele az érettségi bizonyítvány, s e tipikusan 4 féléves programok ISCED 5B szintű OKJ-s szakképesítések megszerzésére irányuló képzést kínálnak 18 évesnél idősebb tanulók számára.

Felsőfokú végzettséget és szakképzettséget nyújtó felsőoktatási programokat (állami, egyházi vagy magán) főiskolák és egyetemek kínálnak, amelyeknek esetében a belépés általános követelménye az érettségi bizonyítvány. A felsőoktatás jelenlegi duális rendszerében főiskolai és egyetemi szintű (ISCED 5A) programok elérhetőek, melyek a nemzetközi BA/BSc, illetve MA/MSc szinteknek megfelelő végzettséget nyújtanak, de nem épülnek közvetlenül egymásra. A felsőoktatás rendszere felmenő rendszerben megváltozik 2006 szeptemberétől, amikortól – a bolognai folyamat fő következményeként – bevezetésre kerül az új, többciklusos képzés és a BSc/BA-MSc/MA-PhD/DLA képzési struktúra (lásd 0407 fejezetet is).

Bár némely államilag elismert OKJ-s szakképesítés csak a formális iskolarendszerben elérhető, a legtöbb szakképesítést az iskolarendszeren kívül, a felnőttképzés keretein

belül is megszerezhetik azok, akik már teljesítették tankötelezettségüket. E szakképző tanfolyamok, melyeket kínálhatnak oktatási vállalkozások, non-profit szervezetek, felnőttképzést is folytató közoktatási és felsőoktatási intézmények vagy állami szervezetek (a *felnőttképzésről szóló 1002. évi C1. törvény* rendelkezései szerint), szakmai alapképzésnek tekinthetők abban az esetben, ha az azon résztvevők még nem rendelkeznek a közoktatásban vagy a felsőoktatásban szerzett szakképzettséggel.

Mindazonáltal az állam lehetővé teszi az első OKJ-s szakképesítés vagy végzettség ingyenes megszerzését a közoktatásban és az állami és egyházi főiskolákon/egyetemen, s emellett a felnőttképzési tanfolyamokénál jóval alacsonyabb áron elérhetőek részidős felnőttoktatási programok is az iskolarendszeren belül. Emiatt szakmai alapképzés Magyarországon elsősorban az iskolarendszeren belül, a köz- és felsőoktatás keretei között zajlik. Ezért, és mivel a felnőttképzés folytatására vonatkozó jogszabályok különböznek a közoktatásra és felsőoktatásra vonatkozó szabályozástól, az iskolarendszeren kívüli szakmai alapképzés jellemzőit a 0502 fejezet tárgyalja.

A szakmai alapképzés és az általános képzés közötti különbségek

A iskolarendszerben a közoktatásban folytatott szakmai alapképzés annyiban hasonlít a gimnáziumok által kínált középfokú általános képzés rendszeréhez, amennyiben mindkettő a közoktatási törvény hatálya alá tartozik, és annyiban különbözik attól, amennyiben a szakképzés folyamatát és tartalmát a *szakképzésről szóló 1993. évi LXXVI. törvény* szabályozza. Ezért, bár az intézményi szerkezet, illetve a felelősségek, tantervek, értékelés, stb. szempontjából nincs nagy különbség az SZA és az általános képzés között, van különbség a szakképző iskolák szakképző évfolyamainak tantervei és a megszerzhető képesítések tekintetében.

A szakközépiskolák és a gimnáziumok között nagyobb a hasonlóság annak köszönhetően, hogy mindkét intézménytípus felkészíti tanulóit a felsőfokú tanulmányok feltételül szolgáló, 12. évfolyam során letett érettségi vizsgára (ezért nevezik csak ezeket az iskolatípusokat középiskolának). A szakközépiskolák azonban 13. és esetleges magasabb évfolyamaikon szakképzést is kínálnak, mely a tanulókat az OKJ-s szakképesítést nyújtó szakmai vizsgára készíti föl. A szakiskolák tanulói ugyanakkor csak szakképesítéseket szerezhhetnek, ezért végzőseiknek előbb el kell végezniük egy további két vagy három éves általános képzést nyújtó programot nappali vagy részidős oktatásban a felnőttoktatás keretein belül, hogy megszerezzék az érettségi bizonyítványt, mielőtt folytathatnák tanulmányaikat a felsőoktatásban vagy egy másik, magasabb szintű OKJ-s szakképesítést szerezhetnének.

A fent említett különbségek ellenére a törvény lehetőséget ad a két útvonal közötti átjárásra az általános képző évfolyamokon, a közoktatási és a szakképzési törvényeknek a felvételre vonatkozó rendelkezései alapján és az iskolák helyi tantervében megfogalmazott feltételek függvényében. Az általános oktatás 16 éves korig történő kiterjesztésének és a szakképző iskolák ehhez kapcsolódó szerkezeti átalakításának egyik fő oka éppen az volt, hogy több idő álljon rendelkezésre a pályaválasztáshoz és könnyebbé váljon a másik útvonalra való átlépés.

0402 – SZAKMAI ALAPKÉPZÉS ALSÓ-KÖZÉPFOKÚ SZINTEN

Az SZA e szintje nem létezik Magyarországon, minthogy a közoktatási törvény értelmében a 11. évfolyam és a 16. életév a legkorábbi időpont, amikor a tanuló bekapcsolódhat a szakképzésbe. E szabály alól csak egyetlen törvényben meghatározott kivétel van: ha a szakképző iskola valamely művészeti ághoz tartozó művészeti szakmai vizsgára készít fel, a szakképzés az általános műveltséget megalapozó oktatással párhuzamosan is folyhat. Bár a szakképzés ezekben az iskolákban megkezdődhet már az ötödik, hetedik vagy a kilencedik évfolyamtól, szakképesítés a

művészeti szakiskolákban párhuzamos oktatás esetén csak a 10. évfolyamon, művészeti szakközépiskolában pedig az érettségi vizsga letételét követően szerezhető meg.

0403 – SZAKMAI ALAPKÉPZÉS A FELSŐ-KÖZÉPFOKÚ OKTATÁSBAN (AZ ISKOLAI [SCHOOL-BASED] ÉS A „VÁLTAKOZÓ” [ALTERNANCE] KÉPZÉS)

Típusok

Szakmai alapképzést (SZA) középfokú szinten a szakképző iskolák két típusa kínál, mindkettő a közoktatási rendszer (magyarozatát lásd a 0401 fejezetben) részeként:

- szakiskola, mely 2 éves (elsősorban) általános műveltséget megalapozó képzést és tipikusan (a megszerzhető szakképesítéstől függően) 2 éves szakképzést kínál 14-18 éves tanulók részére; és
- szakközépiskola, mely 4 éves (elsősorban) általános műveltséget megalapozó képzést, valamint további (és választható) egy vagy több éves szakképzést kínál 14-19 éves (vagy idősebb) tanulók részére.

Az Országos Képzési Jegyzékben (OKJ) szereplő államilag elismert szakképesítést nyújtó szakképzést ezen iskolák csupán szakképző évfolyamaikon folytatnak, de már általánosan képző évfolyamaikon is szervezhetnek szakmai előkészítő programokat (a szakiskolákban ez kötelező 2006 óta). Ezen iskolák működését és az általuk folytatott oktatás és képzés tartalmát a *szakképzésről szóló 1993. évi LXXVI. törvény* szabályozza a szakképzést illetően, valamint a *közoktatásról szóló 1993. évi LXXIX. törvény* minden egyéb kérdés tekintetében. Az utóbbi értelmében a szakképző iskolák működhetnek kizárólag szakképző évfolyamokkal is.

A két iskolatípus közötti legfőbb különbség céljaikban és az általuk nyújtott képesítésekben ragadható meg. A szakközépiskolák tanulóikat először a felsőfokú tanulmányok megkezdésének előfeltételét jelentő érettségi bizonyítványt (ISCED 3A) adó érettségi vizsgára készítik fel, majd ezt követően a tanulók dönthetnek úgy, hogy tanulmányaikat folytatják a szakképzési évfolyamokon (azaz középfok utáni szinten), hogy szakmai vizsgát tegyenek, s ezzel ISCED 4C szintű OKJ-s szakképesítést szerezzenek. A szakiskolák tanulói ugyanakkor csak a szakmai vizsgát tehetik le, és az érettségi bizonyítvány híján csak ISCED 3C vagy 2C szintű OKJ-s szakképesítést szerezhhetnek.

E fontos különbségek ellenére a belépési követelmények, az általánosan képző és a szakképző évfolyamok tanterveinek általános jellemzői és az értékelés formái nem különböznek lényegesen szakképző iskolák e két típusában. Emiatt ezeket az alábbiakban együtt tárgyaljuk a két típusra vonatkozóan.

A szakmai alapképzés típusai a közoktatásban nem különböznek a gyakorlati képzés formáit illetően: az iskolai tanműhelyben folyó (*school-based*), „váltakozó” (*alternance*) vagy tanulószerveződéses (*apprenticeship*) képzés (ezek megfelelő magyar változatai) elérhetőek mindkét iskolatípusban. A jelenlegi oktatáspolitikai a tanulókat, iskolákat és gazdálkodó szervezeteket egyaránt arra próbálja ösztönözni, hogy a gyakorlati képzést olyan módon szervezzék, hogy annak első, az alapvető szakmai készségek megszerzésére irányuló szakasza (az iskola, egy vagy több gazdálkodó vagy egy regionális képző központ által fenntartott) tanműhelyben folyjon. Ezt azután egy valódi munkahelyen történő képzésnek kellene követnie az utolsó szakképzési évfolyamon, amely a speciális szakmai készségek és kompetenciák megszerzését szolgálja.

Bár a szakképzési törvény a gazdálkodó szervezetnél folytatott gyakorlati képzés két (jogi) formáját engedélyezi, a törvény és a jelenlegi oktatáspolitikai a tanulószerveződésen

alapuló képzést (lásd 0404 fejezetet) részesíti előnyben. Ez csak a szakképzési törvényben meghatározott feltételek mellett helyettesíthető a „váltakozó” képzéssel. Ezekben az esetekben (például amikor a képzés egy költségvetési intézmény tanműhelyében vagy ottani munkahelyen történik) a szakképző iskolának együttműködési szerződést kell kötnie egy gazdálkodó szervezettel, hogy az tanulói számára gyakorlati képzést biztosítson (ennek hivatalos neve: együttműködési megállapodás).

A 2004/2005. tanév során a szakközépiskolák szakképző évfolyamain nappali tagozaton tanulók többsége (74%) iskolai tanműhelyben kapta gyakorlati képzését, 22%-uk „váltakozó” képzésben vett részt (együttműködési megállapodás alapján), és csupán 4%-uk vett részt tanulószerveződéses képzésben. A szakiskolák tanulói nagyobb számban vettek részt iskolán kívül folyó gyakorlati képzésben, 36%-uk együttműködési megállapodás, 25%-uk pedig tanulószerveződés alapján. A közoktatáson belül folyó szakmai alapképzés keretében folytatott gyakorlati képzést illetően a 2. számú melléklet közöl további statisztikai információt.

Az iskolatípusok, a kimenet típusa és az SZÁ szolgáltatói az iskolarendszeren belül nem különböznek gazdasági ágazatok szerint sem, bár a szakképző iskolák specializálódhatnak egy-egy területre (pl. tipikusan mezőgazdasági képzéseket vagy kereskedelmi és közgazdasági programokat indítanak).

A 2004/2005. tanév során a szakiskolák 261 különböző OKJ-s szakképesítésben kínáltak szakképzést (a speciális szakiskolák 61 szakképesítésben, lásd a 0405 fejezetet); a szakközépiskolák pedig összesen 273 szakképesítés megszerzésére készítettek fel tanulóikat. A legnépszerűbb tanulmányi területek között az építőipar és építőmérnöki, szálloda- és vendéglátóipar, nagy- és kiskereskedelem, informatika, valamint a betegápolás területeit találjuk.

Belépési követelmények

A szakképző iskolákba való belépés feltételét tipikusan a befejezett alsó középfokú általános képzés (az általános iskola nyolc osztálya, ISCED 1A-2A) jelenti, a felvétel további feltételeit az iskolaigazgató határozhatja meg. Az iskolák felvehetik a tanulókat az általános iskolában nyújtott teljesítményük alapján, illetve felvételi vizsgát is szervezhetnek az iskolaigazgató által meghatározott formában és tartalommal. Ez lehet például a központilag szabályozott, országosan egységes vizsgakérdéseken alapuló írásbeli vizsga matematikából és anyanyelvből. Bár – annak következtében, hogy a jelentkezők jórészt stagnáló abszolút létszáma ellenére a meghirdetett képzések számának folyamatos emelkedik - minden évben több a rendelkezésre álló hely, mint jelentkező, a felvételi vizsgát szervező iskolák – elsősorban a szakközépiskolák – száma növekszik.

Emellett az OKJ-s szakképesítések bemeneti feltételei előírhatnak szakmai/pályaalkalmassági vizsgát vagy egészségügyi követelményeket, amint azt a kínált OKJ-s szakképesítés szakmai és vizsgakövetelményei (lásd lent) meghatározzák.

Tantervek

Az új szabályozásnak megfelelően a szakképző iskolák 1998 óta csupán szakmai előkészítő/alapozó képzést nyújthatnak a 16 évesnél fiatalabb tanulók számára. A közismereti tantárgyak oktatása az általános műveltséget megalapozó oktatást nyújtó évfolyamokon mindkét típusú szakképző iskolában a Nemzeti Alaptanterv (NAT) követelményeinek, a kerettantervek ajánlásainak, és az iskola ezeken alapuló helyi tantervének megfelelően történik. A szakmai előkészítő/alapozó képzés tantervét az iskoláknak az OKJ-s szakképesítések központi programjaival és (a

szakközépiskolákban) az érettségi követelményeivel összhangban kell kidolgozniuk, illetve követhetik a Nemzeti Szakképzési Intézet (NSZI) által a 21 szakmacsoportra (lásd 1. táblázatot alább) kidolgozott kerettantervek útmutatását. Ilyen előkészítő programok:

- pályaorientáció és gyakorlati képzés a 9., szakmai alapozó elméleti és gyakorlati oktatás a választott szakmacsoportban a 10. évfolyamon (a kötelező órák legfeljebb 40%-ában) a szakiskolákban, ahol ilyen képzések indítása kötelező 2006-tól;
- szakmai orientáció a 9., valamint szakmacsoportos alapozó oktatás a 11. évfolyamtól kezdve a szakközépiskolákban.

A szakiskolákra kiadott kerettanterv a pályaorientáció tanítását évi 74, a szakmai alapozó elméleti és gyakorlati oktatást 222 tanóraban ajánlja a 9. évfolyamon (teljes évi tanóra-szám: 1017,5), utóbbit a 10. évfolyamon pedig évi 296-370 órában (teljes évi tanóra-szám: 1017,5). A szakközépiskolákban a szakmacsoportos alapozó oktatás évi 185 tanóraban ajánlott a 9-10. évfolyamon (teljes évi tanóra-szám: 1017,5), a 11. évfolyamon 296 tanóraban (teljes óraszám: 1110), a 12. évfolyamon pedig 256 órában (teljes óraszám: 960).

1.	Egészségügyi	2.	Szociális szolgáltatások	3.	Oktatás
4.	Művészet, közművelődés, kommunikáció	5.	Gépészet	6.	Elektrotechnika-elektronika
7.	Informatika	8.	Vegyipar	9.	Építészet
10.	Könnyűipar	11.	Faipar	12.	Nyomdaipar
13.	Közlekedés	14.	Környezetvédelem-vízgazdálkodás	15.	Közgazdaság
16.	Ügyvitel	17.	Kereskedelem-marketing, üzleti adminisztráció	18.	Vendéglátás, idegenforgalom
19.	Egyéb szolgáltatások	20.	Mezőgazdaság	21.	Élelmiszeripar

A szakképző évfolyamok szakmai programnak nevezett tanterveit is az iskolák készítik el a megszerezhető szakképesítés szakmai és vizsgakövetelményei és a tantárgyak (modulok) központi programjának ajánlásai alapján (mindkét típusú dokumentumot a szakképesítésért felelős miniszter adja ki). Az OKJ-s szakképesítések szakmai és vizsgakövetelményei meghatározzák:

- előképzettségi követelményeit (beleértve az iskolai végzettséget igazoló bizonyítványt és/vagy egészségügyi vagy szakmai/pályaalkalmassági követelményeket);
- a képzési program időtartamát (a szakképző évfolyamok maximális számát);
- a szakmai elméleti és gyakorlati képzés arányát (ez nagyon változó, a 15%-85%-os aránytól, pl. az órás-képzés, a 80%-20%-os arányig, pl. a műszaki üzletszervező technikus-képzés, terjed);
- a szakképesítéssel betölthető foglalkozás gyakorlása során előforduló legfontosabb feladatcsoportokat és az azokhoz közvetlenül kapcsolódó követelményeket; és
- a szakmai vizsga elemeit és tartalmát.

A szakképzési törvény előírja, hogy a gyakorlati képzést a tanév szorgalmi idejében a szakmai elméleti képzéssel egy héten belüli váltakozással, a nyári szünet idején pedig

folyamatosan kell megszervezni. Jellemzően azonban az iskolaév során egy hét elméleti képzés váltakozik egy hét gyakorlati képzéssel, mely folyhat az iskolai tanműhelyben és/vagy egy gazdálkodó szervezet által fenntartott tanműhelyben vagy munkahelyen (lásd 2. számú mellékletet is).

Értékelés

A tanulók teljesítményének és eredményeik értékelése tanáraik/oktatóik folyamatos értékelésén, valamint országos vizsgákon keresztül történik. A tanulók értékelésének és osztályozásának követelményeit és formáit, beleértve a szóbeli és írásbeli tesztek, illetve a magasabb évfolyamokra történő lépés feltételeit az iskola pedagógiai programja határozza meg. A tanárok e program alapján a tanulók teljesítményét és előmenetelét a tanév során rendszeresen érdemjeggyel, a tanév végén pedig év végi osztályzatokkal értékelik. A folyamatos értékelés e rendszerének része a foglalkozási napló alkalmazása, mely a gyakorlati képzés ellenőrzésére szolgál: a gyakorlati képzés szervezőjének kell vezetnie e naplót, melynek tartalmaznia kell az előírt szakmai tevékenységeket, az ezekre fordított időt és a tanuló értékelését, és a szakoktatóknak ebben kell naponta nyilvántartania a tanulók részvételét és mulasztásait is.

A tanulók teljesítményét általános és szakmai tárgyakban egyaránt állami vizsgákon értékelik. Az iskola által meghatározott követelményeken alapuló alpműveltségi vizsgát a 10. évfolyam végén szervezhetik (nem kötelező) mindkét típusú szakképző iskolában, melyen a tanulók az általános műveltséget megalapozó ismeretek meglétét tanúsító bizonyítványt szerezhhetnek, de érettségi vizsgára csak a szakközépiskolák készítik fel tanulóikat. A 12. évfolyam végén szervezett érettségi vizsgát egy, az iskola tanáraiból és az oktatási minisztérium által kijelölt elnökből álló vizsgabizottság előtt kell letenni. Ez a középiskolai tanulmányokat lezáró, a felsőfokú tanulmányok előfeltételét jelentő ISCED 3A szintű bizonyítványt adó vizsga országosan egységes vizsgakövetelményekre épül. A 2004/2005. tanévtől kezdve közép- vagy emelt szinten tehető le, öt tantárgyból, melyek közül négy kötelező (matematika, magyar nyelv és irodalom, történelem és idegen nyelv/kisebbségi anyanyelv), egy pedig szabadon választható (utóbbi lehet szakmai előkészítő tárgy is).

A tanulók gyakorlati képzés során nyújtott teljesítményét a képzés szervezője (az illetékes helyi gazdasági kamara segítségével és a gazdasági érdekképviseleti szervezetek, valamint a szakképző iskola együttműködésével) egyre több (jelenleg 16) szakképesítés esetében a 11. vagy 12. évfolyam során szintvizsgán is értékelheti. A (Magyar Kereskedelmi és Iparkamara által kidolgozott vizsgafeladat-adatbázisok, vizsgarend, szintvizsga-szabályzat és vizsgáztatási követelményrendszer alapján szervezett) vizsgán elvégzendő komplex feladat célja az irányítás melletti munkavégzéshez szükséges kompetenciák, és a megszerzett szakmai és technológiai készségek mérése.

A képzési program végén az OKJ-s szakképesítés, mely a szakmai és vizsgakövetelményeiben meghatározott foglalkozás gyakorlására jogosít, egy független vizsgabizottság előtt letett szakmai vizsgán szerezhető meg. A vizsgabizottságot az adott szakképesítésért felelős miniszter által megbízott elnök, valamint az iskola és az illetékes területi kamara képviselői alkotják. A vizsga formáját, részeit (szóbeli, írásbeli, és/vagy gyakorlati), és követelményeit az adott szakképesítés szakmai és vizsgakövetelményei és az oktatási miniszter által a szakképesítésért felelős miniszterrel való együttműködés során kidolgozott szakmai vizsgaszabályzat határozzák meg.

Ahogy a következő 2. táblázat mutatja, a szakmai alapképzés és az általános képzés résztvevőinek megoszlása jelentősen megváltozott 1995 óta. Az általános képzés (a szakiskolák 11., szakközépiskolák 13. évfolyamáig történő) kiterjesztésének, valamint a

szakiskolák csökkenő presztízsének köszönhetően jelenleg a felső-középfokon nappali tagozaton tanulók csupán 15%-a vesz részt a szűkebb értelemben vett szakképzésben.

2. táblázat: Az SZA és az általános képzés nappali tagozatos résztvevőinek megoszlása felső középfokú szinten (%)				
	1990/1991¹	1995/1996^{1,2}	2001/2002³	2004/2005
SZAKKÉPZÉS (SZA)	76,11	73,28	15,01	15,01
ÁLTALÁNOS KÉPZÉS	23,89	26,72	84,99	84,99
ÖSSZESEN	100,00	100,00	100,00	100,00

¹ Mivel ekkoriban a szakközépiskolákban egyes szakképzési programok részben az érettségi bizonyítvány (ISCED 3A) megszerzése után is folytatódhattak, ezért az itt feltüntetett SZA részvételi arány néhány középfok-utáni szintű képzésben résztvevő tanulót is magába foglal.

² A közoktatáson belül szakmai alapképzést folytató iskolatípusok szerkezeti átalakítása folyamatban volt ebben az időben: eredményeképpen a szakképző iskolák jelenleg csak általános képzést kínálnak első két vagy négy évfolyamukon. Mivel azonban a rendelkezésre álló statisztikákban nem mindig különíthetők el egyértelműen a régi és az új szerkezetben működő szakképző iskolákban tanulók, illetve mivel az új szerkezetű iskolákban tanulók aránya ekkoriban még nem lehetett jelentős (az új szerkezetre való áttérés csak 1998. szeptemberétől volt kötelező) - az ebben az évben bármilyen fajta szakiskolában, szakmunkásképző iskolában és szakközépiskolában tanuló összes diákot szakképzésben résztvevő tanulónak tekintettük.

³ A táblázat a Cedefop által kért 2000. évi adatok helyett a 2001. évi adatokat közli, mivel a 2000/2001. tanévre vonatkozó közoktatási statisztikai adatok nem megbízhatóak a papíralapú adatgyűjtésről az abban az évben történő elektromos adatgyűjtésre való átváltás miatt. Ebben az évben még voltak a régi rendszerű szakképzésben tanulók (akik a szakmai képzést az általános képzéssel párhuzamosan kapták és nem OKJ-s képesítést szereztek, pontos számuk nem áll rendelkezésre), akik az elérhető statisztikákban az „általánosan művelő évfolyamokon” tanulók kategóriájában jelennek meg, ezért az SZA-ban való részvétel aránya az itt feltüntetett számnál némileg magasabb.

Forrás: a Magyar Oktatási Observatory Iroda számításai az Oktatási Minisztérium és a Központi Statisztikai Hivatal (KSH) statisztikái alapján

Hangsúlyozni kell azonban, hogy azok a tanulók, akik szakmai előkészítő/alapozó programokban vesznek részt, melyek jellemzően mindkét szakképző iskola-típus általános műveltséget megalapozó évfolyamai tanterveinek részét képezik, nincsenek benne ebben a számban. Amint azt a 3. táblázat mutatja, a 2004/2005. tanévben a felső-középfokon tanulók kétharmada (65,5%) a szakképző iskolák két típusának egyikében tanult.

3. táblázat: A felső-középfokú (és középfok-utáni) oktatásban részt vevő nappali tagozatos tanulók száma és iskolatípus szerinti megoszlása (2004/2005)			
		LÉTSZÁM	AZ ÖSSZES %-BAN
SZAKISKOLA	ÁLTALÁNOSAN KÉPZŐ ÉVFOLYAMOK (9-10.)	56014	11,8
	SZAKKÉPZÉSI ÉVFOLYAMOK (11-12. ÉS ESETLEGES MAGASABB)	62589	13,2
	ÖSSZESEN:	118603	25,0
SPECIÁLIS SZAKISKOLA	ÁLTALÁNOSAN KÉPZŐ ÉVFOLYAMOK (9-10.)	4279	0,9
	SZAKKÉPZÉSI ÉVFOLYAMOK (11-12. ÉS ESETLEGES MAGASABB)	4090	0,8
	ÖSSZESEN:	8369	1,7
SZAKKÖZÉP-ISKOLA	ÁLTALÁNOSAN KÉPZŐ ÉVFOLYAMOK (9-12.)	178069	37,5
	SZAKKÉPZÉSI ÉVFOLYAMOK (13. ÉS ESETLEGES MAGASABB)	61345 ¹	n/a (1,0 ²)

	ÖSSZESEN:	239414	n/a
	GIMNÁZIUM (9-12. ÉS ESETLEGES 13. ÉVFOLYAM)	165182	34,8
	ÖSSZESEN (FELSŐ-KÖZÉPFOKÚ SZINT):	474807	100,0
	MINDÖSSZESEN:	531568	n/a

¹ Beleértve 4584 fő tanulót, akik általános képzéssel párhuzamos (művészeti) szakképzésben vettek részt a szakközépiskolák 9-12. évfolyamain, valamint 4655 fő tanulót, akik ISCED 4 szintű szakképesítést nyújtó képzésben vettek részt (ilyen programokat szervezhetnek szakiskolákban is 2006 előtt).

² Azon 4584 fő tanuló aránya, akik általános képzéssel párhuzamos (művészeti) szakképzésben vettek részt a szakközépiskolák 9-12. évfolyamain.

Forrás: az Oktatási Minisztérium és a KSH statisztikái

0404 - TANULÓSZERZŐDÉSES (APPRENTICESHIP) KÉPZÉS

A tanulószерződéses (*apprenticeship*) képzés Magyarországon mint egy gazdálkodó szervezet által egy, a tanuló és a gazdálkodó által kötött tanulószерződés alapján folytatott gyakorlati képzés egy formája nem egy különálló képzési forma a szakmai alapképzésben. Ez inkább egy, az iskolarendszerben:

- felső-középfokú szinten a szakiskolák szakképző évfolyamain (lásd 0403 fejezetet),
- középfok-utáni szinten a szakközépiskolák szakképző évfolyamain (lásd 0406 fejezetet) és
- (2006 óta) harmadfokú (felsőfokú) szinten a felsőfokú szakképzésben (lásd 0407 fejezetet)

kínált szakképzési program gyakorlati része lebonyolításának egyik lehetséges formája.

A tanulószерződéses (*apprenticeship*) képzés e fajtájában résztvevő tanulók szakképzésének szerkezete, tartalma és kimenete ezért lényegében azonos egy szakképző iskolában (vagy felsőfokú szakképzési programban) tanuló más diákokéval, akik gyakorlati képzésüket az iskolai tanműhelyben és/vagy egy gazdálkodó szervezetnél együttműködési megállapodás (lásd 0403) alapján kapják. Mindazonáltal a tanulószерződés alapján folyó képzésnek valóban vannak fontos sajátos tulajdonságai és e formát támogatja egyre inkább az oktatáspolitikai (különösen az utolsó szakképző évfolyamon, lásd a 0403 fejezetet) mint a szakképzés és a gazdaság közti kapcsolatok erősítésére leginkább alkalmas képzési formát. Ezért legfontosabb sajátosságait e fejezetben tárgyaljuk.

A tanulószерződéses képzés fontos megkülönböztető jegye, hogy a tanulószерződéseket a tanuló (nem a szakképző iskola) és a gazdálkodó szervezet kötik meg az illetékes területi gazdasági kamara képviselőjének felügyelete alatt, aki azután a későbbiekben is folyamatosan felügyeli a képzés feltételeit és színvonalát. A szerződés előfeltételeit és tartalmát a *szakképzésről szóló 1993. évi LXXVI. törvény* és az OM által kiadott rendeletek határozzák meg és szabályozzák. E szerződésben a gazdálkodó szervezet arra vállal kötelezettséget, hogy a tanuló számára egészséges és biztonságos munkahelyen, az adott szakképesítés törvényben előírt szakmai és vizsgakövetelményeinek megfelelő gyakorlati képzésről gondoskodik. A tanuló hasonlóképpen köteles a gazdálkodó szervezet képzési rendjét megtartani és a képzésre vonatkozó utasításait végrehajtani, valamint a biztonsági és egészségügyi előírásokat megtartani. A tanulószерződés jogi kapcsolatot létesít a tanuló és a gazdálkodó szervezet között és ez csak közös megegyezéssel vagy a törvény által szabályozott feltételek alapján felmondással bontható fel.

A tanulószерződéses képzés további fontos sajátossága, hogy a gyakorlati képzést folytató gazdálkodó köteles a tanuló részére rendszeres (a tanítási szünetek idején is) havi pénzbeli juttatást fizetni (az iskolai tanműhelyben vagy együttműködési megállapodás alapján folytatott képzés esetén ez csak adható, de nem kötelező, az összefüggő nyári gyakorlat idejétől eltekintve). E pénzbeli juttatás havi mértéke az első

szakképzési évfolyam első félévében a kötelező minimálbér 15%-a, amit legalább 10%-kal kell minden további félévben emelni a tanuló teljesítményét és szorgalmát figyelembe véve. A tapasztalat azt mutatja, hogy a gazdálkodó szervezetek egyre szélesebb körben teremtenek az ösztönzés célját is szolgáló eszközt e havi pénzbeli juttatásból, melynek összege ezáltal elérheti a minimálbér 50%-át is. Ezen felül a tanulók a tanulószerveződésnek köszönhetően társadalombiztosítási juttatásokban részesülhetnek és a tanulószerveződéses képzés ideje a szolgálati időbe is beleszámít.

Számos anyagi jellegű kedvezmény szolgál arra is, hogy a gazdálkodó szervezeteket és a szakképző iskolákat ösztönözzék tanulószerveződéses képzés folytatására/előnyben részesítésére. A gazdálkodó szervezetek visszaigényelhetik a szakképzési hozzájárulásuk (lásd az 1001 fejezetet) által nem fedezett költségeiket a Munkaerőpiaci Alap (MPA) képzési alaprészből. Továbbá tanulóként és havonta a mindenkori minimálbér 20%-át leírhatják adóalapjukból. Nemrégiben megváltozott a szakképző iskolák normatív finanszírozási rendszere is, így a szakmai gyakorlati képzés tanulókénti normatív támogatását 140%-ra emelték az első szakképzési évfolyamon, míg az utolsóban 60%-ra csökkentették. Az iskolák továbbá egy új 20%-os gyakorlati rész-normatívára is jogosultak, amennyiben a tanuló tanulószerveződéses képzésben vesz részt, az ahhoz kapcsolódó minőségbiztosítási feladataik, illetve az iskolai tanműhelyekben folyó kiegészítő képzés költségeinek fedezésére.

A fent említett sajátosságoktól eltekintve nincs különbség a tanulószerveződéses és a 0403 fejezetben tárgyalt iskolai tanműhelyben folyó/„váltakozó” képzés között a tanulók életkorát, a képzési program időtartamát, a felvételi követelményeket, tanterveket vagy az értékelési folyamatokat tekintve, minthogy ezeket mind a szakképző iskola szakmai programja határozza meg egységesen, az adott szakképesítés szakmai és vizsgakövetelményeivel és központi programjaival összhangban. A tanulók a szakképző iskolák szakképző évfolyamain, azaz legkorábban 16 évesen köthetnek tanulószerveződést (szakiskolában, szakközépiskolában 18 évesen) annak érdekében, hogy gyakorlati képzésüket egy gazdálkodó szervezetnél kapják meg. A felvételi követelmények az adott szakképesítésre egységesen előírt előképzettségi és egészségügyi feltételek; a gazdálkodó szervezet továbbá szakmai alkalmassági vizsgát is szervezhet.

A tanulószerveződés keretében megszerezhető szakképesítések szintén megegyeznek a szakképző iskolák más tanuló számára elérhető szakképesítésekkel. A tanulószerveződéses képzésről ugyanakkor azt tartják, hogy e képzési forma növeli a tanuló esélyeit a munkahelyszerzésben, elsősorban azért, mert ezeket gyakran a versenyképesebb szakmákban kínálják, és mert a leendő munkáltatók tisztában vannak azzal, hogy a tanulószerveződéssel tanulóknak valódi munkahelyen volt alkalmuk elsajátítani a szakmai és szociális készségeket.

Bár a törvény nem különböztet meg ágazat/munkaterület/foglalkozás szerint eltérő tanulószerveződéses formákat, a gyakorlati képzés e formájának elérhetősége változó e tényezők valamint a földrajzi hely szerint. A 2005/2006. tanévben a szakképző iskolák tanuló összesen 190 szakmában vettek részt tanulószerveződéses képzésben; a tanulószerveződéses diákok több mint 51%-a azonban szakiskolában tanult egy ISCED 3C szintű szakképesítés megszerzésért 10 szakma közül egyben, amint azt az alábbi táblázat mutatja:

A TANULÓSZERVEZŐDÉSES KÉPZÉSBEN RÉSZT VEVŐ TANULÓK SZÁMA ÉS SZAKKÉPESÍTÉS SZERINTI MEGOSZLÁSA		
SZAKMA	TANULÓK	
	SZÁMA	%
ÉLELMISZER- ÉS VEGYI ÁRU KERESKEDŐ	2924	9,1

SZAKÁCS	2462	7,67
PINCÉR	1920	5,98
FODRÁSZ	1873	5,83
SZOBAFESTŐ-MÁZOLÓ ÉS TAPÉTÁZÓ	1676	5,22
ASZTALOS	1562	4,86
KAROSSZÉRIALAKATOS	1216	3,79
KŐMŰVES	1211	3,77
RUHÁZATI KERESKEDŐ	852	2,65
VILLANYSZERELŐ	850	2,65
RÉSZÖSSZEG:	16546	51,52
ÖSSZESEN:	32114	100,00

Forrás: Magyar Kereskedelmi és Iparkamara (MKIK)

0405 - EGYÉB IFJÚSÁGI PROGRAMOK ÉS ALTERNATÍV KÉPZÉSI FORMÁK

A fiatalok benntartása az oktatási-képzési rendszerben legalább a tankötelezettség teljesítéséig, valamint munkaerő-piaci integrációjuk elősegítése érdekében annak biztosítása, hogy mindenki, különösen a hátrányos helyzetű fiatalok piacképes szakképesítést szerezzenek fontos célkitűzései voltak az elmúlt 10-12 év oktatáspolitikájának. A mentális/fizikai fogyatékoság vagy szociális helyzet miatt hátrányos helyzetű fiatalok állami támogatása annak érdekében, hogy a szakképzésen keresztül egyenlő esélyeket biztosítson számukra a munkaerő-piacon, magába foglalja:

- a speciális tanulási igényű tanulók szakképzése képzési idejének meghosszabbíthatóságát a *közoktatásról szóló 1993. évi LXXIX. törvény* rendelkezése alapján;
- lehetőséget arra, hogy a hátrányos helyzetű tanulók az Országos Képzési Jegyzékben (OKJ) szereplő második szakképesítésüket is ingyen szerezhessék meg a közoktatás keretein belül;
- magasabb normatív támogatást a szakképző iskoláknak és a tanfolyamok szervezőinek e fiatalok szakképzése esetén; valamint
- ingyenes felnőttképzési tanfolyamok biztosítását a munkanélküli fiatalok, valamint OKJ-s szakképesítésekkel nem rendelkezők számára, illetve a korai iskolaelhagyók és munkanélküli fiatalok képzését vagy átképzését támogató központi állami programokat és pályázatokat (lásd 0503 fejezetet).

A közoktatási törvény 2003-as módosítása alapján a szakiskolák 1-2 éves felzárkóztató képzést szervezhetnek azok számára, akik 16 éves korukig nem tudták befejezni az általános iskola 8 osztályát. E képzés segíti korcsoportjukhoz való felzárkózásukat és felkészíti őket a szakképző évfolyamokra való belépésre.

Egy ehhez kapcsolódó, a 2005/2006. tanévtől hatályos jogszabályi intézkedés a szakképzésbe való belépés követelményeinek módosítása oly módon, hogy a 31-34 (ISCED 3C) szintű OKJ-s szakképesítéseket megszerezhetik azok is, akik nem rendelkeznek formális iskolai végzettséggel, de egy szakképzésre előkészítő programon való részvétel által megszerezték a szükséges kompetenciákat. A Szakiskolai Fejlesztési Program (lásd 0201) keretében 10 szakmacsoportra elkészültek a kompetenciaprofilok és jelenleg 23, a programban résztvevő iskolában folyik egyéves felzárkóztató kurzusok kísérleti kipróbálása (ezeket a 2006/2007. tanévtől bevezetik minden olyan iskolában, ahol igény van rá). Az OKJ-s képesítési rendszer modularizálása tovább növeli a szakképzés rugalmasságát, s ezáltal elősegíti a hátrányos helyzetűek képzéshez való hozzáférését (lásd a 0201 fejezetet).

A mentális vagy egyéb fogyatékoság miatt speciális nevelési igényű tanulók számára speciális szakiskolák és speciális készségfejlesztő szakiskolák is elérhetőek, melyek OKJ-s szakképesítést adó szakmai vizsgára készítik fel őket vagy a munkába álláshoz és az önálló életkezdéshez szükséges készségeket nyújtanak. A speciális szakiskolákban folyó oktatást gyógypedagógusok végzik speciális tantervek, tananyagok és módszerek segítségével.

A szakképzetlen fiatalok ingyen szerezhetik meg első OKJ-s szakképesítésüket:

- nappali rendszerű képzésben (melyben 23 éves korig, illetve a speciális tanulási igényű tanulók 26 éves korig vehetnek részt) és nappali munkarend szerinti felnőttoktatásban (lásd a 0502 fejezetet) a szakképző iskolák bármely típusában, ahol a hátrányos helyzetű tanulók 2. OKJ-s szakképesítésüket is megszereshetik ingyen; illetve
- normatív támogatásban részesülő felnőttképzési szolgáltatóknál (lásd a 0503 fejezetet). Az állam az iskolarendszeren kívül is növekvő számban támogat fiatal - szakképzetlen vagy szakképesítéssel rendelkező – munkanélküliek és a fogyatékkal élők számára szakképesítések megszerzését kínáló (szakmai alapképzési) programokat versenyképes szakmákban (lásd a 0503 fejezetet).

Az iskolarendszeren kívül is növekvő számban állnak rendelkezésre államilag támogatott képzések, melyek versenyképes szakmákban kínálnak képzést vagy átképzést szakképzetlen vagy szakképesítéssel rendelkező fiatal munkanélküliek és hátrányos helyzetűek számára (lásd 0503 fejezetet).

0406 - SZAKKÉPZÉS KÖZÉPFOK UTÁNI (NEM FELSŐFOKÚ) SZINTEN (STATISZTIKÁVAL EGYÜTT)

A szakközépiskolák - bár szakmai előkészítő képzést folytathatnak általánosan képző (9-12.) évfolyamaikon is - az Országos Képzési Jegyzék (OKJ) ISCED 4C szintű szakképesítéseit adó tényleges szakképzést csak a 13. és esetleges további évfolyamaikon nyújtanak. A szakképző program hossza a megszereshető OKJ-s szakképesítéstől függ és azt annak szakmai és vizsgakövetelményei határozzák meg.

A 12. évfolyam végén szervezett érettségi vizsga letétele után a szakközépiskolák tanulói választhatnak, hogy folytatják-e tanulmányaikat az iskola szakképző évfolyamain vagy továbbmennek a felsőoktatásba. Másrésztől azok is, akik nem tették le az érettségi vizsgát, folytathatják tanulmányaikat a szakképző évfolyamokon, ahol olyan OKJ-s képesítést szerezhhetnek, melynek bemeneti feltétele csupán a középiskola utolsó évfolyamának elvégzése. Az általános műveltséget megalapozó képzést nyújtó évfolyamokon a szakmai előkészítő képzés során szerzett szakmai kompetenciák beszámíthatóak, ami lerövidítheti a képzés időtartamát. Az SZA e típusa elérhető a gimnáziumban végzetek számára is, amely csupán általános műveltséget megalapozó képzést nyújt felső-középfokú szinten és tanulóit az érettségi vizsgára készíti fel.

A szakközépiskolák szakképző évfolyamainak általános bemeneti feltétele az érettségi bizonyítvány vagy az utolsó (12.) középiskolai évfolyam elvégzése, illetve lehetnek egészségügyi/szakmai alkalmassági vagy szakmai elő-képzettségi feltételek is, ahogy azt az adott képesítés szakmai és vizsgakövetelményei meghatározzák. Máskülönben azonban az OKJ-s szakképesítést adó szakképzés tantervei, a gyakorlati képzés elérhető formái és az értékelés formái megegyeznek a 0403 fejezetben tárgyaltakkal. A szakmai vizsgán megszereshető ISCED 4C szintű OKJ-s szakképesítés a szakmai és vizsgakövetelményeiben meghatározott foglalkozások gyakorlására jogosít.

A *közoktatásról szóló 1993. évi LXXIX. törvény* értelmében a szakközépiskolák működhethetnek kizárólag szakképző évfolyamokkal is, amennyiben érettségi bizonyítvánnyal rendelkező tanulókat készítenek fel szakmai vizsgára.

0407 - SZAKKÉPZÉS HARMADFOKÚ SZINTEN

A felsőoktatási intézmények által nyújtott harmadfokú (felsőfokú) szintű képzés magába foglalja:

- a felsőfokú szakképzés programjait, melyek az Országos Képzési Jegyzék (OKJ) ISCED 5B szintű szakképesítéseinek megszerzésére készítenek fel, és
- a felsőfokú ISCED 5A szintű végzettséget és szakképzettséget nyújtó programokat, habár a magyarországi törvényhozás ez utóbbit nem tekinti szakképzésnek.

Felsőfokú szakképzés

A felsőfokú szakképzés a szakképzés egy viszonylag új formája Magyarországon. A képzés az 1998-1999. tanévtől elérhető egy PHARE program eredményeképpen, melynek célja a gazdaság és a felsőoktatás kapcsolatának erősítése és a magyarországi felsőoktatás diverzifikációja volt.

Felsőfokú szakképzést főiskolák és egyetemek szervezhetnek, bár a képzés folyhat szakközépiskolában is az intézmények közti megállapodás alapján. Ennek megfelelően, míg a szakképzés folytatását a *szakképzésről szóló 1993. évi LXXVI. törvény* szabályozza, a képzés más aspektusairól a *2005. évi CXXXIX. felsőoktatási törvény* rendelkezik. A felsőfokú szakképzés nappali és részidős képzési formában is elérhető, melyek lehetnek államilag finanszírozottak vagy költségtérítésesek. A képzés minimális időtartama 4 félév, és ugyanennyi vagy több az alternatív képzési formákban.

A felsőfokú szakképzésben való részvétel általános előfeltétele az érettségi bizonyítvány (ISCED 3A), ezen kívül lehetnek további (pl. egészségügyi/szakmai alkalmassági) feltételek is az adott szakképesítés szakmai és vizsgakövetelményeinek megfelelően. Az intézmények felvételi követelményeiket maguk határozzák meg a kétszintű érettségi vizsga és a középiskolai tanulmányi eredmények alapján.

A felsőfokú szakképzést kínáló tanfolyamok tanterveit szintén az intézmények dolgozzák ki az adott OKJ-s szakképesítésnek a felelős miniszter által kiadott szakmai és vizsgakövetelményeivel összhangban. Mint minden OKJ-s szakképesítés esetében, e követelmények határozzák meg a szakképzés maximális képzési idejét, a szakmai elmélet és a gyakorlati munka arányát, az elsajátítandó kompetenciákat, valamint a szakmai vizsga követelményeit. A gyakorlati képzés a 0403 fejezetben leírtakhoz hasonló formákban zajlik (hallgatói szerződések megkötésére 2006. január 1-jétől van lehetőség).

A szakmai vizsga letételével megszerezhető ISCED 5B szintű felsőfokú szakképesítések (számuk jelenleg 63) nem nyújtanak felsőfokú végzettséget, de feljogosítanak a szakmai és vizsgakövetelményeikben meghatározott munkakörök betöltésére a munkaerő-piacon. A felsőfokú szakképzés végzőseinek körülbelül 80%-a azonban általában folytatja tanulmányait egy felsőfokú végzettséget adó felsőoktatási programban, ahol a felsőfokú szakképzésben szerzett kreditpontokat (minimum 30, maximum 60 kreditet) beszámítják ugyanazon szakterület egy BA/BSc programjába.

Felsőfokú végzettséget adó felsőoktatási programok

A magyarországi felsőoktatás rendszere a bolognai folyamattal összefüggésben nagymértékű átalakuláson megy keresztül. 2006. március 1-jétől új felsőoktatási törvény (*2005. évi CXXXIX. törvény*) lépett hatályba, és az új, többciklusos képzési rendszer 2006. szeptemberétől kerül felmenő rendszerben bevezetésre.

A jelenlegi duális rendszerben a főiskolai és az egyetemi oktatás között alapvető különbség volt, hogy az egyetemi alapképzés programjai jellemzően mélyebb elméleti

oktatást, míg a főiskolák alapképzési programjai gyakorlat-orientáltabb képzést nyújtottak. Ennek megfelelően a főiskolai programok jellemzően 6-8 féléves hosszúságúak voltak és a nemzetközi BA/BSc képesítésnek megfelelő (ISCED 5A szintű) főiskolai végzettséget és szakképzettséget adtak, míg az egyetemi szakok képzési ideje 10-12 félév volt, és ezek egyetemi végzettséget és szakképzettséget igazoló (ISCED 5A szintű), az MA/MSc képesítésnek megfelelő egyetemi oklevelet nyújtottak a résztvevők számára.

A felsőfokú végzettséget adó képzések általános belépési előfeltétele az érettségi bizonyítvány (ISCED 3A) volt, s az intézmények felvételi követelményeiket maguk határozták meg a kétszintű érettségi vizsga és a középiskolai tanulmányi eredmények alapján. Ami a tanulmányi területeket (bölcész, természettudományos, agrár, egészségügyi, gazdasági, informatikai, jogi és szociális igazgatási, műszaki, szociális, katonai, rendvédelmi, művészeti, testnevelési és tanárképzés) illeti, gyakran voltak mindkét szinten elérhető képzési programok, de a főiskolai és az egyetemi oktatás nem épült közvetlenül egymásra és az egyik típusú képzésről a másikra történő váltás még ugyanazon szakterületen belül is meglehetősen nehéz volt.

Az új, többciklusos képzési rendszerben a főiskolák és az egyetemek minden képzési ciklusban kínálhatnak nappali, részidős (esti, levelező) és távoktatási képzéseket mind államilag finanszírozott, mind pedig költségtérítéssel formában.

A felsőoktatás első képzési ciklusa (6-8 félév) BA/BSc fokozatot és szakképzettséget nyújt. A belépéshez a jelentkezőknek érettségi bizonyítvánnyal kell rendelkezniük, egyéb felvételi követelményeiket a felsőoktatási intézmények határozzák meg a középiskolai tanulmányok és az érettségi vizsga eredményei alapján (utóbbit illetően az adott képzési területen képzést nyújtó felsőoktatási intézmények együttesen határozzák meg, hogy mely tárgyakból kell emelt szintű érettségi vizsgát tenni). Egyes képzések esetében az intézmények egészségügyi vagy szakmai alkalmassági vizsgálatokat, valamint gyakorlati vizsgát is szervezhetnek.

Az MA/MSc fokozatot és szakképzettséget (ISCED 5A) nyújtó mesterszintű képzésben (2-5 félév) csak azok vehetnek majd részt, akik rendelkeznek BA/BSc fokozatú végzettséggel és szakképzettséggel. 6 képzési programban (orvosi, állatorvosi, gyógyszerészeti, fogorvosi, ügyvédi és építészmérnöki képzések) azonban a hallgatók továbbra is osztatlan képzésben vesznek részt, azaz a 10-12 féléves képzés elvégzésével közvetlenül MA/MSc fokozatot szerezhetnek. A művészeti oktatás területén a többciklusos képzési rendszer bevezetése egy évet késik.

A 289/2005. (XII. 22.) kormányrendelet értelmében az alap- és mesterszintű szakok tanterveit, beleértve a tanulmányi és vizsgakövetelményeket is, a felsőoktatási intézmények határozzák meg képzési programjukban minden szaknak az oktatási miniszter által közzétett képzési és kimeneti követelményei alapján. E követelmények meghatározzák a megszerzendő végzettség szintjét és szakképzettség megnevezését, a képzés időtartamát félévekben kifejezve, az előírt kreditek számát, az adott szak képzési célját, az elsajátítandó szakmai kompetenciákat, a főbb tanulmányi területeket, valamint az idegen nyelvtudásra vonatkozó követelményeket is.

A BA/BSc szakok része egy, az adott képzési ág minden szakja esetében közös képzési szakasz, és e szakok különböző szakirányokban is nyújthatnak képzést. Minden szak tartalmaz gyakorlati képzést, és a kormányzat határozza meg azon szakok körét, melyek esetében 1 féléves külső szakmai gyakorlatot kell szervezni. Az MA/MSc szakok tantervei kötelező tárgyakat, kötelezően választható, valamint szabadon választható tárgyakat, illetve gyakorlati képzést is tartalmaznak. E szakok képzési és kimeneti követelményei határozzák meg azokat az alapszakokat, melyeknek teljes kreditértéke

beszámítható, illetve a más alapképzési szakokon szerzett ismeretek beszámításának speciális feltételeit.

Az értékelés formáit a felsőoktatási intézmények határozzák meg az adott intézmény tanulmányi és vizsgaszabályzatával összhangban. A hallgatók teljesítménye egy félév során a szorgalmi és a vizsgaidőszak alatt is értékelhető. Általánosságban elmondható, hogy az ismeretalapú tárgyakra a szakaszos (általában félévközi és félévvégi) értékelés a jellemző, amíg a készség-alapú tárgyak esetén az értékelés inkább folyamatos. 2003 óta a European Credit Transfer System (ECTS) kreditrendszer alkalmazása kötelező a felsőoktatásban.

Az alap- és a mesterképzési szakokon BA/BSc és MA/MSc végzettség és szakképzettség szerezhető, mely a végzősöket a szakok képzési és kimeneti követelményeiben meghatározott szakmák gyakorlására jogosítja fel. E képesítések elnyerésének kritériuma egy államilag elismert nyelvvizsga-bizonyítvány, valamint az abszolutórium megszerzése, mely utóbbinak a tanulmányi és vizsgakövetelmények összességének teljesítése és a tantervben előírt szakmai gyakorlat elvégzése a feltétele. A záróvizsga egy vizsgaelnökből és legalább 2 másik tagból (egy egyetemi/főiskolai professzorból vagy docensből, valamint legalább egy, nem az intézmény alkalmazásában álló tagból) álló vizsgabizottság előtt zajlik. A záróvizsga magába foglalja a szakdolgozat/diplomamunka védését, s emellett tartalmazhat szóbeli, írásbeli és gyakorlati elemeket is.

I RODALOMJEGYZÉK

Benedek András: *Változó szakképzés*. Budapest: OKKER, 2003.

The Education System in Hungary (2001/2002). Eurybase. *The Information Database on Education Systems in Europe*/ Eurydice Magyarországi Képviselő, Oktatási Minisztérium. Interneten elérhető az alábbi címen:

<http://194.78.211.243/Eurybase/Application/frameset.asp?country=HU&language=EN>

Halász Gábor; Lannert Judit (szerk.): *Jelentés a magyar közoktatásról 2003*. Budapest: Országos Közoktatási Intézet, 2003. Interneten elérhető az alábbi címen:

<http://www.oki.hu/oldal.php?tipus=kiadvany&kod=Jelentes2003>

Papp Ágnes (szerk.): *Szakképzés Magyarországon 2005*. Az Oktatási Minisztérium megbízásából készült tanulmány. Budapest: Nemzeti Szakképzési Intézet, 2005.

Szakképzés-fejlesztési Stratégia 2013-ig / A Magyar Köztársaság Kormánya. Budapest: Oktatási Minisztérium; Foglalkoztatáspolitikai és Munkaügyi Minisztérium, 2005.

Interneten elérhető az alábbi címen:

http://www.om.hu/letolt/szakke/szakkepzesi_strategia_050414.pdf

Szakképzési Tanévnnyitó / Az Oktatási Minisztérium szakképzésért felelős helyettes államtitkársága. Budapest, 2005. Interneten elérhető az alábbi címen:

<http://www.nive.hu/start.php>

A szakképzés helyzetéről és fejlesztésének feladatairól az elmúlt év gyakorlati képzőhely ellenőrzéseinek tükrében/ Magyar Kereskedelmi és Iparkamara, 2003.

Structures of Education, Vocational Training and Adult Education Systems in Europe. Hungary 2003/ Eurydice Magyarországi Képviselő, Oktatási Minisztérium. Interneten elérhető az alábbi címen:

http://www.eurydice.org/Documents/struct2/frameset_EN.html

A tanulószereződéses gyakorlati képzésről 2001-2003. évi tapasztalatai alapján/ Magyar Kereskedelmi és Iparkamara. 2004.

*Új, európai úton a diplomához. A magyar felsőoktatás modernizációja /Oktatási Minisztérium. Budapest, 2003. Interneten elérhető az alábbi címen:
http://www.om.hu/doc/upload/200510/bologna_kezirat_1019.pdf*

Vocational Education and Training and Employment Services in Hungary. Készítette Köpeczi Bócz Tamás et al. A European Training Foundation megbízásából. Luxembourg: Office for Official Publications of the European Communities, 2004.

HASZNOS WEBOLDALAK

Magyar Agrárkamara. Honlap [online]. Interneten elérhető az alábbi címen:
<http://www.agrarkamara.hu>

Magyar Kereskedelmi és Iparkamara . Honlap [online]. Interneten elérhető az alábbi címen: <http://www.mkik.hu>

Nemzeti Szakképzési Intézet. Honlap [online]. Interneten elérhető az alábbi címen:
<http://www.nive.hu>

0501 – HÁTTÉR-INFORMÁCIÓ A SZAKMAI TOVÁBBKÉPZÉSRŐL

A felnőttoktatás és képzés jelenleg elérhető formái körében egy fontos jogi megkülönböztetés tehető az iskolai rendszerű felnőttoktatás és az iskolarendszeren kívüli felnőttképzés között. A két forma közötti legfontosabb különbség, hogy az iskolarendszeren belüli általános vagy szakképzés résztvevői jogi tekintetben tanulói státusszal rendelkeznek, emellett az iskolarendszerű felnőttoktatást államilag elismert köz- és felsőoktatási intézmények nyújtják, amelyeknek működését a *közoktatásról szóló 1993. évi LXXIX.*, illetve a *felsőoktatásról szóló 2005. évi CXXXIX. törvények* irányítják. Az iskolarendszeren kívüli felnőttképzésben azok vehetnek részt, akik teljesítették tanulmányi kötelezettségeiket, és a résztvevők nem rendelkeznek tanulói státusszal. Fogyasztói jogukat felnőttképzési szerződés védi a *felnőttképzésről szóló 2001. évi CI. törvény* értelmében, amely az oktatás ezen ágazatához nyújt általános szabályozási keretet.

A szakmai képzés törvényi szabályozásáról mindkét forma esetében a *szakképzésről szóló 1993. évi LXXVI. törvény* gondoskodik. Ez alól kivételt képeznek a felsőoktatás által kínált felnőttoktatási lehetőségek, amelyeket nem tekintenek a szakképzés részének, illetve az úgynevezett hatósági képzések. A szakképzési törvény értelmében hozták létre 1994-ben az Országos Képzési Jegyzéket (OKJ), amely az összes államilag elismert szakképesítést magába foglalja, s ezáltal egy egységes képesítési rendszer segítségével kapcsolatot teremt a szakmai alapképzés (SZA) és a szakmai továbbképzés (SZT) között.

Az iskolarendszeren belüli felnőttoktatás azoknak a felnőtteknek kínálja nappali vagy nem-nappali tanulási lehetőségeket, akik tankötelezettségük ideje alatt nem tudtak bizonyos iskolai végzettséget vagy egy OKJ-s szakképesítést vagy felsőfokú szakképzettséget szerezni, illetve akik magasabb szintű vagy szakosodottabb képesítést szeretnének nyerni. Ilyen típusú oktatást köz- és felsőoktatási intézmények kínálnak alap-, közép- és felsőfokú szinten. A felnőttek számára az oktatás ezen ágazataiban elérhető képzési programok célok, szerkezet, fő tartalmak vagy a megszerezhető képesítések tekintetében (amelyek mindegyike államilag elismert) alapvetően nem különböznek a nappali rendszerű képzéstől, a posztgraduális képzéseket kivéve. A szakirányú továbbképzések és a doktori képzések a diplomásoknak nyújtanak magasabb szintű vagy specializáltabb képzést.

Az iskolarendszeren kívüli felnőttképzés számos különböző képzési lehetőséget foglal magába, amelyeknek nem mindegyike ad államilag elismert szakképesítést. Céljaik tekintetében a felnőttképzési programok különféle típusai a következőképpen csoportosíthatók (Zachár, 2003):

- SZA (azok esetében, akik első OKJ-s szakképesítésüket a felnőttképzés keretei között szerzik);
- SZT;
- SZA vagy SZT, amely a munkanélküliek és egyéb, munkaerő-piaci szempontból veszélyeztetett csoportok foglalkoztatását segíti elő; valamint
- kiegészítő képzések (általános képzés, mely a szakképzés egy adott szintjére való belépéshez szükséges készségek megszerzésére irányul, pályaorientáció és tanácsadás, és a felnőttek magasabb szintű munkavégzését segítő nyelvi, informatikai, kommunikációs és egyéb készségeket fejlesztő tanfolyamok).

Ennek megfelelően az oktatás ezen ágazatát Magyarországon 2001-ben első ízben szabályzó felnőttképzési törvény különbséget tesz szakmai, általános, valamint nyelvi képzés között. A felnőttképzést folytató képzők körét többek között a 9 államilag

támogatott regionális képző központ, oktatási magánvállalkozások, non-profit szervezetek, munkaadók, köz- és felsőoktatási intézmények, stb. alkotják.

A felnőttképzés sajátos változataként 1996-ban kerültek bevezetésre a szakmai alapképzés során megszerzett szakképesítésre épülő, magasabb szintű szakképesítést nyújtó mestervizsgák. A szakképzési törvény értelmében mestervizsgákat csak a gazdasági kamarák szervezhetnek, s az ő jogkörükbe tartozik a képesítési követelmények kidolgozása is.

A fentiek mellett sokféle, inkább nem-formális tanulási lehetőséget is találunk művelődési házak, non-profit szervezetek szervezésében vagy a média kínálatában, többek között népművészeti, tudományos-népszerűsítő, idegen nyelvi, informatikai, stb. témájú önképzőköröket, tanfolyamokat és előadásokat.

A vállalkozások és a társadalmi partnerek kezdeményezésében történő szakmai továbbképzés a rendszerváltást követően nagyfokú változáson ment keresztül, s az elmúlt évtized során – a korábbi állami nagyvállalatok privatizációjával, valamint a kis- és középvállalkozások elszaporodásával párhuzamosan - meglehetősen visszaszorult. E képzések mennyiségét és formáit tekintve jelenleg jelentős különbségek figyelhetők meg ágazattól és vállalati mérettől függően, és különösen a kis- és középvállalkozások alkalmazottai esetében szükség van a képzési lehetőségek kiszélesítésére és állami támogatására.

Az iskolarendszeren kívüli felnőttoktatási és –képzési lehetőségek mindenki számára elérhetők, az azokban való részvételt pedig kezdeményezheti az egyén és/vagy támogathatja a munkáltató. Ugyanakkor a kormány a hátrányos helyzetű csoportok (munkanélküliek és a munkaerő-piaci szempontból veszélyeztetettek) képzési szükségleteinek kielégítésére is nagy hangsúlyt fektet. Képzésüket az állam az Állami Foglalkoztatási Szolgálaton (ÁFSZ) keresztül, illetve normatív támogatással finanszírozza, emellett állami és/vagy európai uniós forrásokból támogatja az említett csoportok különleges igényeire szabott speciális képzések fejlesztését és folytatását.

Bár a tanulási lehetőségek széles választéka áll a felnőttek rendelkezésére, a felnőttoktatásban és –képzésben való részvétel aránya még mindig jóval alacsonyabb az európai uniós átlagnál. Ezért a - felnőttképzés, szakképzés és az egész életen át tartó tanulás 0201 fejezetben tárgyalt fejlesztési stratégiái által meghatározott - oktatáspolitikára arra törekszik, hogy még több felnőtt számára biztosítson lehetőséget és motivációt az egész életen át tartó tanulásba való belépésre, valamint, hogy megerősítse az oktatás és képzés gazdasággal való kapcsolatát és növelje szerepét az esélyegyenlőség megteremtésében az alábbi lépések támogatása által:

- rugalmasabb képzési módok (e-learning) és új tanulási helyszínek biztosítása (pl. a közművelődési intézmények bevonása a szakmai felnőttképzésbe);
- tartalmilag megfelelőbb és modularizált felnőttoktatási és –képzési programok kidolgozása, a munkaerőpiac és az egyes célcsoportok igényei előrejelzésének egy továbbfejlesztett rendszere alapján; valamint
- az előzetes tudásszint-felmérés és a nem-formális/informális tanulmányok beszámítási rendszereinek kidolgozása.

E célok különböző nemzeti és/vagy az európai uniós Strukturális Alapok által finanszírozott fejlesztési programokon keresztül teljesülhetnek, közülük elsősorban a Humánerőforrás-fejlesztési Operatív Program (HEFOP, lásd a 0201 fejezetet) intézkedésein és pályázatain keresztül. A program két legjelentősebb intézkedése:

- a HEFOP 3.2.1. központi intézkedése (lásd a 0201 fejezetet), melynek célja az OKJ szerkezetének modularizálása, amely biztosíthatja, hogy a képzés és a

továbbképzés jobban egymásra épülhessen, és hogy az előzetes tudás mérése és a beszámíthatóság egységes rendszere kiépüljön; valamint

- a HEFOP 3.5.1. központi intézkedése (*Korszerű felnőttképzési módszerek kifejlesztése és alkalmazása*), amely a felnőttképzés átfogó fejlesztését támogatja, beleértve: tantervek és tananyagok kidolgozását és kipróbálását a regionális képző központok - helyi/területi munkaerő-piaci igényekkel összhangban indítandó - képzési programjai számára; a felnőttképzésben dolgozó oktatók továbbképzési modelljét; valamint egy mindent átfogó (statisztikai információkat, akkreditált és e-learning képzési programokat, a képzési tananyagok digitális könyvtárát, fontos törvényi dokumentumokat, stb. tartalmazó) felnőttképzési adatbázis létrehozását is.

0502 – ÁLLAMILAG BIZTOSÍTOTT SZT MINDENKI SZÁMÁRA

Az államilag biztosított SZT fogalma legszűkebb értelmét tekintve az államilag finanszírozott (vagy támogatott), iskolarendszeren belüli, a köz- és felsőoktatásban kínált felnőttoktatási lehetőségeket foglalja magába. Tágabb értelemben beletartoznak a felsőoktatás a hallgató által finanszírozott (költségtérítéssel) programjai is.

Legtágabb értelmében ugyanakkor vonatkozik minden iskolarendszeren kívüli, a felnőttképzés keretén belül kínált szakmai továbbtanulási lehetőségre is, amennyiben az oktatásnak ezt az ágazatát az állam a *felnőttképzésről szóló 2001. évi CI. törvényen* keresztül szabályozza, mely meghatározza a képzés folytatásának keretfeltételeit. Emellett a felnőttképzési szolgáltatók egy külön kategóriáját költségvetési vagy államilag támogatott intézmények alkotják, s az állam közvetett anyagi támogatást is nyújt mindenki számára a felnőttképzésben való részvétel elősegítése érdekében a személyi jövedelemadó-jóváírás lehetősége által (lásd az 1003 fejezetet).

Az államilag támogatott SZT részvételi mutatóit a 3. számú melléklet tartalmazza.

I. FELNŐTTOKTATÁS AZ ISKOLARENDSZEREN BELÜL

Felnőttoktatás a közoktatásban

A felnőttoktatás a közoktatás egy törvényileg meghatározott részágazataként elsősorban olyan fiatalokat céloz meg, akik társadalmi, személyes vagy egyéb okokból kifolyólag tankötelezettségük ideje alatt nem tudtak bizonyos szintű iskolai végzettséget vagy államilag elismert szakképesítést szerezni. A felnőttoktatás elsődleges funkciója ezért egy „második esély” biztosítása, hogy a résztvevők egy bizonyos (alap- vagy középfokú) szintű iskolai bizonyítványt szerezhessenek, amely a tanulmányok magasabb szinten való folytatásának feltétele, és/vagy egy az Országos Képzési Jegyzékben (OKJ) szereplő szakképesítést kapjanak, mely belépést biztosít a munkaerőpiacra.

Az elsődleges célcsoportok ezért:

- a hátrányos helyzetűek, akik az alapoktatás során lemorzsolódtak, vagy akiket körülményeik arra kényszerítenek, hogy tanulmányaikat részidős formában folytassák (általános iskolában 17 éves kor fölött, középiskolában és szakiskolában 23 éves kor fölött csak a felnőttképzés keretein belül folytathatók tanulmányok);
- a szakiskolát végzettek, akik a magasabb szintű képzésbe való belépés feltételét jelentő, gimnáziumban és szakközépiskolában megszerezhető érettségi bizonyítvány elnyerésért tanulnak; valamint
- a gimnáziumban végzettek, akik alapképzésük során csak általános képzésben részesültek és egy szakképesítés megszerzésére törekuszenek.

A *közoktatásról szóló 1993. évi LXXIX. törvény* értelmében a felnőttoktatás különböző képzési formákban elérhető. Így nappali munkarend szerinti oktatásban (amelyben a

tanórák száma az adott iskolatípus és program számára meghatározott kötelező tanóraszám legalább 90%-a), esti (50-90%) és levelező oktatásban (10-50%), valamint egyéb módokon, pl. távoktatás formájában (melynek esetében a tanórák száma a kötelező óraszám legfeljebb 10%-a). A 2004/2005. tanévben a szakképző iskolák mindkét típusában az esti tagozat volt a legnépszerűbb közvetítési mód (a tanulók körülbelül 50%-a vett részt ebben), s csak nagyon kevés felnőtt választotta az „egyéb” képzési formát.

A képzési forma sajátosságaiból adódó tantervi különbségektől eltekintve a felnőttoktatás képzési programjainak típusai, időtartama, tartalmi követelményei, a kimenet típusai és szintjei (formális iskolai végzettséget igazoló bizonyítványok és/vagy államilag elismert OKJ-s szakképesítések) ugyanazok, mint a nappali rendszerű oktatásban. A felnőttoktatás leggyakrabban a nappali rendszerű képzést biztosító közoktatási intézmények tagozataiban/csoportjaiban/osztályaiban folyik, bár működik néhány kifejezetten a felnőttek képzése céljából létrehozott felnőttoktatási iskola is.

Az általános és szakmai felnőttoktatást az állam normatív támogatás útján támogatja. A szakképesítéssel nem rendelkező fiatalok ingyenesen vehetnek részt a nappali munkarend szerint szervezett szakmai alapképzésben (23 éves korukig), hogy megszerezzék első OKJ-s képesítésüket. A részidős általános és szakmai képzésért a képzési költségek egy részének fedezésére bizonyos összegű térítési díjat kell fizetni, de a sajátos igényű tanulók számára az oktatás minden típusa és formája ingyenes, és a hátrányos helyzetűek második szakképesítésüket is ingyen szerezhetik meg.

A közoktatási törvény ugyanazon minőségi követelményeket és értékelési mechanizmusokat írja elő a felnőttoktatás, mint a nappali rendszerű közoktatás számára. Az oktatás színvonalának külső értékelése az iskolafenntartó feladata és a minőségellenőrzési folyamatot – az iskola vagy a fenntartó kérésére – országos szakértői hálózat segíti. A törvény előírja egy minőségirányítási és -fejlesztési rendszer kidolgozását minden közoktatási intézményben, bár a közoktatás erősen decentralizált szerkezetének következtében még nem kerültek kidolgozásra a minőség folyamatos biztosítását és ellenőrzését megbízhatóan szolgáló eljárások.

Felnőttoktatás a felsőoktatásban

Az elmúlt 10-15 év során a felsőoktatásban jelentősen expanzió ment végbe mind a tanulók létszámát, mind pedig a képzési program-típusok kínálatában. A posztgraduális képzések új típusainak bevezetése mellett a képzési és finanszírozási formák megsokszorozódása is hozzájárult ahhoz, hogy a harmadfokú képzés (felsőoktatás) hozzáférhetőbbé vált a felnőttek számára. Jelentős mértékben megnőtt a felsőoktatásban részidőben vagy távoktatási formában tanulók száma – az 1990/1991-ben mért 25 786-ról 2004/2005-re 196 008-ra emelkedett –, ami azt mutatja, hogy a felnőttek közül évről évre többen választják a szakmai továbbképzésnek ezt a módját.

A felsőoktatási intézmények jelenleg a következő tanulási lehetőségeket kínálják a felnőttek számára:

- részidős oktatás formájában is hozzáférhető, felsőfokú végzettséget nem adó képzési programok, melyeken ISCED 5B szintű, OKJ-s úgynevezett felsőfokú szakképzettség szerezhető (lásd 0407);
- főiskolai és egyetemi alapképzési programok (ISCED 5A, a felsőoktatás jelenlegi, duális rendszerében; vö. 0407 fejezet), melyek felsőfokú végzettséget és szakképzettséget nyújtanak; a felnőttek részt vehetnek:

- úgynevezett alapképzésben, amelynek során megszerezhetik első felsőfokú végzettséget és szakképzettséget igazoló oklevelüket (az SZA legtöbb képzési programja részidős vagy távoktatási formában elérhető),
 - főiskolai végzettségűek számára kínált kiegészítő képzésen, melynek során egyetemi szintű végzettséget és szakképzettséget szerezhhetnek, vagy
 - ún. felsőfokú oklevéllel rendelkezők számára meghirdetett képzésen, melynek során második (vagy további) felsőfokú végzettséget és szakképzettséget igazoló oklevelet szerezhhetnek (az ilyen képzéseken - jellemzően levelező formában - részt vevő hallgatók aránya a 2004/2005-ös tanév során 22% volt);
- általában 4 féléves szakirányú továbbképzések, amelyek az alapképzés során megszerzett szakképzettségre épülő új, specializált, ISCED 5A szintű szakképzettséget nyújtanak, jellemzően levelező formában; és
 - 6 féléves ISCED 6 szintű, jellemzően nappali és nagyrészt állami finanszírozási formákban kínált doktori képzések.

A felsőoktatásról szóló 2005. évi CXXXIX. törvény értelmében a főiskolák és egyetemek bármely képzési programjukat kínálhatják nappali, részidős vagy távoktatási formában is. Definíció szerint a részidős képzés esti vagy levelező formában folytatható, melyek óraszámja a teljes idejű képzés óraszámának 30-50%-a, míg a távoktatás óraszámja kevesebb, mint 30%-a. A 2004/2005. tanév során a részidős képzés minden képzési szinten és típusban elérhető volt; ezen belül a legnépszerűbb a levelező oktatás volt, míg távoktatási képzéseket csak főiskolai szinten, valamint a szakirányú továbbképzések programjaiban kínáltak.

Az új felsőoktatási törvény a felsőfokú szakképzésben, a felsőoktatás bármely képzési ciklusában, valamint a szakirányú továbbképzésben, függetlenül annak munkarendjétől, biztosítja az első szakképzettség megszerzésének állami finanszírozását (a teljesítmény függvényében). A hozzáférés megkönnyítése érdekében mind az államilag támogatott, mind pedig a költségtérítés tanulók igénybe vehetnek diákhitelt is, és az állam finanszírozza a gyermekgondozási támogatásban részesülő anyák, illetve azon hátrányos helyzetű (pl. roma) tanulók képzésének költségeit is, akik elérték a költségtérítéses képzéseken a felvételhez szükséges minimális pontszámot.

A felsőoktatási törvény értelmében a képzés minőségének (minden képzési programtípusban és formában), és a minden felsőoktatási intézményben kidolgozandó minőségértékelési rendszer értékelése a Magyar Felsőoktatási Akkreditációs Bizottság (MAB) feladatkörébe tartozik.

II. AZ ISKOLARENDSZEREN KÍVÜLI FELNŐTTKÉPZÉS

Az iskolarendszeren kívüli SZT szabályozását a *felnttktképzésről szóló 2001. évi CI. törvény* és (a hatósági képzések kivételével) a *szakképzésről szóló 1993. évi LXXVI. törvény* biztosítja. Ezek a törvények a hozzájuk kapcsolódó rendeletekkel együtt meghatározzák a képzés folytatásának általános vagy, elsősorban az OKJ-s szakképesítést nyújtó képzések esetében, részletesebb feltételeit is. A felnőttképzési lehetőségek mindenki számára elérhetők, és a részvételt kezdeményezhetik és finanszírozhatják az egyének (vö. 0505 fejezet), azok munkáltatói (vö. 0504 fejezet) vagy, specifikus célcsoportok esetében, maga az állam (vö. 0503 fejezet).

A jogszabályok értelmében a felnőttképzést folytató intézmények körébe tartoznak:

- a felnőttképzést mint kiegészítő tevékenységet folytató köz- és felsőoktatási intézmények, valamint egyéb költségvetési vagy államilag támogatott intézmények (közülük a legfontosabbak a regionális képző központok, melyek elsősorban a munkanélküliek és a hátrányos helyzetűek számára kínálnak képzéseket, lásd 0403 fejezetet);

- oktatási magánvállalkozások;
- civil szervezetek (non-profit szervezetek, szakmai egyesületek, stb.); és
- az alkalmazottaik számára vállalati (belső) képzést nyújtó munkáltatók.

A felnőttképzési törvény értelmében a felnőttképzőknek regisztrálniuk kell magukat a kijelölt megyei munkaügyi központoknál, máskülönben azonban szabadon dolgozhatnak ki és kínálhatnak (szakmai, általános vagy nyelvi) képzéseket. A törvény csak azt írja elő, hogy a résztvevőkkel felnőttképzési szerződést kell kötniük, és olyan képzési programot kell készíteniük, amely meghatározza:

- a megszerzhető kompetenciákat;
- a részvétel feltételeit;
- a képzés időtartamát és módszereit;
- a tananyag egységeit (beleértve céljukat, tartalmukat és terjedelmüket);
- a résztvevők maximális csoportlétszámát;
- az értékelés módszereit;
- a képesítés (vagy modulrendszerű képzés esetében a részképesítés) megszerzésének feltételeit és
- a képzéshez szükséges személyi és tárgyi feltételek biztosításának eszközeit.

A szakmai továbbképzés ezen ágazata (a nyelvi és általános, készségfejlesztő képzéseken kívül) a szakmai képzések széles skáláját kínálja a felnőtteknek, beleértve:

- államilag elismert OKJ-s képesítést adó képzéseket,
- az úgynevezett hatósági képzéseket, melyek országosan vagy nemzetközileg elismert, az OKJ-ban nem szereplő képesítéseket, jogosítványokat nyújtanak, elsősorban a közúti, vízi és légi közlekedés, növény- és állategészségügy és -védelem vagy élelmiszerhigiénia területein; és
- különböző típusú és időtartamú, államilag elismert szakképesítést nem nyújtó tanfolyamokat.

A rendelkezésre álló felnőttképzési statisztikáknak a képzési programok, szakképesítések és résztvevők számára vonatkozó adatai alapján a felnőttképzésben kínált tanfolyamok többsége OKJ-s szakképesítés megszerzését célozza, és jellemzően (a képzéseknek körülbelül 90%-a esetében) legfeljebb csak ISCED 2A vagy 3A szintű iskolai előképzettséget követel meg. Az OKJ-s szakképesítéseket kínáló képzések esetében a képzés célját, időtartamát, tartalmi követelményeit és a kimenet típusát az adott szakképesítés szakmai és vizsgakövetelményei (SZKV) határozzák meg, amelyeket a szakképesítésért felelős miniszter tesz közzé rendeletben. Míg a közoktatásban az OKJ-s képzési programok tanterveit az adott szakképesítésnek az illetékes minisztérium által közzétett központi programjának ajánlásaival összhangban kell kidolgozni, addig a felnőttképzők tanterveiket elkészíthetik csupán az SZKV-k alapján. Az akkreditációs rendszer 2003-ban történt bevezetésének egyik fontos célja éppen olyan OKJ-s képzési programok fejlesztésének elősegítése volt, amelyek idő és költségek tekintetében hatékonyabbak, mint a központi programokra épülő képzések. A képzők által kidolgozott tantervek magas aránya – e szám 2002-ben az OKJ-s képzéseknél 63%, egyéb képzések esetében 71% volt) – az iskolarendszeren kívüli szakképzés gazdasági igényekhez való rugalmas alkalmazkodási képességének záloga.

A felnőttképzési törvény értelmében a felnőttképzőket a kijelölt helyi megyei munkaügyi központok ellenőrizhetik, amelyek azonban csak azt vizsgálhatják, hogy

- a felnőttképző szerepel-e a nyilvántartásban, illetve
- az általa végzett tevékenység megfelel-e a törvényi előírásoknak.

Az államilag elismert OKJ-s szakképesítést adó tanfolyamokon folytatott képzés minőségét közvetetten a szakképesítések elnyeréséhez szükséges, országosan egységes szakmai vizsga biztosítja. Szakmai vizsgát (az iskolarendszeren belüli szakképzést nyújtó szakközépiskolákon és felsőoktatási intézményeken kívül) az adott szakterületért felelős miniszter rendelete által erre feljogosított intézmények szervezhetnek. Egyébiránt a minőségbiztosítást elsősorban a felnőttképzést folytató intézmények és/vagy programok akkreditációja szolgálja, amely ugyan nem kötelező, de az állami támogatás elnyerésének feltétele, és egyre vonzóbb piaci értéket is jelent. Az akkreditált képzési programok ÁFA-mentességet élveznek, és a résztvevők csak abban az esetben kérhetik személyi jövedelemadójuknak a tandíj 30%-ával való csökkentését, ha akkreditált intézményben folytatnak tanulmányokat.

A felnőttképzési intézményi és program-akkreditációt a Felnőttképzési Akkreditációs Testület (FAT) adja meghatározott időtartamra (intézmények esetében négy, programok esetében 2-5 évre) egy szakértői bizottság véleménye alapján.

A 2002-ben bevezetett intézményi akkreditáció célja a felnőttképzési intézményben folytatott képzési (tananyagfejlesztés, képzés, értékelés) és felnőttképzési szolgáltató tevékenységnek, az intézményirányítási és döntési folyamatok szabályozottságának vizsgálata és minőség szempontjából történő hitelesítése. A felnőttképzési intézmények akkreditációja egy önértékelésen alapuló minőségbiztosítási rendszert biztosít, ami magába foglalja a minőség-célok meghatározását, valamint egy értékelési rendszer kidolgozását és működtetését is. A jogszabályok a FAT által külső szakértők bevonásával végezendő folyamatos minőségellenőrzésről is rendelkeznek, azonban forráshiány miatt az ellenőrzések csak nemrégiben kezdődtek meg.

A program-akkreditáció célja annak vizsgálata és megállapítása, hogy a program megfelel a képzési céloknak és követelményeknek, megvalósítható, és tartalma és módszerei megfelelnek a pedagógiai követelményeknek. A jogszabály által előírt képzések számára kidolgozott, valamint az adott OKJ-s szakképesítésért felelős miniszter által kiadott képzési programok már akkreditáltak tekintendők.

0503 – A MUNKANÉLKÜLIEK ÉS A MUNKAERŐ-PIACI SZEMPONTBÓL VESZÉLYEZTETETTEK KÉPZÉSE

A munkanélküliek és a munkanélküliséggel veszélyeztetettek számára való segítségnyújtás az Állami Foglalkoztatási Szolgálat (ÁFSZ) legfőbb feladata, melynek munkaügyi központjai a Munkaerő-piaci Alap (MPA, lásd az 1001 fejezetet) foglalkoztatási alaprészének forrásaiból támogatják e célcsoportok képzését. Emellett a szakképzetlen felnőttek és az idősebbek államilag elismert szakképesítést adó, valamint a fogyatékkal élők szakmai, általános és nyelvi képzését is támogatja az állami költségvetés normatív finanszírozás útján.

A hátrányos helyzetű emberek foglalkoztatottságának javítását szolgálja továbbá számos, az MPA vagy az EU Strukturális Alapok által finanszírozott központi állami program és pályázat is innovatív, komplex képzések támogatásán keresztül. Az európai uniós alapok támogatásának felhasználása jelenleg elsősorban a Humánerőforrás-fejlesztési Operatív Programon (HEFOP, lásd a 0201 fejezetet) és a magyar EQUAL programon keresztül történik.

Az alábbiakban tárgyalt támogatási rendszerek nagy része egyidejűleg több célcsoportot céloz meg, illetve e célcsoportok között is jelentős átfedések találhatóak (pl. a roma népesség felülreprezentált a tartós munkanélküliek körében).

KÉPZÉSTÁMOGATÁS AZ ÁLLAMI FOGLALKOZTATÁSI SZOLGÁLATON (ÁFSZ) KERESZTÜL

A munkanélküliek és a munkaerő-piaci szempontból veszélyeztetettek képzésének támogatása az 1990-es évek óta fontos eszköze az aktív munkaerő-piaci politikáknak.

Ennek megvalósítása megyei/helyi szinten történik az ÁFSZ keretein belül működő 20 megyei (fővárosi) munkaügyi központon és azok 173 helyi kirendeltségén keresztül. A *foglalkoztatás elősegítéséről és a munkanélküliek ellátásáról szóló 1991. évi IV. törvény* értelmében a következő célcsoportok képzéséhez adható támogatás:

- munkanélküliek;
- 25 (vagy felsőfokú végzettségűek esetében 30) év alatti fiatalok, akik nem jogosultak munkanélküli járadékra;
- a gyermek gondozásáért támogatásban vagy beteg/fogyatékkal élő emberek gondozásáért tartós ápolási díjban részesülők;
- akiknek munkaviszonya várhatóan egy éven belül megszűnik;
- a közhasznú munkavégzésben részt vevők;
- azok a munkaviszonyban állók, akiknek rendszeres foglalkoztatása képzés nélkül nem biztosítható; illetve
- további csoportok, ahogy azt a (társadalmi partnerek képviselőit magába foglaló) MPA Irányító Testülete meghatározza.

A részvételi arányokat a 4. számú melléklet mutatja be.

Az ÁFSZ iskolarendszeren kívüli szakképző tanfolyamokra, készségfejlesztő előkészítő képzésekre, pályaaorientáló és álláskeresési ismeretek oktatására, valamint idegen nyelvi oktatáshoz adhat képzési támogatást (az utazási költségek és a képzéshez kapcsolódó egyéb kiadások megtérítését, valamint keresetpótló juttatást).

A megyei munkaügyi központok a munkaerő-piaci előrejelzések és a társadalmi partnerek véleménye alapján évente meghatározzák azokat a képzési irányokat, amelyekben a szakképzés támogatható. A résztvevőket a megyei munkaügyi központok választják ki, amelyek a képzés irányának kiválasztásában is segítséget nyújtanak számukra. A támogatott képzések nagy része az Országos Képzési Jegyzékben (OKJ) szereplő, államilag elismert szakképesítéseket nyújtó tanfolyam.

A központok által felajánlott képzéseket az általuk évente pályázat útján kiválasztott államilag támogatott regionális képző központok és akkreditált felnőttképzési intézmények szolgáltatják. Az 1992 óta létrehozott kilenc regionális képző központ a foglalkoztatáspolitikai és munkaügyi miniszter humánerőforrás-fejlesztéssel kapcsolatos feladatait segíti országos és területi szinten, elsősorban a munkanélküliek és a munkaerő-piaci szempontból veszélyeztetettek számára kínált képzések és azokhoz kapcsolódó szolgáltatások (pl. pályaaorientáció, pályakövetés, tanácsadás) kidolgozása és folytatása által.

A képzési színvonal biztosítását szolgálja az az előírás, mely szerint a munkaügyi központok csak akkreditált felnőttképzési intézményekkel köthetnek megállapodást, továbbá maga a megállapodás is, amely feljogosítja a munkaügyi központot a képzés ellenőrzésére (bár e minőségellenőrzési folyamat továbbfejlesztése egy még elvégzendő feladat).

A FELNŐTTKÉPZÉS NORMATÍV TÁMOGATÁSA

A felnőttképzés normatív támogatását 2003-ban vezették be azzal a céllal, hogy a szakképzetlen felnőttek első OKJ-s szakképesítésének megszerzését támogassa, valamint hogy elősegítse a fogyatékkal élők (és az évente meghatározott egyéb célcsoportok) részvételét iskolarendszeren kívüli általános, nyelvi vagy szakmai képzési programokon. A pályázatok útján nyújtott pénzügyi támogatásban akkreditált, és fogyatékkal élő felnőttek képzése esetén akkreditált képzési programot kínáló, felnőttképzési intézmények részesülhetnek. Az elnyerhető normatív támogatás összegét az intézmény képzési tervében meghatározott résztvevői létszám alapján határozzák meg, és a Foglalkoztatáspolitikai és Munkaügyi Minisztériummal kötött

megállapodás alapján fizetik ki. A pénzügyi támogatás teljes összegét és a résztvevők összlétszámát a kormány évente határozza meg.

A normatív támogatás teljes összege a 2003-as 461 millió forintról (1,8 millió euró) 2005-re 2 520 millió forintra emelkedett (10 millió euró), amely 17 233 (köztük 2 841 fogyatékkal élő) felnőtt számára biztosított támogatást.

A legújabb szabályozás (206/2005. (X.1.) kormányrendelet) célja a normatív támogatás eredményességének növelése azáltal, hogy különböző mértékű támogatást határoz meg a képzés elméleti és gyakorlati részéhez, és a teljes támogatást a résztvevőknek a képzést követő garantált elhelyezkedéséhez köti (ez alól kivételt képeznek a fogyatékkal élők számára kínált képzések).

A képzés minőségét azon előfeltétel biztosítja, mely szerint állami támogatást csak akkreditált felnőttképzési intézmények igényelhetnek, valamint az intézményeknek a minisztériummal kötött megállapodása, amely feljogosítja a minisztériumot a normatív támogatás jogszerű igénylésének, elszámolásának és felhasználásának ellenőrzésére.

KÖZPONTI ÁLLAMI PROGRAMOK ÉS PÁLYÁZATOK

Az 1990-es évek eleje óta számos központi állami program indult, melyeknek célja a hátrányos helyzetű emberek foglalkoztatottságának növelése volt a célcsoportok speciális igényeihez igazodó innovatív, komplex képzések kidolgozása, kipróbálása és szolgáltatása által.

Így például az Országos Foglalkoztatási Közalapítvány (OFA) 1992 óta támogatja a hátrányos helyzetű munkanélküliek munkaerő-piaci reintegrációját és foglalkoztatását innovatív kísérleti programokon keresztül. Az OFA végzi a képzési és foglalkoztatási elemeket, munkaerő-piaci és mentális-szociális támogatási szolgáltatásokat egyaránt tartalmazó kísérleti programok szakmai tartalmának kidolgozását, illetve a pályázatok koordinálását e programok helyi szervezetek társulásai által történő megvalósításának támogatása érdekében.

Az OFA látja el a magyar EQUAL program országos képviselőjének feladatait is, amely a Strukturális Alapok segítségével nyújt támogatást az új, innovatív programok kidolgozása érdekében létrejövő fejlesztési társulások számára. E programok a romák, csökkent munkaképességűek, nők, fiatalok és 45 év fölötti idősebbek, menedékkérők, fogvatartottak, hajléktalanok, értelmi fogyatékosok és szenvedélybetegek, valamint inaktív felnőttek (körülbelül 40 000 fő) foglalkoztatását segítik elő.

A HEFOP 2.3. intézkedése: *A hátrányos helyzetű emberek (köztük a romák) alkalmazhatóságának javítása* a hátrányos helyzetűek munkaerő-piaci helyzetének javításában sikeresnek bizonyult, korábbi OFA pályázatok és PHARE projektek keretében kidolgozott és/vagy kipróbált módszerek elterjesztését és szélesebb körű alkalmazását támogatja. Az intézkedés civil szervezetek által kezdeményezett helyi társulásoknak nyújt támogatást (összesen 40 014 442 eurót) komplex képzési programok folytatásához a romák, 45 évnél idősebbek, tartós munkanélküliek és inaktívak, alacsony iskolázottságú fiatal munkanélküliek, az iskolát korán elhagyók, fogyatékkal élők, csökkent munkaképességűek, szenvedélybetegséggel küzdők, büntetett előéletűek, volt fogvatartottak és menedékkérők számára.

A nemzeti és európai uniós alapokból támogatott képzési és foglalkoztatási programok minőségének színvonalát a támogatott projektek kiválasztási folyamata és azok folyamatos, a nemzeti és európai uniós jogszabályokkal összhangban történő ellenőrzése biztosítja.

0504 – A GAZDÁLKODÓ SZERVEZETEK ÉS/VAGY TÁRSADALMI PARTNEREK ÁLTAL KEZDEMÉNYEZETT SZAKMAI TOVÁBBKÉPZÉS

A vállalkozások/közsféra alkalmazottai számára bármiféle képzést biztosító intézkedések elsősorban:

- az állam által bevezetett törvényi szabályozások és pénzügyi ösztönzők;
- egyes vállalatoknál a képzési lehetőség biztosítása a társadalmi partnerekkel együttműködésben kidolgozott kollektív szerződésekből vagy esélyegyenlőségi tervekben; valamint
- az egyes magánvállalkozások humán erőforrás-politikája és tevékenysége.

Az állam törvényileg szabályozza az alkalmazottak kötelező továbbképzési és/vagy vizsgarendszerét a közsférában, illetve a magánszektor néhány területén is, amennyiben azt a munka jellege (például biztonsági szempontok vagy a szabályok folyamatos változása) szükségessé teszi (például a földgázellátással, növény- és állatvédő szerek kereskedelmével kapcsolatos foglalkozások, a hivatásos járművezetők, könyvvizsgálók és könyvelők, hivatásos vadászok, stb. esetében).

Emellett a Munka Törvénykönyve (1992. évi XXII. törvény) meghatározza az alkalmazottak képzésben való részvételével kapcsolatos jogait. E törvény értelmében a munkáltatók és alkalmazottaik tanulmányi szerződést köthetnek egymással, amelyben a munkáltató a tandíj, az utazási és szállásköltségek kifizetésével, tanulmányi szabadság garantálásával, stb. támogatja alkalmazottjának oktatását és képzését. A Munka Törvénykönyve tanulmányi szabadságot csak abban az esetben garantál az alkalmazásban álló felnőtt számára, amennyiben iskolarendszerű képzésben vesz részt (a vizsgánként biztosított 4 munkanap szabadidőn felül előírja, hogy a további szabadság időtartamát a munkáltatónak kell meghatároznia az oktatási intézmény által kibocsátott, a képzés időtartamáról szóló igazolásnak megfelelően).

SZT A KÖZSFÉRÁBAN

A közsféra dolgozóinak továbbképzése az ágazatban jellemző foglalkozások három fő kategóriájának megfelelően váltakozik:

- az úgynevezett „egyenruhás” foglalkozások (pl. rendőrök, tűzoltók, katonák, stb.) esetében az egyes részágazatok kinevezési és előléptetési rendszere szigorúan szabályozott és továbbképzési és vizsgarendszerhez kötött;
- a központi és helyi közigazgatásban dolgozó köztisztviselők egységes, kötelező továbbképzési és vizsgarendszere az 1990-es években került bevezetésre;
- a közalkalmazottak (tanárok/oktatók, orvosok és egyéb egészségügyi szakdolgozók, kulturális és szociális munkások) továbbképzése az egyes részágazatok szerint különbözik.

A közsférában foglalkoztatottak szakmai továbbképzését a munkaadó (az állam) finanszírozza és tartalmát az illetékes minisztérium és/vagy szakmai kamarák és a társadalmi partnerek határozzák meg. A legtöbb esetben külön szervezetet és intézményeket is létrehozta a közsférában dolgozók továbbképzésének elősegítése, szervezése és koordinálása érdekében.

Emellett a közsféra néhány nagyvállalatán belül is működnek jól bevált képzési rendszerek (pl. Magyar Államvasutak, Magyar Posta).

SZT A MAGÁNSZFÉRÁBAN

Az egyes munkakörök esetében kötelező SZT-t előíró jogszabályoknak és az egyes gazdálkodó szervezetek HR politikájának megfelelően a munkáltatók alkalmazottaik részére belső képzési rendszert biztosíthatnak a munkahelyen (beleértve a továbbképzést, gyakornoki programot, rotációt, stb.) vagy a felnőttképzési piacon külső

szolgáltató által kínált képzéseket vásárolhatják meg számukra (lásd 0502 fejezetet az iskolarendszeren kívüli felnőttképzésről), az alkalmazottak képzésének tanulmányi szerződés keretében biztosított támogatása mellett.

Az Eurostat által a magánszféra gazdálkodó szervezetein belüli SZT-ről 1999-ben készített, második European Continuing Vocational Training Survey (CVTS 2) felmérés eredményei alapján a vállalkozásoknak csupán 37%-a támogatta alkalmazottai továbbképzését, és ilyen képzési lehetőségek az összes alkalmazottnak csupán 12%-a számára álltak rendelkezésre. A vállalkozások 24%-a hagyományos tanfolyamok formájában nyújtott képzési lehetőséget, 30%-uk pedig alternatív képzési formákon keresztül is. A megkérdezetteknek mindössze 4%-a rendelkezett képzési célokra kialakított speciális osztályteremmel vagy képző központtal, és csak 12%-a dolgozott ki képzési terveket.

Ugyanakkor mind a CVTS 2, mind más, későbbi tanulmányok is úgy találták, hogy bár a magyar vállalkozások képzési aktivitása az európai uniós átlaghoz képest meglehetősen alacsony, a képzések száma és a „tanulószervezetek” aránya az alábbi tényezők függvényében jelentősen változik:

- a vállalkozás mérete: a 250 főnél több alkalmazottat foglalkoztató nagyobb vállalatok nagyobb arányban támogatják alkalmazottaik képzését (lásd az 1. táblázatot), és több belső képzést biztosítanak számukra;
- ágazat: a pénzügy, telekommunikáció és közművek (elektromosáram-, gáz-, vízszolgáltatók, stb.) területén tevékenykedő vállalatok az országos átlagnál nagyobb mértékben kínáltak továbbképzési lehetőséget alkalmazottaik számára, míg a textil-, ruha- és bőripar, a gasztronómia, a bányászat és az építőipar ágazataihoz tartozó vállalkozások ebben a tekintetben lemaradnak.

A képzést biztosító vállalkozásoknak az összes vállalkozáshoz viszonyított %-s aránya, nagyság szerinti osztályozásban (1999)				
		A VÁLLALKOZÁS MÉRETE (ALKALMAZOTTAK SZÁMA)		
	ÖSSZESEN (%)	10 - 49 (%)	50 - 249 (%)	250 VAGY TÖBB (%)
EU-25	61	56	80	95
MAGYARORSZÁG	37	32	51	79

Forrás: Eurostat, NewCronos, CVTS 2

A társadalmi partnerek részvétele a SZT-ben jelentős mértékben megnőtt az elmúlt évtized során, de általában véve továbbra is meglehetősen korlátozott a források, az információs és szakmai háttér hiánya, valamint a társadalmi partnerek kezdeményezéseinek szétaprózottsága miatt. Számos gazdasági érdekképviseleti szervezet (pl. a gazdasági kamarák, az Ipartestületek Országos Szövetsége, IPOSZ), illetve az ágazati párbeszéd bizottságok (ÁPB-k) kiemelt célként kezelik ágazatukon belül a SZT-t, és sok közülük képzésszolgáltatással is foglalkozik. A forráshiány következtében azonban csak abban az esetben tudnak ingyenes képzéseket nyújtani, ha azokat nemzeti/európai uniós források támogatják, melyekhez általában pályázatok útján lehet hozzájutni (lásd az alábbiakban).

A Magyar Kereskedelmi és Iparkamara (MKIK), valamint a Magyar Agrárkamara (MAK) 1996 óta fontos szerepet játszik az iskolarendszeren kívüli SZT-ben annak új, sajátos formáját képviselő mestervizsgák szervezése által, melyek magasabb szintű szakképesítést (mestercímet) nyújtanak. A *szakképzésről szóló 1993. évi LXXVI. törvény* értelmében a kamarák dolgozzák ki e vizsgák képesítési követelményeit az országos gazdasági érdekképviseleti szervezetekkel együttműködésben. A helyi kamarák felkészítő tanfolyamokat is szerveznek, az ezeken való részvétel azonban nem

feltétele a vizsgára való jelentkezésnek, az csupán az adott szakképesítés és szakmai gyakorlat megléte. A mestervizsga három részből áll: a vállalkozási és pedagógiai ismereteket értékelő szóbeli vizsgarészből, egy szakmai elméleti írásbeli és szóbeli vizsgarészből, és egy szakmai gyakorlati vizsgarészből.

A privát szektorban dolgozók szakmai továbbképzésének elősegítését szolgáló legfontosabb állami intézkedés egy 1997-ben bevezetett anyagi ösztönző. *A szakképzési hozzájárulásról és a képzésfejlesztés támogatásáról szóló 2003. évi LXXXVI. törvény* értelmében a munkaadók kötelező szakképzési hozzájárulásuk (SZH, lásd az 1001 fejezetet) legfeljebb egyharmadát saját alkalmazottaik képzésére költhetik. A saját alkalmazottak képzésére fordított SZH a 2000-es 1,031 milliárd forintról (4,124 millió euró) 2004-re 5,4 milliárdra (21,6 millió euró) emelkedett, annak ellenére, hogy ezt a lehetőséget sok vállalkozás továbbra sem használja ki vagy (annak kis összege miatt) nem tudja kihasználni (2004-ben a rendelkezésre álló összegnek csak egyharmada került felhasználásra).

A pénzügyi források hiánya mellett a (magyarországi vállalkozások több mint 99%-át kitevő) mikro-, kis- és középvállalkozásoknak (KKV-k) a helyettesítések problémájával (az alkalmazottak alacsony száma miatt a munkaadóknak nem áll módjukban alkalmazottaikat képzésben való részvétel miatt elengedni), valamint a sajátos igényeikhez igazodó, rövid idejű, megfelelő tartalmú és hatékony képzési programok és tananyagok hiányával is meg kell küzdeniük.

A kormány egész életen át tartó tanulási stratégiája (Lifelong Learning, LLL, lásd a 0201 fejezetet) a SZT-ben részt vevő alkalmazottak számának növelését az alábbi intézkedésekkel kívánja növelni:

- a társadalmi partnerek bevonásával a tanulási és fejlesztési partnerségek elősegítése, a meglévő továbbképzési rendszerek erősítése, hatékonyságának növelése és kiterjesztése érdekében;
- a vállalaton belüli nem-formális és informális tanulás támogatása (pl. egy „Munkavállalói Képzési Kártya” segítségével történő regisztráció és az ilyen tanulás mérésének biztosítása által); és
- a tanulószervezetek támogatása (pl. egy nemzeti díjrendszer megalkotása által).

E célok elérését a Humánerőforrás-fejlesztési Operatív Program (HEFOP, lásd a 0201 fejezetet) számos intézkedése támogatja. Emellett a HEFOP más operatív programokkal illetve nemzeti támogatási formákkal együtt (pl. az Országos Foglalkoztatási Közalapítvány pályázatainak útján) közvetlen anyagi támogatást is nyújt az alkalmazottak továbbképzéséhez. Bár e támogatások általában minden vállalat számára elérhetők, a mikro-, kis- és középvállalkozások, valamint a hátrányos helyzetű csoportok (pl. roma alkalmazottak és vállalkozók) elsőbbséget élveznek (és magasabb arányú támogatást kaphatnak).

0505 – SZT EGYÉNI KEZDEMÉNYEZÉSBEN

A 0502 fejezetben tárgyaltak szerint az egyének részt vehetnek iskolarendszerű felnőttoktatásban, valamint saját költségükön részt vehetnek a különböző típusú felnőttképzési intézmények által kínált általános, nyelvi és szakmai felnőttképzési programokon is.

A Foglalkoztatáspolitikai és Munkaügyi Minisztérium becslése és korrigált számításai alapján a nyilvántartásba vett felnőttképzések résztvevőinek hozzávetőlegesen egyharmada, kb. 100 000 fő fizeti saját maga képzésének költségeit.

I RODALOMJEGYZÉK

Adult education in Hungary (OECD Country Report Hungary)/ Professzorok Háza Felsőoktatási Kutató Intézet. Fordította: Györgyi Zoltán. A Foglalkoztatáspolitikai és Munkaügyi Minisztérium megbízásából. Budapest, 2004. Interneten elérhető az alábbi címen: <http://www.eaea.org/doc/news/aehuoecd.doc>

Barizsné Hadházi Edit; Polónyi István (szerk.): *Felnőttképzés, vállalati képzés*. Competitio könyvek. Debrecen: Debreceni Egyetem, Közgazdaságtudományi Kar, 2004. Interneten elérhető az alábbi címen: http://www.econ.unideb.hu/oktatas_es_kutatas/competitio/download/Competitio_konyvek_1.pdf

Economic Competitiveness Operational Programme/ Magyar Köztársaság. Interneten elérhető az alábbi címen: <http://www.gkm.gov.hu/data/135326/ECOP.pdf>

The Education System in Hungary (2001/2002). Eurybase. *The Information Database on Education Systems in Europe*/ Eurydice Magyarországi Képviselő, Oktatási Minisztérium. Interneten elérhető az alábbi címen: <http://194.78.211.243/Eurybase/Application/frameset.asp?country=HU&language=EN>

Felnőttképzésünk a Munkaerőpiac tükrében. III. Országos Felnőttképzési Konferencia. Hajdúszoboszló, 2005. szeptember 22-24. Debrecen: Suliszervíz Oktatási és Szakértői Iroda, 2005.

A gazdasági szervezetek saját munkavállalói számára biztosított képzések 1999 / Foglalkoztatási és Munkaügyi Minisztérium. 2003. Interneten elérhető az alábbi címen: <http://www.fmm.gov.hu/upload/doc/200312/kiskiadv.pdf>

*A Kis- és Középvállalkozások helyzete 2003-2004. Éves jelentés /*Gazdasági és Közlekedési Minisztérium. Budapest: 2005. Interneten elérhető az alábbi címen: http://www.gkm.gov.hu/data/296787/kkv2003_2004.pdf

*A munkahelyi képzések főbb adatai /*Központi Statisztikai Hivatal. Összeállította: Janák Katalin. Budapest, 2002. Interneten elérhető az alábbi címen: <http://portal.ksh.hu/pls/ksh/docs/hun/xftp/idoszaki/pdf/munkkepz.pdf>

*Összefoglaló a HEFOP 3.5.1. jelű, „Korszerű felnőttképzési módszerek kifejlesztése és alkalmazása” című központi intézkedés fő tartalmáról /*Nemzeti Felnőttképzési Intézet. Interneten elérhető az alábbi címen: http://www.nfi.hu/hefop/dok/hefop_351_osszegzo.doc

Regionális Fejlesztés Operatív Program 2004-2006 / Magyar Köztársaság. Interneten elérhető az alábbi címen: <http://www.vati.hu/owa/vati/newweb.tfimenu?kod=101.&lang=en>

Structures of Education, Vocational Training and Adult Education Systems in Europe. Hungary 2003 / Eurydice Egység, Oktatási Minisztérium. Interneten elérhető az alábbi címen: http://www.eurydice.org/Documents/struct2/frameset_EN.html

Vocational Education and Training and Employment Services in Hungary. Készítette Köpeczi Bócz Tamás et al. a European Training Foundation megbízásából. Luxembourg: Office for Official Publications of the European Communities, 2004.

Zachár, László: *A felnőttképzés rendszere és főbb mutatói*. Interneten elérhető az alábbi címen: <http://www.oki.hu/cikk.php?kod=felnottkepzes-Zachar-Felnottkepzes.html>

HASZNOS WEBOLDALAK

Állami Foglalkoztatási Szolgálat. Honlap. Interneten elérhető az alábbi címen:
<http://www.afsz.hu>

equalhungary.hu/ Foglalkoztatáspolitikai és Munkaügyi Minisztérium. Honlap.
Interneten elérhető az alábbi címen: <http://www.fmm.gov.hu/main.php?folderID=3730>

Foglalkoztatáspolitikai és Munkaügyi Minisztérium. Honlap. Interneten elérhető az
alábbi címen: <http://www.fmm.gov.hu>

Magyar Agrárkamara. Honlap. Interneten elérhető az alábbi címen:
<http://www.agrarkamara.hu/>

Magyar Kereskedelmi és Iparkamara. Honlap. Interneten elérhető az alábbi címen:
<http://www.mkik.hu>

Nemzeti Felnőttképzési Intézet. Honlap. Interneten elérhető az alábbi címen:
<http://www.nfi.hu>

Országos Foglalkoztatási Közalapítvány. Honlap. Interneten elérhető az alábbi címen:
<http://www.ofa.hu>

0601 – A SZAKKÉPZÉSBEN DOLGOZÓ TANÁROK ÉS OKTATÓK TÍPUSAI

A szakképzésben dolgozó tanárok és gyakorlati oktatók az adott oktatási ágazat működését szabályozó törvények alapján különböztethetők meg. Szakképzés (szakmai képzés), mind a szakmai alapképzésre (SZA), mind a szakmai továbbképzésre (SZT) irányuló képzés, vagy az iskolarendszeren belül (a közoktatásban és a felsőoktatásban) vagy azon kívül (a felnőttképzésben) folyhat. Bár az Országos Képzési Jegyzékben (OKJ) szereplő szakképesítést nyújtó szakképzés és az egyéb szakmai képzések folytatását mindkét szektorban ugyanaz a törvény szabályozza (*a szakképzésről szóló 1993. évi LXXVI. törvény*), az e törvény által nem szabályozott, a szakképzésben történő tanítás feltételeit érintő rendelkezéseket a *közoktatásról szóló 1993. évi LXXIX., a felsőoktatásról szóló 2005. évi CXXXIX.,* valamint a *felnőttképzésről szóló CI. törvény* foglalja magába.

A felsőoktatás kivételével, melyre vonatkozóan a törvény nem írja elő, hogy az oktatók pedagógiai képesítéssel rendelkezzenek és kiválasztásuk a felsőoktatási intézmény hatáskörébe tartozik, az összes többi ágazaton belül megkülönböztethetők a közismereti tárgyakat, a szakmai elméleti tárgyakat, illetve a szakmai gyakorlati tárgyakat tanító pedagógusok.

A közoktatásban történő tanítás feltételeit a törvény aszerint határozza meg, hogy a tanárok/oktatók a szakképző iskolák általánosan képző vagy szakképző évfolyamain tanítanak-e, valamint hogy a szakképzésen belül szakmai elméletet vagy gyakorlatot oktatnak-e. A tanárokat és az oktatókat tehát világosan megkülönböztetik, mivel a törvény különböző képesítési követelményeket ír elő a közismereti tárgyakat oktató tanárok, a szakmai elméleti tárgyakat oktató tanárok, az iskolai tanműhelyekben oktató szakoktatók, illetve a vállalatnál nyújtott gyakorlati képzés gyakorlati oktatói számára.

A felnőttképzésben az oktatók képesítési követelményei csak a szakképzésben, valamint az akkreditált felnőttképzési intézmények és képzési programok esetében vannak szabályozva. Az akkreditált felnőttképzési intézmények oktatóira különböző képesítési előírások vonatkoznak az általános, idegen nyelvi, szakmai képzések, valamint a hátrányos helyzetűeknek kínált programok esetében. E két utóbbi esetben az is fontos szempontot jelent, hogy szakmai elméletet vagy gyakorlatot oktatnak-e. A legutóbbi szabályozás (*az oktatási miniszter 8/2006. (III.23.) rendelete*) értelmében az iskolarendszeren kívüli szakképzésben dolgozó pedagógusoknak ugyanolyan képesítésekkel kell rendelkezniük, mint amilyen az akkreditált intézmények alkalmazottai számára van előírva.

A tanári/oktatói képesítés ugyanakkor a felnőttképzésben csak a hátrányos helyzetű felnőttek képzése esetében, a közoktatásban pedig a közismereti tárgyakat tanító tanárok, szakmai tanárok és a szakoktatók esetében követelmény. Az elismert tanári és oktatói foglalkozások különböző típusait az 5. számú melléklet mutatja be.

A tanárok és oktatók képzése a felsőoktatásban folyik, ahol különböző képzési programok szolgálják a közismereti tárgyakat oktató tanárok, a szakmai tanárok és a szakoktatók képzését. A felsőoktatás jelenleg egy radikális átalakuláson megy keresztül a bolognai folyamattal összefüggésben (vö. 0407 fejezet), amely a tanárok és oktatók képzésére is hatással lesz.

Az új jogszabályoknak megfelelően a tanári/oktatói szakok tanterveit, valamint az értékelési rendszer formáit és módszereit a felsőoktatási intézmények dolgozzák ki az adott szak képzési és kimeneti követelményei alapján. E követelményekre a BSc programok (szakoktató-képzés) esetében a felsőoktatási vezetők konferenciája által létrehozott szakterületi szakmai bizottságok, az MA/MSc programok (közismereti és

szakmai tanárképzés) esetében pedig a felsőoktatási intézmények tehetnek javaslatot, és az oktatási miniszter teszi közzé őket határozatok formájában. A kérelemnek tartalmaznia kell a Magyar Felsőoktatási Akkreditációs Bizottság (MAB) támogató szakvéleményét, az új program szociális és munkaerő-piaci irányultságáról szóló indoklást, valamint az adott szakterülethez kapcsolódó szakmai szövetségek, munkáltatók és minisztériumok véleményét.

A felsőoktatási intézmények által folytatott képzés és minőségfejlesztési rendszereik értékelése a MAB feladata, amely minden intézmény esetében legalább 8 évente ellenőrzi az előírt feltételek és a minőségfejlesztési terv teljesítését.

0602 - A SZAKMAI ALAPKÉPZÉSBEN DOLGOZÓ TANÁROK ÉS OKTATÓK TÍPUSAI

A szakmai alapképzésben oktató pedagógusok típusait a 6. számú melléklet mutatja be. A felnőttképzésben alkalmazott tanárok/oktatók képzését a 0603 fejezet tárgyalja.

A FELSŐOKTATÁSBAN DOLGOZÓ OKTATÓK

A 2005. évi CXXXIX. *felsőoktatási törvény* nem írja elő a felsőoktatásban alkalmazottak számára pedagógiai képesítés megszerzését. A felsőoktatásban a különböző oktatói munkakörök megkülönböztetésének lényegi alapja a tudományos teljesítmény, és az egyes munkakörök betöltéséhez szükséges képesítések meghatározása az intézmény hatáskörébe tartozik.

A felsőoktatási intézményekben oktatók egyik csoportját azok alkotják, akik tudományos és oktatói teljesítményre épülő fokozatos előmeneteli rendszerben dolgoznak és oktatói címek viselésére jogosultak; nekik az új szabályozás értelmében doktori képzésben kell részt venniük, illetve a magasabb szintű munkakörök betöltéséhez Phd/DLA (ISCED 6) fokozat szükséges. A másik csoportba azok a szakemberek tartoznak, akik nem foglalkoztathatók ilyen előmeneteli rendszerben és nem használhatják az oktatói címeket; ők általában az általánosan kötelező tárgyakat tanítják és esetükben csupán a felsőfokú végzettséget és szakképzettséget (ISCED 5A) követelik meg. Emellett a felsőoktatási intézmények foglalkoztathatnak tudományos kutatókat, akik esetenként munkaidejük egy részében oktathatnak is, de a hallgatók tanulását segítő külön munkakörök (pl. mentor, tutor) nem jellemzőek a felsőoktatásban.

A SZAKKÉPZŐ ISKOLÁKBAN FOLYTATOTT SZAKKÉPZÉSBEN DOLGOZÓ TANÁROK/OKTATÓK

A szakiskolákban és szakközépiskolákban oktató pedagógusok az általuk tanított/oktatott tantárgyak alapján kategorizálhatók:

- a közismereti szakos tanárok az általánosan képző évfolyamokon közismereti tárgyakat tanítanak;
- a szakmai tanárok az általánosan képző évfolyamokon a szakmai előkészítő és pályaorientációs tárgyakat; a szakképző évfolyamokon pedig a szakmai elméleti tárgyakat és az elméletigényes gyakorlati tárgyakat tanítják;
- a szakoktatók a szakképző évfolyamokon az iskolai tanműhelyekben folyó szakmai gyakorlatot irányítják;
- a gyakorlati oktatók pedig a szakképző évfolyamokon a vállalati tanműhelyben vagy munkahelyen folyó gyakorlati képzést irányítják.

Emellett a speciális igényű tanulók számára szakmai alapképzést kínáló speciális szakiskolák foglalkoztatnak gyógypedagógusokat is, illetve az iskolák a nevelő-oktató munkát segítő munkaköröket is létesíthetnek (pl. iskolapszichológus, szociálpedagógus, stb.)

Alapképzés

A közismereti és a szakmai elméleti tárgyakat oktató tanároknak, valamint a szakoktatóknak felsőfokú (ISCED 5A) egyetemi vagy főiskolai tanári/oktatói képesítéssel kell rendelkezniük. Amennyiben nincs a képzés szakirányának megfelelő tanárszak, illetve a gyakorlati képzésben az *1993. évi LXXIX. közoktatási törvény* megengedi a képzés szakirányának megfelelő ISCED 4C vagy 5B szintű OKJ-s szakképesítéssel és legalább 5 év szakmai gyakorlattal rendelkezők alkalmazását is.

A felsőoktatásban folyó tanár-/oktató-képzésben való részvétel feltétele egy legalább ISCED 3A szintű képesítés (az érettségi bizonyítvány), s a szakoktatóknak emellett egy szakirányú OKJ-s képesítéssel is rendelkezniük kell.

A jelenlegi szakmai tanár-szakok többsége – a mérnök-tanári, agrár-mezőgazdasági mérnök-tanári, közgazdász-tanári szakok – a kettős oklevelet nyújtó konzekutív modellt követi, melyben a tanári képesítés az adott szakterületi képzés után vagy azzal párhuzamosan szerezhető meg. Ugyanakkor a művészeti, egészségügyi szakmai tanári, és közismereti tanárszakok legnagyobb hányada, valamint a szakoktatói szakok esetében a szakmai és a tanári képzés egyidejűleg folyik, és ezek csupán egy diplomát eredményeznek. A képesítés elnyerésének feltételei az adott szakterületen (főiskolai szintű tanári vagy szakoktatói képesítés esetében) 4 vagy (egyetemi szintű tanári képesítés esetében) 5 éven át folytatott tanulmányok, valamint a három nagy tanárképzési modul (pedagógia-pszichológia, szakmódszertan és iskolai gyakorlat) elvégzése. A tanár-jelöltek értékelése különböző formákban történik, beleértve a vizsgákat, gyakorlati értékelést és az iskolai tanítási gyakorlatot lezáró zárótanítást. A tanári/oktatói képesítés a záróvizsgán szerezhető meg, amelyet a hallgatók a tantervben meghatározott követelmények összességének teljesítése, illetve egy szakdolgozat elkészítése és megvédése után tehetnek le.

A 2006 szeptemberétől felmenő rendszerben bevezetendő új, többciklusos képzési rendszerben a (műszaki, agrár és üzleti) szakoktatói képesítések 7 féléves BSc szakokon szerezhetőek meg, melyeknek része egy összefüggő külső szakmai és iskolai gyakorlat. Közismereti és szakmai tanári képesítés csak az MA/MSc ciklusban lesz elérhető azok számára, akik rendelkeznek egy, a képzési és kimeneti követelményekben meghatározott (ISCED 5A szintű) BA/BSc diplomával, bár fakultatív formában lehetőség nyílik egy tanári felkészítést megalapozó, pályaorientációt segítő (10 kreditpontot érő pedagógiai és pszichológiai tanulmányokat tartalmazó, legalább 2 féléves) modul felvételére már bachelor szinten. A tanári szakok két tanári szakképzettséget nyújtanak majd, kivéve a szakmai és művészeti tanárképzést, melynek résztvevői szerezhetnek egy tanári szakképzettséget is (a képzés idejét ezáltal 1-2 félévvel lecsökkentve), illetve e területeken MA/MSc fokozatra és szakképzettségre épülő képzési programok is elérhetőek lesznek.

A 150 kredités tanárképző programokat három fő modul alkotja majd:

1. szakterületi képzés, mely elsősorban a pedagógiai/módszertani kompetenciák fejlesztésére irányul (80 kredit, 30 az első, 50 a második tanári szakképzettség esetében) és
2. elméleti és gyakorlati pedagógiai és pszichológiai képzés (40 kredit), melyet egy
3. közoktatási vagy felnőttképző intézményben szervezett, összefüggő szakmai gyakorlat követ (30 kredit).

A képzési és kimeneti követelmények határozzák meg a második szakképzettség felvételének feltételeit, melynek képzési modulja például speciális pedagógiai feladatokra készíthet fel (pl. tantervfejlesztés, pedagógiai mérés és értékelés, stb.).

A *szakképzésről szóló 1993. évi LXXVI. törvény* értelmében a gazdálkodó szervezeteknél folyó gyakorlati képzés oktatóinak elegendő csupán egy szakirányú (és

az általuk nyújtott képzéssel legalább azonos szintű) szakképesítéssel, valamint öt (vagy egyedi képzés esetében két) éves szakmai gyakorlattal rendelkezniük. Ugyanakkor előnyben kell részesíteni a szakoktatói végzettséggel, illetve mestervizsgával (lásd a 0504 fejezetet) rendelkező jelölteket.

Továbbképzés

A közoktatási törvény kötelező, legalább hétévenkénti továbbképzést ír elő a közoktatási intézményekben alkalmazott tanárok/oktatók számára. A képzési költségek 80 százalékát (vagy bizonyos esetekben 100 százalékát) az állam fedezi a tanárok/oktatók továbbképzésének támogatására elkülönített költségvetési keretből.

E törvényi kötelezettség teljesíthető:

- egy felnőttképzési intézmény által szervezett, a Pedagógus-továbbképzési Akkreditációs Testület (PAT) által akkreditált 120 órás továbbképzésen való részvétellel;
- a pedagógus szakvizsga (ISCED 5A) letételével egy szakirányú továbbképzés keretében a felsőoktatásban;
- főiskolai/egyetemi szintű alapképzésben, kiegészítő alapképzésben vagy szakirányú továbbképzésben második vagy további felsőfokú végzettség és/vagy szakképzettség (ISCED 5A) megszerzésével;
- az első pedagógus oklevél megszerzésével (a csak szakirányú végzettséggel és szakképzettséggel rendelkező szakmai elméleti tantárgyat, illetve gyakorlati képzést oktatók esetében);
- az oktató-nevelő munkát segítő, emelt szintű vagy felsőfokú OKJ-s szakképesítés megszerzésével; valamint
- a nemzetközi tanár-továbbképzési programokon (tanulmányutakon) való részvétel szintén beszámítható a kötelezettség teljesítésébe.

0603 - A SZAKMAI TOVÁBBKÉPZÉSBEN DOLGOZÓ TANÁROK ÉS OKTATÓK TÍPUSAI

A 7. számú melléklet az iskolarendszeren belül vagy azon kívül kínált szakmai továbbképzésben dolgozó tanárok és oktatók típusait mutatja be.

AZ ISKOLARENDSZEREN BELÜLI SZT TANÁRAI /OKTATÓI

Az iskolarendszerű SZT-t köz- és felsőoktatási intézmények kínálják. Mivel ugyanaz a tanári/oktatói testület vesz részt az ilyen típusú képzésekben, mint a szakmai alapképzésben, kategorizálásuk, valamint a pedagógusok alap- és továbbképzése megegyezik a 0602 fejezetben leírtakkal.

AZ ISKOLARENDSZEREN KÍVÜLI SZT TANÁRAI /OKTATÓI

Az iskolarendszeren kívüli SZT-ben, a felnőttképzésben dolgozók különféle típusú szakembereket foglalnak magukba (tanár, tréner, instruktork, tutor, mentor). Mivel a felnőttképzők általános, nyelvi és szakmai képzési programokat is indíthatnak, a felnőttképzésen belül is megkülönböztethetők az általános képzést, idegen nyelvi oktatást, szakmai elméletet oktató tanárok, valamint szakmai gyakorlatot irányító oktatók. Emellett számos egyéb tanulássegítő – felnőttképzést szervező, tervező, irányító, értékelő, illetve animátori és tanácsadói – munkakörök is léteznek.

Az iskolarendszeren kívüli szakképzésben csupán az akkreditált intézmények hátrányos helyzetűeknek kínált képzéseiben oktatók esetében elvárt a pedagógiai képesítés (illetve ez esetben a gyakorlati oktatóknak 5 éves szakmai/felnőttképzési gyakorlattal is rendelkezniük kell). Egyéb típusú szakmai képzések esetében a jogszabályok megengedik a csak szakirányú felsőfokú végzettségű (ISCED 5A) vagy akár csupán (a képzés szintjével legalább megegyező szintű) középfokú szakképesítéssel rendelkező

oktatók alkalmazását abban az esetben, ha azok meghatározott idejű szakmai tapasztalattal rendelkeznek.

Alapképzés

Amennyiben a felnőttképzésben pedagógiai képzettségű tanárok oktatnak, az ő képzésük ugyanazon formában és felsőoktatási intézményekben történik, mint a szakmai alapképzésben (szakképző iskolákban) dolgozó tanárok esetében, így megegyezik a 0602 fejezetben leírtakkal.

A különböző tanulássegítő munkakörökben dolgozó szakemberek képzése szintén a felsőoktatásban zajlik. A 2006 szeptemberétől bevezetendő új, többciklusos képzési rendszerben egy emberi erőforrások, valamint egy andragógia szak is indul 4 lehetséges szakiránnyal (humánszervező, művelődésszervező, személyügyi szervező, munkavállalási tanácsadó). Emellett létezik egy 2 éves, képzési szakasszisztens elnevezésű felsőfokú OKJ-s képzés is, amely az érettségi bizonyítvánnyal (ISCED 3A) már rendelkezőket készíti fel felnőttképzési szervezői feladatokra, illetve a gyakorlati szakoktatásban való közreműködésre.

Továbbképzés

A felnőttképzésben dolgozó pedagógusok továbbképzését nem írja elő jogszabály, csupán az akkreditált intézmények esetében, amennyiben a 24/2004. (VI. 22.) FMM rendelet kimondja, hogy az akkreditált felnőttképzési intézményeknek a képzési tevékenység tervezése érdekében rendelkezniük kell olyan humánerőforrás-tervvel, amely tartalmazza az oktatók továbbképzésére vonatkozó szabályokat is.

Az iskolarendszeren kívüli szakképzésben alkalmazott pedagógusok továbbképzése differenciált képet mutat. A szakképző iskolai tanároknak/oktatóknak mint a közoktatásban is alkalmazottaknak részt kell venniük továbbképzésen. A felsőoktatási intézmények oktatói számára nincs kötelező szervezett továbbképzés, viszont ez a réteg a legkvalifikáltabb, illetve főállásuk követelménye is az állandó önképzés. A regionális képző központok (kötségvetési intézmények) rendszeresen kínálnak szervezett továbbképzéseket belső képzési tervük alapján. Az oktatási magánvállalkozások között ebben a tekintetben nagy különbségek vannak. Az International Organisation for Standardisation (ISO) minősítésével rendelkező vállalkozások belső képzési terveket dolgoznak ki és (teljes munkaidőben dolgozó) alkalmazottaik számára belső továbbképzést kínálnak vagy egy másik vállalkozás által kínált képzést vásárolnak meg. E cégektől eltekintve azonban az intézmények (teljes idejű) alkalmazottaiknak általában csupán alkalomszerűen szerveznek továbbképzéseket, szakmai konzultációkat kínálnak számukra és szakmai konferenciákra küldik el őket, vagy egyszerűen csak elvárják tőlük, hogy tovább képezzék magukat.

A felsőoktatásban kínált szakirányú továbbképzési szakok (ISCED 5A) egyike, a felnőttoktatási szakértő szak a felnőttoktatási folyamatok tervezésére, szervezésére, irányítására és értékelésére készíti fel a résztvevőket. A képzés esti vagy levelező tagozaton és távoktatásban elérhető pedagógiai képesítéssel vagy felsőfokú (ISCED 5A) humán, szociális vagy természettudományos végzettséggel rendelkezők számára.

A Nemzeti Felnőttképzési Intézet (NFI) koordinálásával, a Humánerőforrás-fejlesztési Operatív Program 3.5.1. intézkedésének keretében (lásd a 0201 és a 0501 fejezeteket) 2005-ben megindult a felnőttképzésben dolgozó szakemberek szervezett továbbképzési rendszer-modelljének kidolgozása.

IRODALOMJEGYZÉK

Fehérvári Anikó: *Párhuzamos szakképzési rendszerek az iskolarendszeren kívüli szakképzésben*. Oktatókutató Intézet: Budapest, 2001. (Kutatás Közben, 230).
Interneten elérhető az alábbi címen:

http://www.hier.iif.hu/kutat/Kutatas2/pdf/FehervariA_Parhuzamos.pdf

A HEF OP 3.5.1. központi intézkedés „Képzők képzése” c. alprogramja /Nemzeti Felnőttképzési Intézet. Interneten elérhető az alábbi címen:

http://www.nfi.hu/hefop/dok/kepzok_kepzese.doc

Imre Nóra; Nagy Mária: Pedagógusok. In: *Jelentés a magyar közoktatásról*. szerk. Halász Gábor és Lannert Judit. Országos Közoktatási Intézet: Budapest, 2003. (Az Országos Közoktatási Intézet háromévente megjelenő kiadványa)

Soósné Dr. Faragó Magdolna: A pedagógusképzés rendszere. In: *„Ami a magvetés a földnek, az a tudomány elhíntése az emberi szellemnek”* (Tanulmánykötet, szerk. Rakaczkiné dr.Tóth K.). Gödöllő: Szent István Egyetem Tanárképző Intézete, 2000. 155-175. p.

Soósné Dr. Faragó Magdolna: Teacher Training Policy. In the Context of Hungarian Educational Policy Trends. Background Study for the EU/Teachers' visiting Committee (2003). Interneten elérhető az alábbi címen:

http://europa.eu.int/comm/education/policies/2010/doc/background-report-study-visit-hu_en.pdf

Soósné Dr. Faragó Magdolna: A pedagógusképzés oktatáspolitikai tendenciái. In: *Pedagógusképzés*. 2003. 3-4. szám 57-74. p.

The Education System in Hungary (2001/2002). Eurybase. *The Information Database on Education Systems in Europe*/ Eurydice Magyarországi Képviselet, Oktatási Minisztérium. Interneten elérhető az alábbi címen:

<http://194.78.211.243/Eurybase/Application/frameset.asp?country=HU&language=EN>

Új, európai úton a diplomához. A magyar felsőoktatás modernizációja /Oktatási Minisztérium. Budapest, 2003. Interneten elérhető az alábbi címen:

http://www.om.hu/doc/upload/200510/bologna_kezirat_1019.pdf

HASZNOS WEBOLDALAK

Magyar Agrárkamara. Honlap [online]. Interneten elérhető az alábbi címen:

<http://www.agrarkamara.hu>

Mestervizsga /Magyar Kereskedelmi és Iparkamara. Honlap [online]. Interneten elérhető az alábbi címen: <http://www.mestervizsga.hu>

Nemzeti Felnőttképzési Intézet. Honlap [online]. Interneten elérhető az alábbi címen:

<http://www.nfi.hu>

Nemzeti Szakképzési Intézet. Honlap [online]. Interneten elérhető az alábbi címen:

<http://www.nive.hu>

Oktatási Minisztérium. Honlap [online]. Interneten elérhető az alábbi címen:

<http://www.om.hu>

Országos Felsőoktatási Információs Központ. Honlap [online]. Interneten elérhető az alábbi címen: <http://www.felvi.hu>

Sulinova Közoktatás-fejlesztési és Pedagógus-továbbképzési Kht. Honlap [online]. Interneten elérhető az alábbi címen: <http://www.sulinova.hu>

0701 - A KÉSZSÉG-IGÉNYEK ELŐREJELZÉSÉNEK MECHANIZMUSAI

A szakmai és vizsgakövetelményeket (SZVK), azaz az Országos Képzési Jegyzék (OKJ) szakképesítési megszerzésére irányuló szakképzés során elsajátítandó készségeket és kompetenciákat a szakképesítésért felelős minisztérium határozza meg. A készség-szükségletek előrejelzése, valamint az OKJ és a szakmai követelmények változtatásának kezdeményezése is ezen a szinten valósul meg. Bár a társadalmi partnerek különböző országos, regionális és intézményi szintű tanácsadó testületek révén (lásd a 0201 fejezetet) részt vesznek ezekben a folyamatokban, a szakképzés jelenlegi előrejelzést és tervezést szolgáló mechanizmusait továbbra is elégtelennek tekintik. Az Állami Foglalkoztatási Szolgálat (ÁFSZ) megyei munkaügyi központjainak felmérései alapján készített, a munkaerőhiányra és túlkínálatra vonatkozó rendszeres, rövid távú előrejelzések mellett csak alkalmi jelleggel készülnek közép- és hosszútávú előrejelzések a munkaerő-piaci igényekre és szükségletekre vonatkozóan.

Ezért, az alábbiakban tárgyalt fejlesztések ellenére, a munkaerőpiac információs rendszerének a képzés-szükségletek felmérése érdekében történő fejlesztése országos, regionális és helyi szinten, valamint a szakképzés tervezési rendszerének a tényleges munkaerő-piaci igények alapján történő kialakítása továbbra is elsődleges céljai a jelenlegi oktatáspolitikának, amelyek a Szakképzés-fejlesztési Stratégia (lásd a 0201 fejezetet) számos intézkedésében is megjelennek.

A készség-szükségletek előrejelzését és a tervezést szolgáló mechanizmusok fejlesztésének folyamatában fontos lépés volt a szakmacsoportos (lásd 0403 fejezetet) bizottságok felállítása a 21 szakmacsoportban az OKJ 2001-2002-es felülvizsgálata során. Ekkor a bizottságok több mint 100 szakképesítés vonatkozásában vizsgálták felül az egyes szakképesítések szakmacsoportos besorolásának adekvátságát, a képesítési és vizsgakövetelményeket, továbbá a tényleges foglalkoztatási igényeket.

Jelenleg a Nemzeti Szakképzési Intézet (NSZI) koordinálásában a Humán erőforrás-fejlesztési Operatív Program 3.2.1. intézkedésének (lásd a 0201 fejezetet) keretében zajló, az OKJ és a hozzá kapcsolódó SZVK-k megújítására irányuló folyamat célja a szakképzés tartalmának és szerkezetének korszerűsítése a magyarországi foglalkoztatottsági szerkezet és a munkaköri (kompetencia) profilok széleskörű elemzése, valamint egy moduláris szakképzési rendszer kidolgozása alapján.

A *szakképzésről szóló 1993. évi LXXVI. törvény* értelmében a szakmacsoportos bizottságoknak legalább háromévenként felül kell vizsgálniuk az OKJ-t. A bizottságok részt vesznek az OKJ-s szakképesítések felvételének/módosításának/törlésének folyamatában is, amit az adott szakképesítésért felelős miniszter, illetve a hozzá benyújtott kérelem által bárki kezdeményezhet. A javaslatnak tartalmaznia kell a javasolt SZVK-kat és az illetékes gazdasági kamara, valamint szakmai, munkáltatói és munkavállalói szervezetek, munkaügyi központok, stb. támogató nyilatkozatát az adott szakképesítésre vonatkozó gazdasági és munkaerő-piaci igényt illetően. A felelős miniszter a kérelmet szakmai véleményezés céljából elküldi az NSZI-nek, a Nemzeti Felnőttképzési Intézetnek (NFI) és az adott szakképesítésért felelős szakmacsoportos bizottságnak (kivéve a felsőfokú szakképesítések esetében, amelyek SZVK-i egy felsőoktatási intézmény és az illetékes gazdasági/szakmai kamara együttműködésével dolgozhatók ki), és azok alapján hozza meg döntését. Amennyiben elfogadja, a javaslatot az oktatási miniszterhez küldi tovább, aki a társadalmi partnerek képviselőit is magába foglaló Országos Szakképzési Tanács (OSZT) szakvéleményét kikérve és a foglalkoztatáspolitikai és munkaügyi miniszterrel, valamint az adott szakképesítésért felelős miniszterrel egyetértésben hozza meg a végső döntést.

A felnőttképzésben, még az OKJ-s képzések esetében is a központilag kiadott szakmai és vizsgakövetelmények lehetővé teszik az iskolarendszeren kívül megvalósuló képzési programok viszonylag szabad kidolgozását, így a felnőttképzést folytató intézmények programjaikat a gazdaság konkrét igényeihez igazíthatják, a képzési szükségletek rövid távú előrejelzése alapján.

A készségigények előrejelzése és a képzéseknek a munkaerőpiac igényeihez való igazítása a felsőoktatásban is fontos célt jelentenek. A jelenlegi jogszabályok értelmében új alap- vagy mesterszintű szak bevezetését a felsőoktatási intézmények kezdeményezhetik az oktatási miniszterhez benyújtott, az adott szak képzési és kimeneti követelményeire vonatkozó kérelem formájában. E kérelemnek tartalmaznia kell a Magyar Felsőoktatási Akkreditációs Bizottság (MAB) támogató szakvéleményét, az új szak szociális és munkaerő-piaci igazolását, valamint az adott szakterület szakmai szervezeteinek, munkáltatóinak és minisztériumainak véleményét.

0702 - A KÉPZÉSI FORMÁK (PATHWAYS) KÖZTI HÍD MEGTEREMTÉSE ÉS ÚJ OKTATÁSI TÁRSULÁSOK

A képzési formák közti híd megteremtését az általános képzés és a szakképzés közötti váltás lehetőségének értelmében a közoktatásról szóló 1993. évi LXXIX. törvény biztosítja (lásd a 0401 fejezetet).

A különböző szintű képzések áthidalása volt a felsőfokú szakképzés (ISCED 5B) 1998-as bevezetésének egyik fő célja. A jogszabályok értelmében az ilyen típusú szakképzési programokban szerzett kreditek meghatározott számát (minimum 30, maximum 60 kreditet) be kell számítani az ugyanazon szakterületen kínált BA/BSc szintű felsőfokú végzettséget adó programba. A felsőfokú szakképzés kiváló lehetőséget biztosít a felső-középfokú szintű szakképző és a felsőoktatási intézmények közti együttműködésre is, mivel ugyan a felsőfokú szakképzést csak egy főiskola/egyetem szervezheti, de a képzés folyhat szakközépiskolában is az intézmények közti megállapodás alapján. E képzési szolgáltatók együttműködését a nemrégiben létrehozott térségi integrált szakképző központok is biztosítani fogják (lásd a 0201 fejezetet).

Az Országos Képzési Jegyzékben (OKJ) szereplő szakképesítéseket nyújtó szakképzés különböző szintjei közötti átmenetet szolgálja az OKJ modularizációjára és az előzetes tudásszint-felmérés egy rendszerének kidolgozására épülő új képesítési rendszer bevezetése a Humán erőforrás-fejlesztési Operatív Program 3.2.1. intézkedésének keretében (lásd a 0201 fejezetet). Az egyes szakképesítések szakmai kritériumainak, a kimeneti követelmények modulos szerkezetű meghatározása (kompetencia modulok rendszere) elősegíti az előzetes tanulmányok beszámítását, és lehetővé teszi a részszakképesítések bevezetését is. Ez jobban elő fogja segíteni az iskolarendszerű és iskolarendszeren kívüli szakképzés formái közti híd megteremtését is.

0703 - A TANTERVEK MEGÚJÍTÁSA

A közoktatási rendszeren belül folytatott szakképzés esetében az Országos Képzési Jegyzékben szereplő (OKJ) szakképesítést adó szakmai képzési programok tanterveit országos és helyi szinten is kidolgozzák. A (központi programnak nevezett) kerettanterveket a minisztériumok dolgozzák ki az adott szakképesítés szakmai és vizsgakövetelményei alapján a Nemzeti Szakképzési Intézet közreműködésével és szakértők részvételével. A helyi tanterveket maguk az intézmények (tanárok/oktatók) készítik el e dokumentumokkal összhangban.

A felsőfokú szakképzés és az iskolarendszeren kívüli felnőttképzésben kínált OKJ-s szakmai képzések tanterveit az intézmények dolgozzák ki, csupán a szakmai és vizsgakövetelményekkel összhangban.

A felsőoktatás BA/BSc és MA/MSc szakjainak tanterveit az intézmények dolgozzák ki az adott szaknak az oktatási miniszter által közzétett képzési és kimeneti követelményei alapján.

A felnőttképzésben a képzési programot és a tanterveket a képző dolgozza ki, sok esetben szakértők, gazdasági és szakmai szervezetek közreműködésével, s gyakran a DACUM módszer (foglalkozáselemzés) alapján. Ily módon az OKJ követelményeit kiegészíthetik a munkaerőpiac aktuális készség-igényeivel, miközben a képzési programok a központi követelményeknek is megfelelnek. A 2002-es felnőttképzési statisztika szerint a felnőttképzésben használt OKJ-s programok 38%-át a képző intézmények maguk dolgozták ki, 37%-a a központi programok alapján készült, 13% vegyes és 12% egyéb módon került kidolgozásra. Az egyéb képzések esetében a saját készítésű programok és tantervek aránya még magasabb (71%).

A tantervfejlesztés fontos feladatként szerepel a jelenlegi közoktatás- és szakképzés-fejlesztési stratégiákban és fejlesztési programokban. Az elmúlt években a szakképzésben a tantervfejlesztést a makro-moduláris tanterv bevezetése, a tartalmi egységek mikro-moduláris szerkezetű elrendezése, valamint a pálya-/foglalkozáselemzési eljárások (DACUM, mantelproject, foglalkozási kártyák, computer analízis, HAY módszer), valamint az ezekhez kapcsolódó tantervfejlesztési eljárások (pl. kompetencia modulrendszer) növekvő használata jellemezte.

Mivel mind az SZVK-k, mind pedig a központi programok a szakmai és személyes kompetenciák fejlesztését írják elő, a szakképzés tantervei kompetencia-alapúvá váltak. A készségfejlesztéshez hozzájáruló általános műveltséget nyújtó művelődési tartalmak súlya megnőtt a szakképzés tantervfejlesztésében. Az alapkompenciák magukban foglalják azokat a magatartásformákat/motivációt, készségeket, know-how-t és tudást (azaz adatfeldolgozást) is, amelyek egyik munkahelyzetből a másikba átvihetők, és amelyek a munkahelyzetekben való boldogulás előfeltételének és a munkavállalói mobilitás kulcstényezőjének tekinthetők. Igen fontos szerepet kaptak az úgynevezett. kulcskompetenciákat (tudásmenedzselést, problémamegoldó, IKT készségeket, team- és távmunkavégzés technikáit) fejlesztő vagy a munkaerő-piaci értéket növelő kompetenciákat (kommunikáció-, készség- és személyiségfejlesztés, álláskeresési technikák) nyújtó programrészek is.

A tantervi programok fejlesztése továbbá nyitottabb képzési programok kialakítását is célozza, és a nyitottsági elemek (tanulásközpontúság, komplex tanulási környezet, felhasználó-orientált gazdag programválaszték, modern oktatási technológia, külső szakmai gyakorlatok) beépülése a tantervekbe hozzájárul az egyéni tanulási utak megvalósításához. Digitális tananyag és e-learning képzési program-fejlesztés jelenleg például a Humán erőforrás-fejlesztési Operatív Program 3.2.1. és 3.5.1. intézkedéseiben belül folyik (lásd a 0201 és a 0501 fejezeteket).

E fejleményekkel összhangban az alkalmazott tanítási/tanulási módszereket illetően is lényeges változások mennek végbe (projekt és problémamegoldó oktatás, WEB alapú tanulás, elektronikus tanulási keretrendszerek használata, virtuális osztálytermi munka, kooperatív tanulás terjedése). Mindemellett a tanárok/oktatók alapképzésének fejlesztése és a továbbképzések biztosítása kulcsfontosságú szerepet játszik a tantervmegújítás sikerességének biztosításában.

I RODALOMJEGYZÉK

The Education System in Hungary (2001/2002). Eurybase. The Information Database on Education Systems in Europe/ Eurydice Magyarországi Képviselet, Oktatási Minisztérium. Interneten elérhető az alábbi címen:

<http://194.78.211.243/Eurybase/Application/frameset.asp?country=HU&language=EN>

Halász Gábor; Lannert Judit (szerk.): *Jelentés a magyar közoktatásról 2003*. Budapest: Országos Közoktatási Intézet, 2003. Interneten elérhető az alábbi címen: <http://www.oki.hu/oldal.php?tipus=kiadvany&kod=Jelentes2003>

Papp Ágnes (szerk.): *Vocational Training and Education in Hungary 2005*. Az Oktatási Minisztérium megbízásából készült tanulmány. Budapest: Nemzeti Szakképzési Intézet, 2005.

HASZNOS WEBOLDALAK

Apertus Közalapítvány a Nyitott Szakképzésért és Távoktatásért. Honlap [online]. Interneten elérhető az alábbi címen: <http://www.apertus.hu>

Educatio Kht. Honlap [online]. Interneten elérhető az alábbi címen: <http://www.educatio.hu>

Nemzeti Szakképzési Intézet. Honlap [online]. Interneten elérhető az alábbi címen: <http://www.nive.hu>

Sulinova Közoktatás-fejlesztési és Pedagógus-továbbképzési Kht. Honlap [online]. Interneten elérhető az alábbi címen: <http://www.sulinova.hu>

0801 - A FORMÁLIS TANULÁS ELISMERTETÉSE: ÁLTALÁNOS FOGALMAK ÉS SÉMÁK

Az iskolarendszerű szakképzésben a formális tanulás elismertetésének folyamatát és vezérlő elveit központi szabályozás határozza meg. Az e képzési formában megszerezhető képesítések mind államilag elismertek (az Országos Képzési Jegyzékben, OKJ, szerepelnek), ezért szakmai és vizsgakövetelményeiket az adott szakképesítésért felelős miniszter határozza meg. E követelmények részletezik a képzési program végén szervezett állami szakmai vizsga formáját, részeit és követelményeit. A képesítéseket odaítélő vizsga szakmai vizsgaszabályzat az oktatási miniszter határozza meg a szakképesítésért felelős miniszterrel együttműködve.

A szakképzésről szóló 1993. évi LXXVI. törvény rendelkezése alapján a szakmai vizsgát, amely írásbeli, szóbeli és gyakorlati elemeket tartalmazhat, vizsgabizottság előtt kell letenni, mely egy független szakmai testület. A bizottság tagjai a szakképesítésért felelős miniszter által megbízott elnök, valamint a szakmai vizsgát szervező intézmény és az illetékes területi gazdasági kamara képviselői. A vizsgabizottság munkájában csak olyan személy vehet részt, aki az adott képzéshez jogszabályban előírt szakképesítéssel rendelkezik. A vizsgabizottság munkáját szakértők (kérdező tanárok) segítik.

Az előzetes formális tanulmányok elismertetését és beszámítását tekintve egy új elem a 2005/2006. tanévtől került bevezetésre, melynek célja a gyengébb teljesítményű tanulók szakképzéshez való hozzáféréseinek elősegítése volt. *A közoktatásról szóló 1993. évi LXXIX. törvény* alapján azok a tanulók, akik 16 éves korukig nem tudták befejezni az általános iskola 8 osztályát, az általános iskolai bizonyítvány és a szakképzésbe való belépéshez szükséges kompetenciák megszerzése érdekében 1-2 éves nappali rendszerű előkészítő képzésben vehetnek részt a szakiskolákban. Az *Oktatási Minisztérium 14/2005 (V. 26.) rendelete* értelmében a 31-34 (ISCED 3C) szintű OKJ-s szakképesítések azok számára is megszerezhetőek, akik nem rendelkeznek formális iskolai bizonyítvánnyal, de szakképzést előkészítő képzés során megszerezték a szükséges kompetenciákat. A szükséges kompetenciaprofilokat a Szakiskola Fejlesztési Program (lásd a 0201 fejezetet) keretében dolgozták ki 10 szakmacsoportban, és egyéves előkészítő programok folynak jelenleg 23, a programban részt vevő iskolában kísérleti jelleggel.

A felnőttoktatásban és -képzésben a formális tanulás elismertetése kétféle rendszerben folyik. Az egyik a fent tárgyalt központilag szabályozott vizsgarendszer, mely az OKJ-s szakképesítések megszerzésére irányuló képzések esetében érvényes. A felnőttképzésben szakmai vizsgát a felnőttképzést folytató köz- és felsőoktatási intézmények szervezhetnek (résztvevők részére), valamint olyan intézmények, amelyeket a szakképesítésért felelős miniszter erre felhatalmazott.

A felnőttképzésben a formális tanulás érvényesítésének másik rendszere a nem OKJ-s szakképesítések megszerzésére irányuló képzések esetében érvényes. Az úgynevezett hatósági képzések (lásd a 0502 fejezetet) esetében a tartalmi és vizsgakövetelményeket az illetékes hatóság (pl. a Közlekedési Főfelügyelet) szabályozza, és az e képzések során szerzett bizonyítványok, engedélyek államilag elismertek. Más esetekben a képző intézmény saját értékelési/érvényesítési rendszere alapján állít ki bizonyítványt (igazolást) a képzés elvégzéséről. Ezek a dokumentumok államilag nem elismert okmányok, de a képzés során megszerzett tudás és készségek elismertté tehetik őket a munkaerő-piacon, különösen, ha akkreditált intézmény és/vagy akkreditált képzési program bocsátja ki őket.

Az OKJ modularizációja a Humán erőforrás-fejlesztési Operatív Program 3.2.1. intézkedésének (lásd a 0201 fejezetet) keretében lehetővé teszi majd részképesítések megszerzését is mind az iskolarendszeren belül, mind azon kívül. Az új OKJ továbbá, a

felsőfokú szakképesítések (ISCED 5B) és a felsőfokú végzettséget és szakképzettséget (ISCED 5A) igénylő szakképesítések kivételével, megengedi a szakképesítések belépési követelményeinek kompetencia-alapú meghatározását is minden szinten (bár az ISCED 4C szint megfelelő kompetenciaprofiljainak kidolgozása még elvégzendő feladat).

0802 – A NEM-FORMÁLIS ÉS INFORMÁLIS TANULÁS ÉRVÉNYESÍTÉSE ÉS ELISMERÉSE

A *szakképzésről szóló 1993. évi törvény* csak az előzetes (szakképzést folytató vagy felsőoktatási intézményekben folytatott) formális tanulmányok elismertetését és beszámítását teszi lehetővé a formális képzési típusokban. Az iskolarendszeren kívüli felnőttképzés területén több lehetőség van az előzetes tanulmányok, beleértve a nem-formális és informális tanulást is, elismertetésére és beszámítására. Jelenleg azonban Magyarországon nincs országosan egységes rendszer, mely a non-formális és az informális tanulás elismertetését szabályozná.

A nem-formális és informális tanulás a felnőttképzésben elsősorban bizonyos államilag elismert (szak-) képesítéseket nyújtó vizsgák – főként a mestervizsgák, néhány ún. hatósági képzés (lásd a 0502 fejezetet), vagy nyelvvizsgák - esetében ismertethető el és számítható be, abban az esetben, ha a (megszerezhető bizonyítványok/képesítések szakmai és vizsgakövetelményeit meghatározó) vonatkozó szabályozások nem követelik meg az előkészítő képzéseken való részvételt. A (Humánerőforrás-fejlesztési Operatív Program 3.2.1. intézkedésének keretei között kidolgozott, lásd a 0201 fejezetet) új OKJ-ra épülő új szakmai és vizsgakövetelmények újabb szakképesítéseket határozhatnak meg, amelyek esetében a képzésben való részvétel nem előfeltétele a szakmai vizsga letételének.

Az előzetes tanulás elismertetését és beszámítását biztosítja továbbá a *felnőttképzésről szóló 2001. évi CI. törvény* azon rendelkezése, miszerint a felnőttképzési program résztvevői kérhetik tudásszintjük előzetes felmérését, amit a felnőttképzést folytató intézmény köteles értékelni és figyelembe venni. Az előzetes tudás beszámítását még az Országos Képzési Jegyzékben (OKJ) szereplő államilag elismert szakképesítést adó képzési programok esetében is biztosítja az a tény, hogy az óraszám nincs központilag meghatározva (csak a maximum óraszám, ami az OKJ-ban van feltüntetve), ami lehetőséget ad a programoknak a résztvevők tényleges igényeihez való igazítására.

A résztvevők által a felnőttképzésben kérhető előzetes tudásszint-felmérés módját a törvény nem határozza meg, bár az akkreditált felnőttképzési intézményeknek kötelező ilyen szolgáltatásokat nyújtaniuk. A nyelvi képzésben például csak tudásszint-felmérés alapján lehet csoportokba sorolni a jelentkezőket.

A felnőttképzésben a tudásszint mérésére jelenleg alkalmazott módszerek meglehetősen változatosak, mivel szakképesítésenként sincsenek egységes sztenderdek sem a használt tesztek vonatkozásában, sem pedig az adott szakképesítés moduljainak vizsgakövetelményeiben. Ennek következtében az általános gyakorlat szerint a felnőttképzést folytató intézmények a képzési programban használatos tantárgyi, modul- vagy záróvizsgák kérdéseit, tesztlapjait, gyakorlati feladatait használják az előzetes tudás mérésénél is.

A Nemzeti Felnőttképzési Intézet (pályázati úton) nemrégiben elindított egy kísérleti projektet, amelyben mintegy 50 akkreditált felnőttképzési intézmény vett részt. A projekt célja az volt, hogy azonos számítástechnikai keretrendszerben valósuljon meg az előzetes tudás mérése, és hogy információt gyűjtsenek a résztvevő intézmények előzetes tudásszint-felmérési gyakorlatáról, ezen belül:

- azon szakmai, tantárgyi vagy modulerületekről, ahol alkalmazzák azt,
- az általuk használt tesztlapokról,
- a tudásszint-felmérésben részt vevő felnőttek számáról, és

- az elért eredményekről.

Az így kapott adatok elemzésével kívánják a rendszert fejleszteni, melynek hosszabb távú intézkedése (lásd a 0501 fejezetet) elindításának következtében, amely nagyszámú moduláris felnőttképzési program és tananyag, valamint 200 szakmában az előzetesen megszerzett tudás mérésére alkalmas mérőeszközök kidolgozását foglalja magában. A korábbi projekt tapasztalatait és eredményeit beépítik az új programba, melynek keretében az előzetes tudás mérésének országos sztenderdjeit várhatóan 2007 júniusáig, a program befejezéséig dolgozzák ki.

A formális és informális tanulást általában elismerik a munkaerő-piacon is, amennyiben az megkönnyíti bizonyos állások megszerzését (a többéves szakmai tapasztalat követelményként szerepel a legtöbb álláshirdetésben) vagy munkahelyi előlépést tesz lehetővé.

IRODALOMJEGYZÉK

The Education System in Hungary (2001/2002). Eurybase. The Information Database on Education Systems in Europe/ Eurydice Magyarországi Képviselő, Oktatási Minisztérium. Interneten elérhető az alábbi címen:

<http://194.78.211.243/Eurybase/Application/frameset.asp?country=HU&language=EN>

Összefoglaló a HEFOP 3.5.1. jelű, „Korszerű felnőttképzési módszerek kifejlesztése és alkalmazása” című központi intézkedés fő Nemzeti Felnőttképzési Intézet. Interneten elérhető az alábbi címen: http://www.nfi.hu/hefop/dok/hefop_351_osszegzo.doc

Papp Ágnes (szerk.): *Szakképzés Magyarországon 2005*. Az Oktatási Minisztérium megbízásából készült tanulmány. Budapest: Nemzeti Szakképzési Intézet, 2005.

0901 - STRATÉGIA ÉS BIZTOSÍTÁS

Magyarországon a pályaválasztási információs és tanácsadó szolgáltatások biztosításáért az Oktatási Minisztérium és a Foglalkoztatáspolitikai és Munkaügyi Minisztérium közösen felelős. Az Oktatási Minisztérium felelős a pályaválasztási tanácsadásér biztosításáért az alap-, közép-, és felsőfokú iskolarendszerű oktatás területén, valamint az iskolarendszerű felnőttképzésben. Mivel fő célkitűzései közé tartozik a lemorzsolódás csökkentése és az iskolai kudarcok mérséklése, e szolgáltatások tartalmi és módszertani színvonalának emelése - a tanulási kudarcok elkerülését célzó módszerek bevetése mellett - rendkívül fontos. A Foglalkoztatáspolitikai és Munkaügyi Minisztérium felelős a pályaválasztási tanácsadásért az iskolarendszeren kívüli felnőttképzésben, különös tekintettel a hátrányos helyzetű rétegek, illetve a nők munkaerő-piaci visszatérésének segítésére.

Az elmúlt 10 évben – a korábbi megyei pedagógiai intézet-hálózat megtartása mellett – kialakult egy többpólusú, korszerű pályaaorientációs/tanácsadó intézményhálózat. Az új rendszer egyaránt képes a fiatalok és a felnőttek differenciált igényeinek kielégítésére és az alábbi intézményeket foglalja magába:

- megyei pedagógiai intézetek, melyek pályainformációs, illetve pályatanácsadó szolgáltatásokat kínálnak a közoktatásban tanulók számára;
- az egyetemeken és főiskolákon (részben állami, részben magán erőből) működő információs szolgálatok a hallgatók számára;
- az Állami Foglalkoztatási Szolgálat (ÁFSZ), mely az 1990-es évek elején jött létre és 20 megyei munkaügyi központot és 172 helyi kirendeltséget működtet, melyek feladata a foglalkoztatási törvény alapján tanácsadás biztosítása a munkanélküliek, illetve a munkát kereső munkavállalók számára, valamint évente pályaválasztási kiállításokat és képzési börszét is rendeznek;
- kilenc regionális képző központ, melyek (szintén az Állami Foglalkoztatási Szolgálat részeként) 1992 óta jöttek létre Világbanki segítséggel, és a felnőttek képzése és átképzése során a képzési program részeként kínálnak pályaaorientációs, karrierfejlesztési és álláskeresési ismereteket és tanácsadást;
- Foglalkozási Információs Tanácsadó (FIT) bázisok, melyek 1994-től alakultak ki német segítséggel és a munkaügyi központok irányítása alá tartoznak, szolgáltatásaik kiterjednek a munkavállalókra és a tanulóira is;
- a felnőttképzési intézmények széles hálózata (vállalkozások, non-profit szervezetek), melyek képzési programjukon belül vagy azon kívül kínálnak pályatanácsadó szolgáltatásokat;
- egyes munkaadók karrierfejlesztési szolgáltatásokat nyújtanak alkalmazottaik számára a belső képzési rendszer részeként.

Helyi szinten a pályaaorientációért, pályatanácsadásért felelős intézmények közti együttműködés folyamatos, elsősorban a különböző helyi rendezvények vonatkozásában, melyeket az önkormányzatok, kamarák, munkaadók és az iskolák, valamint a nem állami képzők közösen szerveznek a helyi munkaügyi központokkal, illetve azok kirendeltségeivel együtt.

A fenti tanácsadó testületeken kívül 1998-ban a Munkaügyi Minisztérium a Csongrád Megyei Munkaügyi Központot bízta meg azzal, hogy az EU Leonardo programja keretében és annak támogatásával hozza létre a Nemzeti Pályainformációs Központot. A központ fő feladatai a Magyarország határain kívül folyó képzési programokról való tájékoztatás, valamint a magyar oktatási és munkaerő-piaci rendszer megismertetése a külföldi fiatalokkal.

A magyar Kormány továbbá "A képzésből a munka világába történő átmenet támogatása" című PHARE-pályázat keretében 2002-2004-ben olyan fejlesztési programot támogatott az ország három legelmaradottabb régiójában, melynek célja az iskolarendszeren belüli és azon kívüli pályaválasztási és pályaaorientációs tanácsadás, illetve az információs háttér fejlesztésére volt. A program országos szintű elterjesztése a közeljövőben várható.

A pályaaorientáció és tanácsadás integrált része az oktatási-képzési formáknak is az alábbi intézkedéseknek köszönhetően:

- a Nemzeti Alaptanterv (NAT) heti egy óra lehetőséget biztosít 7. osztálytól kezdve a pályatanácsadásra, mely kiegészíthető a pályaválasztás előkészítésére fordított osztályfőnöki órák egy részével az 5. osztálytól kezdve;
- a helyi tantervek lehetőséget adnak pályaaorientációs foglalkozások tartására csoportbontásban vagy egyéni munkában az 5. osztálytól fokozatosan emelkedő óraszámokban;
- az iskolákban általában az osztályfőnök nyújt pályaválasztási tanácsadást a tanulóknak (egyes esetekben a munkaügyi központok tanácsadóinak részvételével) az osztályfőnöki órák keretein belül, de a pályaaorientáció része a szakképző iskolák tanterveinek (szakmától függően 40-80 óra);
- e foglalkozások hatására a tanuló 16 éves koráig eldől, hogy megfelelő iskolázásban részesül-e (megfelelő iskolatípusban, szakirányban tanul), és a megfelelő korrekcióra lehetőség nyílik;
- az osztályfőnöki órák mellett a fakultatív tárgyak, szabad sávok adhatnak keretet a pályaaorientációs tevékenységre a középiskolák 11.-12. évfolyamán (felvételi felkészülés, álláskeresési technikák, szakmaválasztás, stb.).

0902 - CÉLCSOPORTOK ÉS A KÖZVETÍTÉS MÓDJAI

A pályatanácsadói szolgáltatásokat kínáló intézmények célcsoportjai:

- pedagógiai szakszolgálatok: elsődleges célcsoport az általános iskolák végzősei;
- Állami Foglalkoztatási Szolgálat (ÁFSZ): a munkaügyi központok és kirendeltségeik célcsoportja elsősorban munkanélküliek valamint a megváltozott munkaképességűek, a regionális képző központok a felnőtt és fiatal munkanélküliek, munkanélküliséggel veszélyeztetettek és különböző hátrányos helyzetű csoportok számára nyújtanak szolgáltatásokat, míg a FIT-ek szolgáltatásai kiterjednek a munkavállalókra és a tanulmányaikat folytató fiatalokra is;
- felnőttképzési intézmények: a felnőttképzésről szóló CI. törvény az akkreditált felnőttképzési intézményeket legalább két szolgáltatás nyújtására kötelezi az alábbiak közül:
 - előzetes tudásszint felmérés;
 - képzési szükségletek felmérése és képzési tanácsadás;
 - pályaaorientációs, pályakorrekciós tanácsadás;
 - elhelyezkedési tanácsadás; vagy
 - álláskeresési technikák.

A tanácsadók munkájuk során hozzásegítik az ügyfeleket a képzési- és munkaerő-piaci információkhoz való hozzájutáshoz, illetve segítik őket az önismereti információk meghatározásában. Ezen információk alapján a szakemberek támogatják az egyént a szakmai továbblépését jelentő döntés jól megalapozott meghozatalában.

A szolgáltatás legáltalánosabb módja a személyes és telefonos tanácsadás, mely utóbbi elsősorban az információs tanácsadásra alkalmas. Egyes régiókban Web tanácsadás is igénybe vehető, Interneten keresztül. A személyes tanácsadás egyéni vagy csoportos formában történik.

Az egyes célcsoportoknak különböző módszerek alkalmazásával nyújtanak szolgáltatásokat:

- az általános és a középiskolai iskolai tanulók részére ajánlják a számítógéppel támogatott tanácsadást, amely a személyes tulajdonságok feltárására alkalmas (képesség, érdeklődés, értékek);
- a felnőttek részére inkább az egyéni tanácsadást javasolják, mivel a személyes interjú jobban feltárja a megelőző pályafutás és a személyes élet problémáit is, amelyek megkönnyítik az új szakképesítés vagy munkahely kiválasztását;
- a strukturált csoportfoglalkozások alkalmasak a pályaválasztási tanácsadás iskolában történő lebonyolítására és a felnőttekkel vagy munkanélküliekkel való foglalkozásra is: a csoportfoglalkozás célja, hogy irányt adjon a résztvevőknek saját életútjuk megtervezéséhez, melynek végén a résztvevők önmaguk fogalmazzák meg a továbblépés irányát, melyet az egyéni terv tartalmaz; az iskolákban a csoportfoglalkozások a pályaválasztási döntés elősegítésére irányulnak;
- a tanulók számára az információs és pályaválasztási tanácsadás az egyéni igényeknek megfelelő pályaválasztási döntést segíti, és a későbbi zökkenőmentes beilleszkedést szolgálja;
- a pályaválasztási információk és tanácsadás a fiatal munkanélküliek mielőbbi elhelyezkedését, a számukra legmegfelelőbb életpálya megtalálását célozza;
- a megyei munkaügyi központok minden évben pályaválasztási kiállításokat, pályaválasztást segítő rendezvényeket szerveznek.

A tanácsadó fő eszközének a célzott beszélgetés tekinthető, de az egyéni önismereti információk (érdeklődés, képesség, érték, munkamód, tanulási stílusok) meghatározásában számítógépes szoftverek és papíralapú kérdőívek is a tanácsadók rendelkezésére állnak, melyek egy része korcsoportonként differenciált. Egyes szoftverek a kérdőív kitöltése után a személyiség-jegyeknek leginkább megfelelő szakmákat vagy szakterületeket is ajánlanak.

A szakmák tartalmának megismeréséhez rendelkezésre álló két alapvető eszköz a pályaleírások (melyek jelentős része elektronikus formában is megtalálható) és a szakmákat bemutató filmek, mely utóbbiak az Internetről ingyenesen letölthetők.

A képzési információhoz való hozzájutást Internetes adatbázisok és papír alapú kiadványok is segítik. Egy PHARE projekt keretén belül a három munkaerő-piaci szempontból leghátrányosabb régióban a tanácsadás alapját képező Internet alapú pályaválasztási, pályaeorientációs és pályakorrekciós információs-bázist hoztak létre, amelyben a pályaválasztást segítő információk Interneten keresztül ingyenesen elérhetők és hozzáférhetők a célcsoport minden tagja számára.

0903 - TANÁCSADÓ ALKALMAZOTTAK

A munkaügyi szervezet által támogatott szolgáltatást nyújtó pályaválasztási/karriertanácsadó intézmények személyzetének az alábbi képesítésekkel kell rendelkeznie a 30/2000 (IX. 15) GM rendelet alapján:

- munkaerő-piaci és foglalkozási információk nyújtása, valamint helyi (térégi) foglalkoztatási tanácsadás esetén bármely felsőfokú végzettség, továbbá munkaerő-piaci információnyújtás esetében ezen a területen szerzett két év szakmai gyakorlat;
- munka-, pálya-, rehabilitációs tanácsadás nyújtása esetén: az alábbi területek egyikén kell végzettséggel rendelkeznie:
 - munkavállalási tanácsadó végzettség, vagy
 - szociálpedagógiai végzettség, vagy
 - szociális munkás végzettség, vagy
 - munka- és pályatanácsadó végzettség, vagy

- felsőoktatási diáktanácsadó posztgraduális végzettség, vagy
 - felsőfokú mentálhigiénés végzettség, vagy
 - pályaeorientációs tanár, vagy pszichológus végzettség, vagy
 - munka- és pályatanácsadó szakpszichológus végzettség, vagy
 - szervezet és munka szakpszichológiai végzettség;
- pszichológiai tanácsadás esetén:
 - pszichológus végzettség, vagy
 - munka- és pályatanácsadó szakpszichológus végzettség, vagy
 - szervezet és munka szakpszichológiai végzettség;
 - foglalkoztatási tanácsadás esetén: felsőfokú humán végzettség szükséges.

A tanácsadók különböző tanfolyami és továbbképzéseken, konferenciákon valamint külföldi tanulmányutakon (például a Leonardo da Vinci közösségi programon belül szervezett csereutakon, melyek szakmai tapasztalatcsere által biztosítanak továbbképzési lehetőséget a tanácsadók számára) tudják bővíteni megszerzett tudásukat.

Tanácsadók számára elérhető szakirányú képzés többek között:

- Munkavállalási Tanácsadó Képzés (felsőfokú képzés)
- Munka- és pályatanácsadó szakpszichológus (továbbképzés)
- Pályaeorientációs tanár továbbképzés (továbbképzés)
- Tanulási és pályatanácsadás (továbbképzés)
- Pályaeorientációs konzulens képzés (tanfolyami képzés)
- Kreativitás és kommunikáció (tanfolyami képzés)

„A képzésből a munka világába történő átmenet támogatása” című PHARE program során speciális pedagógus képzési program kidolgozására is sor került és összesen legalább 900 tanár vagy szakértő kapott képzést a pályatanácsadás területén.

I RODALOMJEGYZÉK

Kiszter István, Vladiszavlyev András, Zachár László: *Pályainformációs és tanácsadó szolgáltatások politikái*. (Készült az ETF megbízásából, az OECD nemzeti kérdőív alapján)

Dr. Szilágyi Klára: *Munka- pályatanácsadás mint professzió*. Budapest: Kollégium Kft., 2000.

HASZNOS WEBOLDALAK

Dél-alföldi Regionális Pályaválasztási és Pályaeorientációs Tanácsadó Hálózat. Honlap [online]. Interneten elérhető az alábbi címen: <http://www.epalya.hu>

Kontakt Alapítvány. Honlap [online]. Interneten elérhető az alábbi címen: <http://www.palyanet.hu>

Nemzeti Pályainformációs Központ. Honlap [online]. Interneten elérhető az alábbi címen: <http://www.npk.hu>

1001 - A KÉPZÉS FINANSZÍROZÁSÁRA VONATKOZÓ HÁTTÉR-INFORMÁCIÓK

A Szakképzés-fejlesztési Stratégia (lásd a 0201 fejezetet) által meghatározott fontos cél a rendelkezésre álló pénzforrások hatékonyabb felhasználása és a kapacitások kihasználásának növelése – a szakképzés szerkezeti és tartalmi fejlesztésének a gazdaság versenyképességének növelését és az esélyegyenlőség megvalósítását szolgáló fő célkitűzéseivel összhangban. E célok elérése érdekében szükséges a szakképzés intézményi rendszerének átalakítása a működési költségek racionalizálása és a fejlesztésre fordítható források optimális felhasználása céljából (vö. a térségi integrált szakképző központok létrehozása, lásd a 0201 fejezetben), valamint ösztönző pénzügyi eszközök és fejlesztési intézkedések alkalmazása.

A már bevezetett vagy a közeljövőben alkalmazandó pénzügyi ösztönzők a következő célokat szolgálják:

- a képzés színvonalának emelése, és a képző intézmények ösztönzése arra, hogy képzési kínálatukat a munkaerő-piaci igényekhez igazítsák (a szakképző iskolák normatív támogatásának differenciálása a végzetek foglalkoztatási aránya alapján, kiemelt támogatás a munkaerőpiac hiányszakmáira irányuló képzések számára, szakmai tanácsadó testületek létrehozása, lásd a 0303 fejezetet; a felnőttképzés normatív támogatási rendszerének módosítása, lásd a 1003 fejezetet);
- tanulók/gazdálkodó szervezetek ösztönzése munkaerőpiac hiányszakmáiban történő tanulásra/képzésre (a minimálbér 20%-ának megfelelő összegű kiegészítő juttatás biztosítása a tanulószerveződéses tanulóknak és a vállalkozásoknak visszatérített anyagköltség mértékének növelése 2007-től, a hiányszakmáknak a regionális fejlesztési és képzési bizottságok által 2006-ra összeállítandó listája alapján);
- a tanulószerveződéses képzések számának növelése az iskolarendszerű szakképzésben (lásd az 1002 fejezetet).

A szakképzés finanszírozási rendszere az alábbi négy alapvető forrásra épül:

- központi költségvetés, mely a közoktatási és felsőoktatási intézmények, illetve különböző célcsoportoknak szervezett felnőttképzési programok normatív finanszírozását biztosítja;
- helyi önkormányzatok (és egyéb iskolafenntartók) támogatása, azaz a közoktatási intézmények költségvetési típusú finanszírozása;
- a Munkaerő-piaci Alap (MPA) - amely bevételeit a munkáltatók és a munkavállalók különböző kötelező hozzájárulásaiból, költségvetési támogatásból és privatizáció bevételeiből nyeri, és amely számos szakképzés-fejlesztési program és a hátrányos helyzetűek képzése számára nyújt támogatást - képzési és foglalkoztatási alaprészei, valamint
- nem állami pénzügyi források:
 - gazdálkodó szervezetek, melyek fizetik a szakképzési hozzájárulást (lásd lent), gyakorlati képzést biztosítanak a szakképzés tanulói számára, fejlesztési támogatást nyújtanak a szakképző iskolák vagy felsőoktatási intézmények számára, illetve képzést, tanulmányi szabadságot, stb. Biztosítanak saját dolgozóik számára;
 - egyének, akik fizetik a tandíjat, utazási és szállási költségeket, megvásárolják a tankönyveket és taneszközöket, stb.;
 - nemzetközi támogatás (pl. EU-s Strukturális Alapok).

A szakképzés finanszírozásában meghatározó szerepet tölt be a gazdaság magánszektora, elsősorban a szakképzési hozzájárulás rendszerén keresztül. A gazdálkodó szervezetek e kötelező hozzájárulást, mely egyfajta adó, összege a

bérek költség 1.5%-a, számos különböző formában megfizethetik, a szakképzési hozzájárulásról és a képzésfejlesztés támogatásáról szóló 2003. évi LXXXVI. törvény rendelkezései szerint). A szakképzési hozzájárulásukat a vállalkozások az alábbi célokra fordíthatják (lásd az alábbi 1. táblázatot is):

- szakképző iskolai tanuló, illetve felsőoktatásban részt vevő hallgató gyakorlati képzésének megszervezésére (együttműködési megállapodás vagy tanulószerveződés alapján a szakképzési hozzájárulás 100%-a fordítható az ezzel kapcsolatos költségekre);
- szakképző iskola vagy, 2001 óta, felsőoktatási intézmény számára nyújtott fejlesztési támogatással (előbbi esetben a szakképzési hozzájárulás 75%, utóbbi esetben 37.5%-a fordítható e célra);
- saját munkavállaló számára szervezett szakképzéssel (felnőttképzési vagy tanulmányi szerződés alapján, a hozzájárulás maximum 33%-ig); vagy
- az MPA képzési alaprészébe való befizetéssel (100%-ig).

1. táblázat: A szakképzési hozzájárulás összege (millió HUF 1EUR=250HUF)					
ÉV	GAZDÁLKODÓ SZERVEZETEKNE L FOLYÓ GYAKORLATI KÉPZÉS	FEJLESZTÉSI TÁMOGATÁS		MPA KÉPZÉSI ALAPRÉSZE	SAJÁT ALKALMAZOTTAK KÉPZÉSE
		SZAKKÉPZŐ ISKOLÁK RÉSZÉRE	FELSŐ-OKTATÁS RÉSZÉRE		
1998	5,7	n.a.	-	8,7	n.a.
1999	5,6	n.a.	-	11,0	n.a.
2000	5,5	n.a.	-	13,3	1,0
2001	6,2	11,9	0,9	16,1	2,4
2002	6,9	12,5	2,3	18,7	3,4
2003	7,6	13,3	3,0	20,6	4,8
2004	8,4	12,4	3,3	22,4	5,3

Forrás: Oktatási Minisztérium, Szakképzés-fejlesztési Osztály; Oktatási Minisztérium Alapkezelő Igazgatósága (OMAI); Foglalkoztatáspolitikai és Munkaügyi Minisztérium

2. táblázat: A szakképzési hozzájárulásból a Munkaerő-piaci Alap képzési alaprészébe befizetett összeg növekedése (milliárd HUF 1EUR=250HUF)			
ÉV	KÉPZÉSI ALAPRÉSZ	AZ ELŐZŐ ÉV %-BAN	1998-AS %
1998	8,7	100	100
1999	11,0	126,44	126,44
2000	13,3	120,91	152,87
2001	16,1	121,05	185,06
2002	18,7	116,15	214,94
2003	20,6	110,16	236,78
2004	22,4	108,74	257,47
2005	27,7	123,42	318,39

Forrás: Oktatási Minisztérium, Szakképzés-fejlesztési Osztály; OMAI

Az államháztartás ráfordítása és a hozzájárulási kötelezettség közel azonos nagyságrendű, azonban a költségvetési (állami, önkormányzati) forrás csökkenő, míg a hozzájárulási kötelezettség növekvő tendenciát mutat (lásd a fenti táblázatokat). A szakképzési hozzájárulás rendszerének fejlesztése ezért rendkívül fontos, és a

hozzájárulás felhasználásának szigorúbb ellenőrzése, valamint az MPA támogatásának hatékonyabb kihasználása folyamatosan biztosíthatja az iskolarendszerű és iskolarendszeren kívüli szakképzés tartalmi és technikai fejlesztéséhez szükséges forrásokat.

1002 - A SZAKMAI ALAPKÉPZÉS (SZA) FINANSZÍROZÁSA

KÖZOKTATÁS

A közoktatáson belül folyó szakmai alapképzés finanszírozásának elsődleges forrása az államháztartás két alrendszere: a központi költségvetés és a helyi önkormányzatok (vagy más iskolafenntartók) költségvetései. E decentralizált finanszírozási rendszer két szintje:

- a központi költségvetés és az iskolafenntartók költségvetési kapcsolata, ahol az allokáció módja a normatív támogatás;
- az intézményfenntartók és az intézmények kapcsolata, ahol az allokáció módja a költségvetés típusú finanszírozás.

Az általánosan képző évfolyamokon a szakközépiskolák finanszírozása azonos a gimnáziumokéval, mindkét intézmény ugyanolyan összegű normatív támogatást kap (tanulónként 262,000 forint/1048 EUR euró). A szakiskolák felzárkóztató évfolyama(i) a normatív támogatás összegének kétszeresét kapják. A szakmai előkészítő képzés (melyet az iskolák az általánosan képző évfolyamaikon szervezhetnek) normatív támogatása jelenleg nem biztosított, de a tervek szerint a 2006/2007. tanévtől bevezetésre kerül.

A szakképző évfolyamok esetében az iskola különböző mértékű normatív támogatást kap a szakmai elméleti oktatásra (2006-ban tanulónként 210 000 forint/840 euró) és a szakmai gyakorlati képzésre (tanulónként 112 000 forint/448 euró). A gazdálkodó szervezetnél (együttműködési megállapodás vagy tanulószerveződés alapján) folyó gyakorlati képzés költségeit a gazdálkodó állja, aki szakképzési hozzájárulásának egy részét vagy egészét fordíthatja az ezzel kapcsolatban felmerülő költségek fedezésére.

A szakképzés finanszírozásában nemrégiben végbement változások összefüggnek azzal az oktatáspolitikai céllal, hogy a vállalkozásokat és az iskolákat egyaránt ösztönözzék a tanulószerveződéses képzés előnyben részesítésére. A vállalkozások költségeinek visszatérítési folyamata leegyszerűsödött, és a szakképző iskoláknál folyó gyakorlati képzés normatív támogatása átalakult (lásd a 0404 fejezetet).

A szakképző iskolák továbbá gazdálkodó szervezet által nyújtott fejlesztési támogatásban is részesülhetnek (melyet a vállalkozások szakképzési hozzájárulásukból fizethetnek) és részt vehetnek az állam és/vagy a Strukturális Alapok által támogatott fejlesztési programokban. A közvetlen fejlesztési támogatások és az MPA képzési alaprészének központi illetve decentralizált keretei (melyek aránya kb. 1/3-2/3) az iskolák technikai/technológiai fejlesztésének fő forrásai, miután a központi költségvetés a fejlesztésekhez egyre kevesebb forrást biztosít.

Az MPA képzési alaprész központi keret – melynek elsődleges célja a gyakorlati képzés támogatása és fejlesztése annak érdekében, hogy az iskolarendszerű szakképzés tanulói korszerű, piacképes szakmai kompetenciákat szerezhessenek - forrásainak pályáztatását az Országos Szakképzési Tanács (OSZT) szervezi és értékeli. A decentralizált keret - mely a regionális igények támogatását szolgálja az oktatási miniszter által meghatározott fejlesztési prioritásokkal összhangban - forrásainak pályáztatásában a regionális fejlesztési és képzési bizottságok működnek közre. A Tanács és a bizottságok munkájában is részt vesznek a társadalmi partnerek, feladatuk az oktatási miniszter döntéseinek előkészítése.

Országos átlagban a helyi önkormányzati fenntartású közoktatási intézmények kiadásainak 55-60%-át fedezi az állami hozzájárulás, és önkormányzati kiegészítő források hiányában az intézmények egy részénél a működési költségeket fejlesztési forrásokból finanszírozzák. A közoktatási intézmények normatív finanszírozási rendszere ezért további módosításokat igényel annak érdekében, hogy hatékonyabbá és átláthatóbbá váljon, illetve több teret engedjen a decentralizált (intézményi) döntéshozatalnak. A problémák részben a fenntartás kettős természetéből fakadnak, vagyis abból, hogy míg a szakképzés jogi szabályozása alapján a szakképzés tartalmi feltételeit (szakmaszerkezet, vizsgarendszer, iskolaszerkezet, stb.) az állam normatív módon (jogszabályokkal) és fejlesztési programokkal határozza meg, a forrásokat ehhez a fenntartónak kell hozzárendelnie. A szakképző iskolák háromcsatornás finanszírozása (állami normatíva, önkormányzati kiegészítő normatíva és MPA képzési alaprésze) továbbá gyakran megakadályozza a felelőségek világos meghatározását a képzés és a fejlesztés biztosításával kapcsolatban.

FELSŐOKTATÁS

A felsőoktatás - ahol a hallgatók első felsőfokú szakképesítésüket vagy diplomájukat ingyenesen szerezhetik meg állami vagy egyházi főiskolán/egyetemen (valamint, külön megállapodás alapján, magán intézményekben is) – finanszírozási rendszere az alábbi forrásokra épül:

- állami költségvetési támogatás:
 - normatív támogatás (hallgatói juttatásokra; a képzésre; kutatásra; állami intézmények esetében pedig a működtetés költségeire is);
 - pályázatok (pl. oktatói ösztöndíjak finanszírozására, infrastrukturális fejlesztésre, kis létszámú szakok indításához, stb.) és
 - az Oktatási Minisztériummal kötött megállapodás (pl. doktori képzésre, fejlesztésre, stb.)
- intézményi bevételek (szolgáltatások díja, önköltséges képzés költségtérítése, vállalkozási tevékenység bevétele, stb.) és fejlesztési támogatások, adományok, ingatlanvagyon, stb.

Az államilag fenntartott intézmények esetében az állami költségvetésből származó bevétel relatív arányát körülbelül 30%-ra becsülik, bár e tekintetben jelentős különbségek a különböző intézmények között.

A *felsőoktatásról szóló 2005. évi CXXXIX. törvény* hatályba lépésével bekövetkező legfontosabb változások a normatív támogatás összegének törvényi meghatározása a Központi Statisztikai Hivatal (KSH) által meghatározott mindenkori átlagkeresethez viszonyítva, valamint a gazdasági tanácsok felállítása minden állami intézményben. A gazdasági tanács 7-9 tagból áll (a rektor, a gazdasági igazgató, 3-4, a Szenátus által delegált tag és 2-3, az Oktatási Minisztérium által delegált tag), feladata az intézmény pénzügyi működésének fejlesztésében és felügyeletében való közreműködés.

1003 - A SZAKMAI TOVÁBBKÉPZÉS ÉS A FELNŐTTKÉPZÉS FINANSZÍROZÁSA

Az iskolarendszerű felnőttoktatás finanszírozásának forrásai ugyanazok, mint a nappali rendszerű közoktatás és felsőoktatás esetében. A közoktatásban a nappali munkarend szerinti felnőttoktatás normatív támogatásának összege megegyezik a nappali rendszerű oktatás normatív támogatásával, az esti oktatás esetében a támogatás ennek 50%-a, levelező oktatás esetében pedig 20%-a, ezt egészíti ki a résztvevők által fizetett költségtérítés/tandíj az utóbbi két formában. A felsőoktatási intézmények által kínált programok minden (nappali, részidős és távoktatási) képzési forma esetében lehetnek államilag finanszírozottak és költségtérítésesek is, és az állam mindenki

számára biztosítja az első felsőfokú OKJ-s szakképzettség vagy diploma ingyenes megszerzését.

Az iskolarendszeren kívüli felnőttképzés finanszírozásának három fő forrását az állam, a munkáltatók és a résztvevők hozzájárulása alkotják. A jelenlegi oktatáspolitikai alapelvek, hogy mindhárom oldal egyformán, a költségek összegének kb. 1/3-ával járjon hozzá a képzési költségekhez. 2005-ben a felnőttképzés összes költségének kb. 40%-át az állam finanszírozta.

A felnőttképzés magyarországi támogatási rendszerének alapvető célja a tudásalapú társadalom kialakításának elősegítése és a foglalkoztathatóság, illetve a foglalkoztatottak versenyképességének növelése. Az állami támogatás és a vállalati/egyéni ráfordítások ösztönzése elősegítik a felnőttképzésbe való bekapcsolódást és hozzájárulnak az élethosszig tartó tanulás megvalósításához. E finanszírozási rendszer fő forrásai:

- központi költségvetés, mely normatív támogatást biztosít a célcsoportok számára kínált képzésekre, illetve finanszírozza az Állami Foglalkoztatási Szolgálat és a regionális képző központok működését és programjait;
- Munkaerő-piaci Alap (MPA):
 - foglalkoztatási alaprész, mely a munkanélküliek és egyéb célcsoportok képzését finanszírozza;
 - a foglalkoztatási alaprész felnőttképzési célú kerete, amely a felnőttképzés és a különböző célcsoportoknak szánt programok tartalmi és technikai fejlesztésének támogatását szolgálja;
 - képzési alaprész, mely a szakképzési rendszer működésének és fejlesztésének támogatását szolgálja központi programokon és pályázatokon keresztül;
- a felnőttképzés résztvevői, akik költségeiket csökkenthetik a személyi jövedelemadó-kedvezmény által;
- munkáltatók, akik biztosítják vagy finanszírozzák alkalmazottaik képzését, s akik költségeiket a szakképzési hozzájárulás terhére csökkenthetik (lásd az 1001 fejezetet).

A vállalkozások által az MPA-ba befizetett szakképzési hozzájárulás összege a felnőttképzés rendszerének, intézményeinek és résztvevőinek fejlesztéséhez biztosít forrásokat. Az MPA foglalkoztatási alaprész felnőttképzési célú keretéből (mely a képzési alaprészbe befizetett szakképzési hozzájárulás nagyjából 1/3-át kapja) származó támogatás egyedi döntések vagy pályázat útján nyújtható a *foglalkoztatáspolitikai és munkaügyi miniszter 8/2003. (VII. 4.) rendeletében* meghatározott szabályozással összhangban. A foglalkoztatáspolitikai és munkaügyi miniszter döntéseit a társadalmi partnereket is magába foglaló Országos Felnőttképzési Tanács (OFT) véleményezi.

A személyi jövedelemadó-kedvezmény (melyet az *adókról, járulékokról és egyéb költségvetési befizetésekről szóló törvények módosításáról szóló 2002. évi XLII. törvény* szabályoz) alapvetően egy ösztönző elem. Célja az aktív népesség továbbképzésének ösztönzése az önköltséges felnőttképzés indirekt állami támogatásán keresztül. Az adókedvezmény lehetősége 2003. január 1-i hatállyal lépett életbe és a felnőttképzésben résztvevő magánszemélyt (illetve annak befizetőként feltüntetett házastársát vagy szülőjét) illeti meg, amennyiben éves jövedelme nem haladja meg a 6 500 000 forint (26 000 euró) összeget. Az adócsökkentő támogatás mértéke az adóévben fizetett képzési díj 30%-a, de legfeljebb 60 ezer forint/240 euró (a számítástechnikai eszközök beszerzésére fordított összeg utáni adókedvezménnyel együtt).

A vállalatoknál folyó szakmai továbbképzést a munkáltató fizeti. Támogatásuk jelentősen változik ágazattól és a vállalkozás méretétől függően, és ilyen képzéseket 1999-ben a vállalatok csupán 37%-a támogatta, ami a munkavállalóknak csak 12%-át érintette. A munkáltatók által biztosított szakmai továbbképzés fejlesztését ösztönzi az a lehetőség, hogy kötelező szakképzési hozzájárulásuk egy részét (legfeljebb 33%-át) ilyen képzések finanszírozására fordíthatják. Amint azt az adatok mutatják (lásd a 1001 fejezet 1. táblázatát), ezt egyre inkább igénybe is veszik: ennek összege a 2000. évi 1,031 milliárd forintról (4,124 millió euró) 2004-re 5,3 milliárd forintra (21,2 millió euró) emelkedett.

1999-ben a vállalatok által biztosított SZT-k költségei a teljes munkaerő-költségnek csupán 1,2%-át, az EU-15 átlag felét tették ki, és a közvetlen költségek ennek az átlagnak kicsivel több, mint egyharmadát (lásd az alábbi táblázatot). Az alacsony számokat a vállalati képzések magyarországi alacsony száma (aránya) magyarázhatja (lásd 0504 fejezetet). Valójában ennek egyik magyarázata az anyagi források hiánya: az Eurostat 2. CVTS felmérésekor megkérdezett vállalatok több mint 20%-a, különösen a kisebbek hivatkoztak az ilyen képzések finanszírozásának nehézségeire.

A szakmai továbbképzések költsége a teljes (az összes gazdálkodó szervezetet érintő) munkaerő-költség %-ban (1999)			
	ÖSSZES KÖLTSÉG	KÖZVETLEN KÖLTSÉG	A RÉSZTVEVŐK MUNKAERŐ-KÖLTSÉGE
EU-15	2,3	1,4	0,8
MAGYARORSZÁG	1,2	0,5	0,4

Közvetlen költség: a szakmai továbbképző tanfolyamok ára

Összes költség: a közvetlen költség, a képzés idejére biztosított munkaidő-kedvezmény költsége, és az országos vagy regionális képzési célú alapokhoz való hozzájárulás és az országos és más támogatás különbözetének összege

Forrás: Eurostat, Newcronos, 2nd continuing vocational training survey in enterprises (CVTS)

Más európai országokhoz viszonyítva a nemzeti alapokhoz való hozzájárulások és a nemzeti és egyéb forrásokból kapott támogatások mérlege meglehetősen magas, 60%-os volt 1999-ben. Ez főként a szakképzési hozzájárulás intézményének köszönhető, mely a vállalatokra az összes bérköltség 1,5%-a mértékben kivetett egyfajta adó (lásd 1001 fejezetet). Mindazonáltal, mivel nő azon vállalatok aránya, akik szakképzési hozzájárulásukat egészében vagy részben tanulók gyakorlati képzésére vagy saját dolgozóik képzésére fordítják, e szám valószínűleg alacsonyabb lenne 2006-ban (a következő CVTS felmérés ebben az évben készül).

1004 - A MUNKANÉLKÜLIEK ÉS EGYÉB, A MUNKAERŐ-PIACRÓL KISZORULT CSOPORTOK SZÁMÁRA KÍNÁLT KÉPZÉSEK FINANSZÍROZÁSA

A munkanélküliek és a munkanélküliséggel veszélyeztetettek képzését egyrészt az Állami Foglalkoztatási Szolgálat biztosítja, másfelől közvetlenül a különféle felnőttképzők, melyek normatív támogatást kapnak vagy az MPA és/vagy az EU-s Strukturális Alapok által támogatott fejlesztési pályázatokban vesznek részt.

A megyei munkaügyi központok az MPA foglalkoztatási alaprészből adnak anyagi támogatást a munkanélkülieknek és az egyéb célcsoportok résztvevői számára ahhoz, hogy a regionális képző központok és egyéb akkreditált felnőttképzési intézmények által kínált képzéseken részt vehessenek. A támogatás magába foglalja a képzés és az azzal kapcsolatos költségek megtérítését, valamint keresetkiegészítést/keresetpótló juttatást a képzés idejére.

A felnőttképzés állami költségvetésből történő normatív finanszírozása, mely az állam által elismert szakképesítéssel nem rendelkező felnőttek első, az Országos Képzési Jegyzékben (OKJ) szereplő szakképesítésének megszerzéséhez, illetve a fogyatékkal élők (valamint az évente meghatározott célcsoportok) általános, nyelvi és szakmai képzéséhez biztosít támogatást, 2003-ban került bevezetésre. A támogatást akkreditált (fogyatékkal élők számára kínált képzések esetében akkreditált képző programot kínáló) felnőttképzési intézmények igényelhetik az intézmény és az FMM közötti megállapodás alapján, az intézmény képzési tervében meghatározott képzéseken részt vevő felnőttek létszáma után. A normatív támogatás a 2003-as 461 millió forintról (1,8 millió euró) 2005-re 2,520 millió forintra emelkedett, amely 17 233 felnőtt számára biztosította a részvételt a 153 intézmény által kínált 1 041 képzésben.

A 2005. október 1-től hatályos, a *felnőttképzés normatív finanszírozási rendszerének átalakításáról* szóló 206/2005 (X.1.) kormányrendelet értelmében az 50 év fölöttiek második OKJ-s szakképesítésének megszerzésére irányuló képzések szintén térítésmentesek lesznek a résztvevők számára. Az új szabályozás célja a normatív támogatás hatékonyságának növelése is, azáltal, hogy különböző mértékű támogatást határoz meg a képzés elméleti és gyakorlati részéhez, és a teljes támogatást a résztvevők képzést követő garantált elhelyezkedéséhez köti. A fogyatékkal élők képzései kivételével csak abban az esetben vehető igénybe a teljes normatív támogatás, amennyiben:

- egy munkáltató megállapodást köt a felnőttképzési intézménnyel, melyben vállalja, hogy a minisztérium által támogatott képzésben résztvevő felnőttet a képzést követő 3 hónapon belül, legalább 6 hónapig foglalkoztatja; vagy
- a képzésben részt vevő felnőtt vállalja a felnőttképzési szerződésben, hogy 3 hónapon belül önfoglalkoztató lesz, illetve önfoglalkoztatását legalább 6 hónapig fenntartja.

Még ha a felnőtt foglalkoztatása a fenti módokon nem is biztosított, a minisztérium továbbra is megtéríti a képzési költségek 50%-át a hiányszakmák esetében, amelyek jegyzékét évente határozzák meg és teszik közzé a minisztérium honlapján.

1005 - KILÁTÁSOK ÉS KÉRDÉSEK: A FINANSZÍROZÁSTÓL AZ EMBERI ERŐFORRÁSBA VALÓ BERUHÁZÁSIG

A szakképzés finanszírozási rendszerének átalakításához kapcsolódó, a 1001 fejezetben tárgyalt célkitűzések mellett a jövő oktatáspolitikai prioritásai a szakképzési hozzájárulás és a Munkaerő-piaci Alap (MPA) képzési alaprészének hatékonyabb felhasználását célozzák majd. E pénzforrás meghatározó szerepet játszik a szakképzés fejlesztésében, mivel a szakképzési hozzájárulásnak a bérköltségek összegéhez kapcsolt mennyisége a gazdaság növekedésével párhuzamosan folyamatosan növekszik (lásd a 1001. fejezet táblázatait). A képzési alaprész, melyet a gyakorlati képzés fejlesztésének finanszírozására hoztak létre, eredetileg (1972-től) a szakmunkásképző iskolák (a szakiskolák elődei) számára nyújtott támogatást, majd (1988-tól) kiterjesztették ezt a szakközépiskolákra, 2001 óta pedig felsőoktatási intézményekre is.

Annak érdekében, hogy e növekvő forrás felhasználása a lehető leghatékonyabban történjen, a jövőben a politikai prioritások az alábbi célok elérését célozhatják:

- a decentralizáció további erősítése az MPA forrásainak elosztási rendszerében, elsősorban a regionális fejlesztési és képzési bizottságok segítségével, melyek a regionális prioritásoknak megfelelően gondoskodhatnak a források szétosztásáról;
- a források felhasználásának és a Strukturális Alapok és más támogatásból finanszírozott fejlesztési programok koordinációja a párhuzamosság és a hatékonyság növelése érdekében;

- a felhasználás koncentráltságának erősítése azáltal, hogy a forrásokat integrált gyakorlati képzőhelyek kapják, melyek így képesek lesznek költséges technológiai beruházásokra is;
- a források, különösen a (kizárólag az intézmény technikai fejlesztésére szánt) fejlesztési támogatás céljának megfelelő felhasználása feletti ellenőrzés erősítése, az iskolák arra történő ösztönzése által, hogy készítsenek stratégiai terveket, melyben meghatározzák milyen vállalatoktól szeretnének fejlesztési támogatást szerezni és hogyan fogják azt gyakorlati képzésük a cégek igényei szerinti megújítására felhasználni.

I RODALOMJEGYZÉK

A gazdasági szervezetek saját munkavállalói számára biztosított képzések 1999/
Foglalkoztatáspolitikai és Munkaügyi Minisztérium. 2003. Interneten elérhető az alábbi címen: <http://www.fmm.gov.hu/upload/doc/200312/kiskiadv.pdf>

Papp Ágnes (szerk.): *Szakképzés Magyarországon 2005.* Az Oktatási Minisztérium megbízásából készült tanulmány. Budapest: Nemzeti Szakképzési Intézet, 2005.

Szakképzés-fejlesztési Stratégia 2013-ig / A Magyar Köztársaság Kormánya. Budapest: Oktatási Minisztérium; Foglalkoztatáspolitikai és Munkaügyi Minisztérium, 2005.
Interneten elérhető az alábbi címen:
http://www.om.hu/letolt/szakke/szakkepzesi_strategia_050414.pdf

1101 - AZ EU SZINTŰ POLITIKAI PRIORITÁSOKKAL, PROGRAMOKKAL ÉS KEZDEMÉNYEZÉSEKKEL KAPCSOLATOS NEMZETI STRATÉGIÁK

Az 1990-es évek eleje óta az EU-csatlakozás folyamatának segítése és az integráció gazdasági, kulturális és intellektuális feltételei megteremtéséhez való aktív hozzájárulás igénye a magyar oktatásfejlesztés és –korszerűsítés központi teendőiként jelentek meg. Az utóbbi 10-12 év átfogó törvényhozási-politikai intézkedései az oktatás tartalmának és szerkezetének megújításával kapcsolatban azzal az eredménnyel jártak, hogy az oktatás és azon belül a szakképzés szerkezete és stratégiai célkitűzései összehangolódtak az Európai Unió oktatási stratégiáival.

A jelenlegi európai uniós politikai prioritások – mint az élethosszig tartó tanulás, a készségek, a mobilitás, a szakképzés minőségének és átláthatóságának fejlesztése, stb. – lényeges vezérlő elvei voltak mind az ágazati és az LLL stratégiák, mind a Strukturális Alapoktól kapott támogatások felhasználásának keretét szolgáló I. Nemzeti Fejlesztési Terv (NFT) kidolgozásának. A foglalkoztatáspolitikai, illetve az oktatási/képzési stratégiák közötti kapcsolat erősítése elsődleges fontosságot élvez, amit bizonyít az is, hogy e két terület fejlesztési programjai ugyanazon operatív programban kapnak helyet, a HEFOP-ban.

A széleskörű szakmai egyeztetés során (munkáltatókkal, munkavállalókkal, nem kormányzati szervezetekkel együttműködve) kialakított szakképzés-fejlesztési stratégia és HEFOP fő célkitűzései az oktatás rendszerének, tartalmának és infrastruktúrájának oly módon történő fejlesztése, hogy az:

- sikeres életpályára készítse fel a résztvevőket magas színvonalú és a gazdaság igényeihez és szükségleteihez igazodó szakképzés biztosítása által, vagyis javítsa a foglalkoztathatóságot,
- biztosítsa az esélyegyenlőséget és növelje a hátrányos helyzetű rétegek foglalkoztathatóságát az oktatás/képzés segítségével, és
- biztosítsa az élethosszig tartó tanulás kultúrájának kialakulásához szükséges készségeket és kompetenciákat.

Magyarországnak jelenleg 105 EU-s és más országgal van oktatási és kulturális kormányközi együttműködési megállapodása, és körülbelül 50 országgal állandó munkakapcsolata. E megállapodások többsége lehetővé teszi mobilitási programok szervezését, és az elmúlt évtizedben számos országgal folyt együttműködés a szakképzés tanterveinek és gyakorlati képzés fejlesztésének területén is.

1102 - AZ OKTATÁS ÉS KÉPZÉS EURÓPAIZÁLÓDÁSÁNAK/NEMZETKÖZIESEDÉSÉNEK HATÁSA

Az európaizálódás hatása a szakképzés formáira, tanterveire és módszertanára megnyilvánul az európai/nemzetközi irányelvek által befolyásolt, a nemzeti stratégiák által kezdeményezett fejlesztésekben és intézkedésekben, többek között az alábbi területeken:

- átláthatóság: az Europass rendszerének bevezetése;
- pályatanácsadás: e terület fejlesztése a nemzeti Szakiskolai Fejlesztési Program (lásd 0201 fejezetet) egyik komponense, valamint a HEFOP 3.5.1. intézkedése által (pályaorientációs tananyagok kidolgozása hátrányos helyzetű felnőttek számára, lásd 0201 fejezetet);
- minőségbiztosítás: a European Foundation for Quality Management (EFQM) rendszer bevezetése (1994-1998), a közoktatás minőségbiztosítása (ISO, TQM) az I. és II. Comenius programok keretében, a felnőttképzési intézmények és programok akkreditációja;

- **készségfejlesztés:** az élethosszig tartó tanulás előfeltételeit jelentő készségek és kompetenciák fejlesztését szolgáló tantervek és tananyagok kidolgozása alapfok-előtti szinten, alapfokon és középfokon a HEFOP 3.1 intézkedése keretein belül;
- **nyelvoktatás:** kéttannyelvű szakképző iskolák létesítése (ahol a szakképzés magyarul és egy idegen nyelven, tipikusan angolul vagy németül folyik); „nyelvi előkészítő évfolyamok” bevezetése számos középiskolában (a „0.” évfolyamon az órák 60-70% nyelvtanulásnak és információs technológiai tanulmányoknak szentelt); az oktatási minisztérium által a nyelvoktatás fejlesztését célzó programok fejlesztése (a hagyományos iskolai nyelvoktatás és az iskolarendszeren kívüli oktatás kombinálása, a Socrates és a Leonardo da Vinci EU-s akcióprogramok alprogramja, a Lingua által biztosított nyelvtanulási lehetőségekre, másrészt az Európa Tanács támogatásával folyó módszertani kutatásoknak az eredményeire és tapasztalataira építve);
- **információs technológiai ismeretek és készségek:** információs technológiai tanulmányok beépítése a felső-középfokú iskolák tanterveibe, egy, az ECDL vizsgával kompatibilis szakképesítés felvétele az OKJ-ba;
- **mobilitás:** részvétel az EU közösségi akcióprogramjaiban (Socrates, Erasmus és Leonardo da Vinci) 1997 óta, egy nemzeti mobilitási program bevezetése az Oktatási Minisztérium finanszírozásával a szakiskolai tanulók részvételének támogatására.

I RODALOMJEGYZÉK

Humán erőforrás-fejlesztési Operatív Program 2004-2006. /A Magyar Köztársaság Kormánya. Interneten elérhető az alábbi címen:

http://www.hefop.hu/uploaded/pages/44/content/HEFOP_hu_20060503.pdf

Nemzeti Fejlesztési Terv 2004-2006./ A Magyar Köztársaság Kormánya. Interneten

elérhető az alábbi címen: <http://www.nfh.hu/index.nfh?r=&v=158955378&l=&p=466>

Szakképzés-fejlesztési Stratégia 2013-ig/A Magyar Köztársaság Kormánya. Budapest: Oktatási Minisztérium; Foglalkoztatáspolitikai és Munkaügyi Minisztérium, 2005.

Interneten elérhető az alábbi címen:

http://www.om.hu/letolt/szakke/szakkepzesi_strategia_050414.pdf

The Education System in Hungary (2001/2002). Eurybase. The Information Database on Education Systems in Europe/ Eurydice Magyarországi Képviselet, Oktatási Minisztérium. Interneten elérhető az alábbi címen:

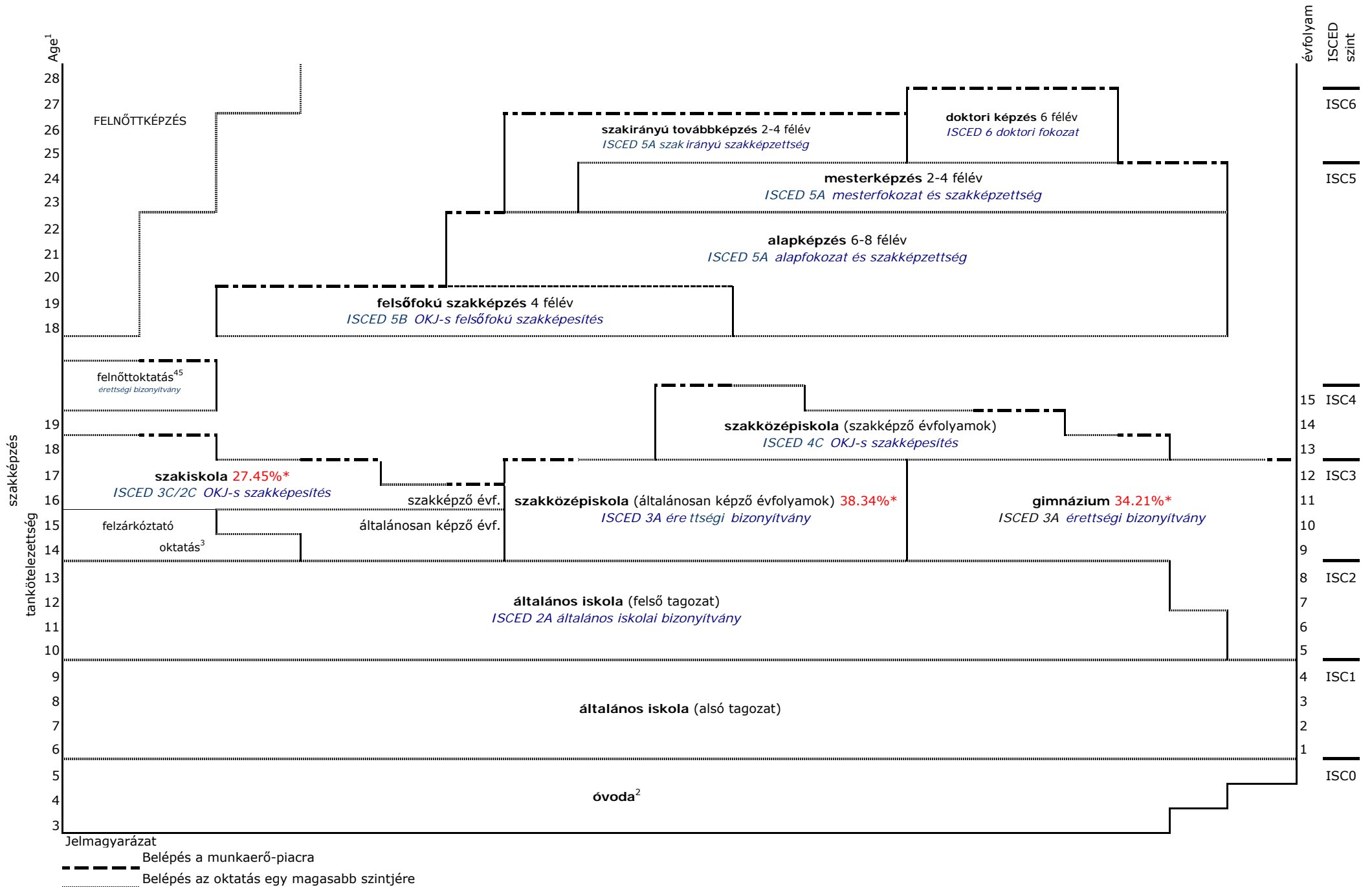
<http://194.78.211.243/Eurybase/Application/frameset.asp?country=HU&language=EN>

HASZNOS WEBOLDALAK

Az Európai Unió és az oktatás/Oktatási Minisztérium. Honlap [online]. Interneten elérhető az alábbi címen: <http://www.om.hu/main.php?folderID=1009>

Tempus Közalapítvány. Honlap [online]. Interneten elérhető az alábbi címen:

<http://www.tka.hu>

* Az első (azaz 9.) évfolyamos tanulók aránya iskolatípus szerint nappali felső-középfokú oktatásban a 2004-2005. tanévben (forrás: OM)

¹ Az ábrában megjelölt életkor-szintek csak jelzés-értékűek. Felnőttoktatási programok az oktatás minden szintjén elérhetőek az idősebb korosztályok számára is.

² A speciális tanulási igényű tanulók gyógypedagógiai képzése a közoktatás minden szintjén folyik.

³ Azok számára, akik 16 éves korukig nem tudták befejezni az alapfokú vagy alsó-középfokú képzést, a szakiskolák 1-2 éves felzárkóztató évfolyamokat szervezhetnek.

⁴ **felnőttek gimnáziuma/szakközépiskolája** ISCED 3 szintű középfokú általánosan képző programok nappali munkarend szerinti vagy részesítésű felnőttoktatásban

⁵ A szakiskolák végzősei, akik megszerezték az érettségi bizonyítványt felnőttoktatásban, magasabb szintű OKJ-s képesítést szerezhettek a szakközépiskolák szakképző évfolyamain.

A szakmai alapképzésben folyó gyakorlati képzések statisztikája

1. táblázat: A szakképző iskolák (összes évfolyam) nappali tagozatos tanulóinak száma és megoszlása iskolatípus és a gyakorlati képzés helyszíne és formája szerint a 2004/2005. tanévben

A gyakorlati képzés helyszíne és formája	szakiskola		speciális szakiskola		szakközépiskola	
	fő	%	fő	%	fő	%
Csak iskolai tanműhelyben, csoportos formában	26 885	39,90	2 685	65,65	41 682	62,00
Csak iskolán kívüli tanműhelyben, csoportos formában	8 261	12,26	743	18,17	1 436	2,14
Csak iskolán kívül egyéb munkahelyen, csoportos formában	3 245	4,82	230	5,62	1 358	2,02
Csak iskolán kívül, nem csoportos formában	13 543	20,10	70	1,71	4 609	6,86
Iskolai és iskolán kívüli tanműhelyi képzési helyen, csoportos formában	4 867	7,22	173	4,23	4 271	6,35
Iskolai tanműhelyi képzési helyen és iskolán kívüli egyéb formában (nem csoportos)	9 793	14,53	60	1,47	6 106	9,08
Egyéb formában (iskolai környezetben csoportos vagy nem csoportos formában)	795	1,18	129	3,15	7 771	11,56
Összesen	67 389	100,00	4 090	100,00	67 233	100,00

Forrás: Oktatási Minisztérium

2. táblázat: A szakképző iskolák szakképző évfolyamain nappali tagozaton tanuló és egy gazdálkodó szervezet által folytatott gyakorlati képzésben résztvevő diákok száma és megoszlása iskolatípus és a gyakorlati képzés jogi formája szerint a 2001-2002. és a 2004/2005. tanévekben

Iskolatípus	2001/2002						2004/2005					
	együttműködési megállapodás		tanulószerződés		Összesen		együttműködési megállapodás		tanulószerződés		Összesen	
	fő	%	fő	%	fő	%	fő	%	fő	%	fő	%
Szakiskola	31 282	78,28	8 682	21,72	39 964	100,00	23 870	59,46	16 272	40,54	40 142	100,00
Speciális szakiskola	784	61,68	487	38,32	1 271	100,00	587	44,95	719	55,05	1 306	100,00
Szakközépiskola	13 109	89,60	1 521	10,40	14 630	100,00	13 820	83,38	2 754	16,62	16 574	100,00
Összesen	45 175	-	10 690	-	55 865	-	38 277	-	19 745	-	58 022	-

Forrás: Oktatási Minisztérium

3. táblázat: A szakképző iskolák összes (nappali és nem-nappali tagozatos) tanulójának száma és megoszlása iskolatípus és a gyakorlati képzést folytató gazdálkodó szervezet jogi formája szerint a 2004/2005. tanévben

Iskolatípus	Jogi személyiségű vállalkozás		Jogi személyiséggel nem rendelkező vállalkozás		Költségvetési szerv, intézmény		Nonprofit szervezet, intézmény		Összesen	
	fő	%	fő	%	fő	%	fő	%	fő	%
Szakiskola	27 532	65,09	11 513	27,22	3 013	7,12	241	0,57	42 299	100,00
Speciális szakiskola	960	73,51	138	10,57	182	13,94	26	1,99	1306	100,00
Szakközépiskola	11 655	48,42	2 296	9,54	9 456	39,29	652	2,71	24 069	100,00
Összesen	40 147	59,32	13 947	20,61	12 651	18,69	919	1,36	67 674	100,00

Forrás: Oktatási Minisztérium

A mindenki számára elérhető államilag biztosított szakmai továbbképzésben (SZT) való részvétel mutatói

Megjegyzések:

Az **1. és 2. táblázat** az iskolarendszerű felnőttoktatás részvételi mutatóit mutatják:

- részidős/távoktatási formájú szakiskolai (ISCED 3C) és szakközépiskolai (ISCED 3A-4C) programokban,
- részidős/távoktatási formájú felsőfokú szakképzési (ISCED 5B) és főiskolai /egyetemi alapképzési programokban (ISCED 5A), valamint
- nappali és részidős szakirányú továbbképzési (ISCED 5A) és PhD/DLA programokban (ISCED 6).

Az **1. táblázat** a részvételi mutatókat iskolatípus és korcsoport szerint közli. A **2. táblázat** az (iskolarendszeren belüli) szakmai felnőttoktatás résztvevőinek számát és a népességhez viszonyított arányát mutatják be, mind az összes képzés résztvevőire, mind az államilag finanszírozott képzések résztvevőire vonatkozóan.

A **3. táblázat** az iskolarendszeren kívüli felnőttképzés mutatóit mutatja meg. A felnőttképzés jelenlegi statisztikai rendszere jelenleg fejlesztés alatt áll és az ágazatért felelős Foglalkoztatáspolitikai és Munkaügyi Minisztérium (FMM) e számok óvatos kezelésére int.

A minisztérium becslése szerint a felnőttképzés bármely formájában évente résztvevők teljes száma jóval magasabb a 3. táblázatban megjelenő számhoz képest, körülbelül 900 000 fő lehet. A minisztérium korrigált számításai szerint:

- az alkalmazottak 12%-ának (kb. 450-500 000 fő) képzését a munkaadójuk támogatja/finanszírozza;
- körülbelül 80 000 munkanélküli és munkanélküliség által veszélyeztetett ember vesz részt az Állami Foglalkoztatási Szolgálat által támogatott képzéseken;
- a nyilvántartott felnőttképzési programok résztvevőinek körülbelül 1/3-a fizeti saját képzési költségeit (pontosított létszámuk kb. 100 000-re tehető);
- emellett körülbelül 200 000-re becsülhető a hatósági képzésben és az idegen nyelvi oktatásban részt vevők létszáma, habár a számítások e részágazatokat illetően a legbizonytalanabbak, lévén, hogy azok csak 2003 óta képezik az adatgyűjtési folyamat részét.

1. táblázat: Az iskolarendszerű felnőttoktatás részvételi arányai korcsoport szerint (2004)

2004	15-24		15-64		25-34		25-64		35-64	
a teljes életkori csoport létszáma	1 322 024		6 940 253		1 598 886		5 618 229		4 019 343	
	létszám	népességhez viszonyított arány (%)	létszám	népességhez viszonyított arány (%)	létszám	népességhez viszonyított arány (%)	létszám	népességhez viszonyított arány (%)	létszám	népességhez viszonyított arány (%)
1. általános iskola részidős/távoktatás	1 797	0,14	2 766	0,04	622	0,04	969	0,02	347	0,01
2. gimnázium részidős/távoktatás	21 621	1,64	45 484	0,66	17 893	1,12	23 863	0,42	5 970	0,15
3. szakközépiskola részidős/távoktatás	21 072	1,59	44 837	0,65	16 353	1,02	23 765	0,42	7 412	0,18
4. szakiskola részidős/távoktatás	1 361	0,10	3 505	0,05	1 247	0,08	2 144	0,04	897	0,02
5. felsőfokú szakképzés részidős/távoktatás	659	0,05	1 670	0,02	707	0,04	1 011	0,02	304	0,01
6. főiskolai/egyetemi alapképzés részidős/távoktatás	47 491	3,59	166 174	2,39	86 319	5,40	118 683	2,11	32 364	0,81
7. szakirányú továbbképzés	2 340	0,18	25 991	0,37	12 821	0,80	23 651	0,42	10 830	
8. Phd/DLA képzés	1 159	0,09	7 941	0,11	5 436	0,34	6 782	0,12	1 346	
Teljes felnőttoktatás (1-8)	97 500	7,38	298 368	4,30	141 398	8,84	200 868	3,58	59 470	1,18
Teljes szakmai felnőttoktatás (3-8)	74 082	5,60	250 118	3,60	122 883	7,69	176 036	3,13	53 153	1,02

Forrás: Központi Statisztikai Hivatal (KSH)

2. táblázat: Az államilag finanszírozott szakmai felnőttoktatásban részt vevő felnőttek száma és a 15-64 év közötti népességhez viszonyított aránya (2004)

2004	összesen	államilag finanszírozott	összesen %	államilag finanszírozott %
szakiskola részidős/távoktatás	3 505	3 505	0,05	0,05
szakközépiskola részidős/távoktatás	44 837	44 837	0,65	0,64
felsőfokú szakképzés részidős/távoktatás	1 670	898	0,02	0,01
főiskolai/egyetemi alapképzés részidős/távoktatás	166 174	28 023	2,39	0,40
szakirányú továbbképzés	25 991	46	0,37	0,00
PhD/DLA	7 941	2 982	0,11	0,04
összesen	250 118	80 291	3,60	1,15

Forrás: KSH, Oktatási Minisztérium (OM) statisztika

3. táblázat: A felnőttképzés résztvevői a teljes felnőtt népesség arányában korcsoport szerint (2004)

2004	Iskolarendszeren kívüli felnőttképzés résztvevői		Népesség
	népességhez viszonyított aránya (%)	fő	
15-24	1.95	25 802	1 322 024
15-64	1.77	122 867	6 940 253
25-34	2.61	41 775	1 598 886
25-64	1.66	93 502	5 618 229
35-64	1.29	51 727	4 019 343

Forrás: FMM

A munkanélküliek és a munkaerőpiacról való kiszorulás által fenyegetettek számára szóló képzések részvételi mutatói

Megjegyzések:

Az **1. táblázat** az Állami Foglalkoztatási Szolgálat (ÁFSZ) által finanszírozott, a munkanélküliek, valamint a munkaviszonyban álló, de munkanélküliséggel fenyegetettek és más célcsoportok képzését szolgáló úgynevezett munkaerő-piaci képzéseken való részvételtől nyújt adatokat

A **2. táblázat** a résztvevők megoszlását mutatja foglalkoztatottsági helyzet szerint.

A **3. táblázat** a munkaerő-piaci képzések résztvevőinek a nyilvántartott célcsoportok szerinti megoszlását mutatja be.

A felnőttképzés 2003-ban bevezetett normatív finanszírozása 2005-ben 1 694 képző program 27 235 résztvevője számára nyújtott támogatást, akik közül 2 374 volt fogyatékkal élő.

A nemzeti/európai uniós alapok pályázataival által finanszírozott képzési és foglalkoztatási programokban való részvételtől nem elérhetőek országos összesítésű adatok. Az Országos Foglalkoztatási Közalapítvány (OFA) projektjeinek keretében 2004-ben 19 fő vett részt OKJ-s képesítést adó szakképző programon, 38 239-en pedig egyéb képzéseken.

1. táblázat: A munkaerő-piaci képzés résztvevőinek a felnőtt népességhez viszonyított aránya (2004)

2004	Résztevők		Népesség
	népességhez viszonyított arány (%)	létszám	
15-24	1,52	20 124	1 322 024
15-64	0,86	59 894	6 940 253
25-34		n/a	1 598 886
25-64		n/a	5 618 229
35-49		n/a	2 031 239
25-49	1,02	36 955	3 630 125
50-64	0,14	2 815	1 988 104

Forrás: HNO számítása a Foglalkoztatási Hivatal (FH) adatai alapján

2. táblázat: A munkaerő-piaci képzés résztvevőinek foglalkoztatás szerinti megoszlása (2004)

2004	létszám	%
munkanélküli	52 429	87.54
alkalmazásban álló	7 465	12.46
összesen	59 894	100.00

Forrás: FH

3. táblázat: A munkaerő-piaci képzés résztvevőinek célcsoportok szerinti megoszlása (2004)

2004	létszám	%
pályakezdő munkanélküli	12 136	20.26
tartós munkanélküli	2 032	3.39
munkaképtelen	1 392	2.32
gyermekgondozási támogatásban részesülő	1 567	2.62
egyéb nem említett	42 767	71.40
összesen	59 894	100.00

Forrás: FH

KÉPZÉS TÍPUSA		FOGLALKOZÁSI KATEGÓRIA	FOGLALKOZÁS		MUNKAHELY		
SZAKMAI ALAPKÉPZÉS	ISKOLARENDSZERŰ KÉPZÉS	FELSŐFOKÚ OKTATÁS	FELSŐOKTATÁS (ISCED 5A, 6)	TANÁROK, OKTATÓK ÉS EGYÉB TANULÁSSEGÍTŐK	oktatói címmel járó munkakörök	főiskolai/egyetemi tanár	felsőoktatási intézmény (főiskola, egyetem)
				főiskolai/egyetemi docens			
				főiskolai/egyetemi adjunktus			
				főiskolai/egyetemi tanársegéd			
			egyéb oktatói munkakörök	nyelvtanár, testnevelő tanár, művésztanár, mérnökstanár, gyakorlatvezető, stb.			
	(felső-középfokú és középfok utáni szintű) SZAKKÉPZÉS (ISCED 2C, 3A, 3C, 4C)	FELSŐFOKÚ SZAKKÉPZÉS (ISCED 5B)	TANÁROK	Lásd Felsőoktatás	felsőoktatási intézmény (főiskola, egyetem)		
				Lásd Felső középfokú és középfok-utáni szintű szakképzés	szakközépiskola		
		OKTATÓK ÉS EGYÉB TANULÁSSEGÍTŐK	Lásd Felsőoktatás	felsőoktatási intézmény (főiskola, egyetem)			
			Lásd Felső középfokú és középfok-utáni szintű szakképzés	szakközépiskola			
		TANÁROK	közismereti tárgyat oktató tanár	szakközépiskola, szakiskola (speciális szakiskola is)			
		szakmai elméleti tantárgyat és szakmai előkészítő ismeretet, ill. szakmai alapozó és a pályaaorientáció ismeretet oktató tanár					
OKTATÓK ÉS EGYÉB TANULÁSSEGÍTŐK	szakmai gyakorlati tárgyak oktatója (szakoktató)	szakközépiskola, szakiskola (speciális szakiskola is) (iskolai tanműhely)					
	gyakorlati oktató (gazdálkodó szervezetnél együttműködési megállapodás vagy tanulószerveződés alapján folyó képzés)	gazdálkodó szervezet (kötségvetési szerv, üzemi, üzemközi és regionális képző központ által üzemeltetett tanműhely, illetve					
	nevelés-oktatást segítő, nem pedagógusi munkakörök (gyógypedagógus, iskolapszichológus, szabadidőszervező, stb.)	szakközépiskola, szakiskola (speciális szakiskola is)					
ISKOLARENDSZERE N KIVÜLI KÉPZÉS	OKJ-S SZAKMAI ALAPKÉPZÉSEK (ISCED 2C, 3C, 4C)	TANÁROK	szakmai elméleti tárgyat oktató tanár	felnőttképzést folytató intézmények			
		OKTATÓK ÉS EGYÉB TANULÁSSEGÍTŐK	szakmai gyakorlati tárgyak oktatója				
			felnőttképzési szervező, tervező, irányító, értékelő, animátori és egyéb munkakörök				

SZAKMAI TOVÁBBKÉPZÉS	ISKOLARENDSZERŰ KÉPZÉS	FELSŐFOKÚ OKTATÁS (nem-nappali ISCED 5B és 5A szintű felsőfokú szakképzés és alapképzés; ISCED 5A és 6 szintű posztgraduális képzések)	TANÁROK	ugyanaz mint az IVET esetében	főiskola, egyetem
			OKTATÓK ÉS EGYÉB TANULÁSSEGÍTŐK	ugyanaz mint az IVET esetében	főiskola, egyetem
		FELSŐ-KÖZÉPFOKÚ ÉS KÖZÉPFOK UTÁNI SZINTŰ FELNŐTTOKTATÁS (ISCED 3A, 3B, 3C, 4A, 4C)	TANÁROK	ugyanaz mint az IVET esetében	szakközépiskola, szakiskola (speciális szakiskola is), gimnázium
			OKTATÓK ÉS EGYÉB TANULÁSSEGÍTŐK	ugyanaz mint az IVET esetében	szakközépiskola, szakiskola (speciális szakiskola is)
	ISKOLARENDSZEREN KIVÜLI KÉPZÉS	FELNŐTTKÉPZÉS	TANÁROK	szakmai elméleti tárgyat oktató tanárok	felnőttképzést folytató intézmények
				általános képzés tanárai	
				nyelvi képzés tanárai	
			OKTATÓK ÉS EGYÉB TANULÁSSEGÍTŐK	szakmai gyakorlatot oktató tanárok	
				adultok	
				felnőttképzési szervező, tervező, irányító, értékelő, animátori és egyéb munkakörök	

KÉPZÉS TÍPUSA		FOGLALKOZÁSI KATEGÓRIA	FOGLALKOZÁS		MUNKAHELY	
SZAKMAI ALAPKÉPZÉS	ISKOLARENDSZERŰ KÉPZÉS	FELSŐFOKÚ OKTATÁS (ISCED 5A, 6)	TANÁROK, OKTATÓK ÉS EGYÉB TANULÁSSEGÍTŐK	oktatói címmel járó munkakörök	főiskolai/egyetemi tanár	felsőoktatási intézmény (főiskola, egyetem)
				főiskolai/egyetemi docens		
				főiskolai/egyetemi adjunktus		
				főiskolai/egyetemi tanársegéd		
		egyéb oktatói munkakörök	nyelvtanár, testnevelő tanár, művésztanár, mérnöktanár, gyakorlatvezető, stb.			
		FELSŐFOKÚ SZAKKÉPZÉS (ISCED 5B)	TANÁROK	Lásd Felsőoktatás	felsőoktatási intézmény (főiskola, egyetem)	
				Lásd Felső középfokú és középfok-utáni szintű szakképzés	szakközépiskola	
			OKTATÓK ÉS EGYÉB TANULÁSSEGÍTŐK	Lásd Felsőoktatás	felsőoktatási intézmény (főiskola, egyetem)	
	Lásd Felső középfokú és középfok-utáni szintű szakképzés			szakközépiskola		
	(felső-középfokú és középfok utáni szintű) SZAKKÉPZÉS (ISCED 2C, 3A, 3C, 4C)	TANÁROK	közismereti tárgyat oktató tanár	szakközépiskola, szakiskola (speciális szakiskola is)		
			szakmai elméleti tantárgyat és szakmai előkészítő ismeretet, ill. szakmai alapozó és a pályaeorientáció ismeretet oktató tanár			
		OKTATÓK ÉS EGYÉB TANULÁSSEGÍTŐK	szakmai gyakorlati tárgyak oktatója (szakoktató)	szakközépiskola, szakiskola (speciális szakiskola is) (iskolai tanműhely)		
			gyakorlati oktató (gazdálkodó szervezetnél együttműködési megállapodás vagy tanulószerveződés alapján folyó képzés)	gazdálkodó szervezet (kötségvetési szerv, üzemi, üzemközi és regionális képző központ által üzemeltetett tanműhely, illetve		
			nevelés-oktatást segítő, nem pedagógusi munkakörök (gyógypedagógus, iskolapszichológus, szabadidőszervező, stb.)	szakközépiskola, szakiskola (speciális szakiskola is)		
ISKOLARENDSZERE N KIVÜLI KÉPZÉS	OKJ-S SZAKMAI ALAPKÉPZÉSEK (ISCED 2C, 3C, 4C)	TANÁROK	szakmai elméleti tárgyat oktató tanár	felnőttképzést folytató intézmények		
		OKTATÓK ÉS EGYÉB TANULÁSSEGÍTŐK	szakmai gyakorlati tárgyak oktatója			
			felnőttképzési szervező, tervező, irányító, értékelő, animátori és egyéb munkakörök			

KÉPZÉS TÍPUSA		FOGLALKOZÁSI KATEGÓRIA	FOGLALKOZÁS	MUNKAHELY		
SZAKMAI TOVÁBBKÉPZÉS	ISKOLARENDSZERŰ KÉPZÉS	FELSŐFOKÚ OKTATÁS (nem-nappali ISCED 5B és 5A szintű felsőfokú szakképzés és alapképzés; ISCED 5A és 6 szintű posztgraduális képzések)	TANÁROK	ugyanaz mint a szakmai alapképzés esetében	főiskola, egyetem	
			OKTATÓK ÉS EGYÉB TANULÁSSEGÍTŐK	ugyanaz mint a szakmai alapképzés esetében	főiskola, egyetem	
		FELSŐ-KÖZÉPFOKÚ ÉS KÖZÉPFOK UTÁNI SZINTŰ FELNŐTTOKTATÁS (ISCED 3A, 3B, 3C, 4A, 4C)	TANÁROK	ugyanaz mint a szakmai alapképzés esetében	szakközépiskola, szakiskola (speciális szakiskola is), gimnázium	
			OKTATÓK ÉS EGYÉB TANULÁSSEGÍTŐK	ugyanaz mint a szakmai alapképzés esetében	szakközépiskola, szakiskola (speciális szakiskola is)	
		ISKOLARENDSZEREN KIVÜLI KÉPZÉS	FELNŐTTKÉPZÉS	TANÁROK	szakmai elméleti tárgyat oktató tanárok	felnőttképzést folytató intézmények
					általános képzés tanárai	
				nyelvi képzés tanárai		
	OKTATÓK ÉS EGYÉB TANULÁSSEGÍTŐK			szakmai gyakorlatot oktató tanárok		
			felnőttképzési szervező, tervező, irányító, értékelő, animátori és egyéb munkakörök			

Rövidítések jegyzéke

ÁFSZ	Állami Foglalkoztatási Szolgálat
CVET	<i>continuing vocational education and training</i> (szakmai továbbképzés, SZT)
ECTS	<i>European Credit Transfer System</i> (európai kreditátviteli rendszer)
EFQM	<i>European Foundation for Quality Management</i> (Európai Alapítvány a Minőség-menedzsmentért)
FAT	Felnőttképzési Akkreditáló Testület
FEOR	foglalkozások egységes osztályozási
FIT (bázisok)	Foglalkozási Információs Tanácsadó bázisok
FMM	Foglalkoztatáspolitikai és Munkaügyi Minisztérium
FTT	Felsőoktatási és Tudományos Tanács
HEFOP	Humán erőforrás-fejlesztési Operatív Program
IKT	információs és kommunikációs technológiák
ISCED	<i>International Standard Classification of Education</i> (az oktatási egységes nemzetközi osztályozási rendszere)
IVET	<i>initial vocational education and training</i> (szakmai alapképzés, SZA)
KSH	Központi Statisztikai Hivatal (<i>Central Statistical Office</i>)
LLL	<i>lifelong learning</i> (élethosszig tartó tanulás)
MAB	Magyar Felsőoktatási Akkreditációs Bizottság
MAK	Magyar Agrárkamara
MKIK	Magyar Kereskedelmi és Iparkamara
MPA	Munkaerő-piaci Alap
NAT	Nemzeti Alaptanterv
NFI	Nemzeti Felnőttképzési Intézet
NFT	Nemzeti Fejlesztési Terv
NPK	Nemzeti Pályainformációs Központ
NSZI	Nemzeti Szakképzési Intézet
OÉT	Országos Érdekegyeztető Tanács
OFA	Országos Foglalkoztatási Közalapítvány
OFKT	Országos Felnőttképzési Tanács
OKÉV	Országos Közoktatási Értékelési és Vizsgaközpont
OKJ	Országos Képzési Jegyzék
OM	Oktatási Minisztérium
OMAI	Oktatási Minisztérium Alapkezelő Igazgatósága
OSZT	Országos Szakképzési Tanács
PAT	Pedagógus-továbbképzési Akkreditációs Testületet
SZFP	Szakiskola Fejlesztési Program
SZH	szakképzési hozzájárulás
SZVK	szakmai és vizsgakövetelmények
TISZK	térségi integrált szakképző központ
VET	<i>vocational education and training</i> (szakképzés, szakmai képzés)